

کہ شتیبہ نیو گولزاری

دیوانی فالی

کہ شتیبہ علی محمد رضاوندی (بابر)

منتدی اقرا الثقافی

www.iqra.ahlamontada.com

بۆدابهزاندنى جۆرمها كتيب: سردانى: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پدای دانلود کتابهای مختلف مراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.lqra.ahlamontada.com

www.lqra.ahlamontada.com

للكتب (كوردی . عربی . فارسی)

ناسنامه ی کتیب

✱ ناوی کتیب : که شتیک به نیو گولزاری دیوانی (نالی) دا

(پیدا چونه وه ی ۱۶۸ شعری دیوانه که)

✱ که شتیار : علی محمد رضاوندی (باییر)

✱ ناشر : مولف

✱ تیراز : ۲۰۰۰

✱ چاپ یه که م تاوسانی ۱۳۸۱

✱ حروفچینی : منصوری

✱ ویراستاری : منصوری

۹۶۴ - ۰۶ - ۱۶

ISBN 964

قیمت هزار تومان

«خودا راسته و له راستیش خوشی دی»

زور ده‌میکه له نیو نیمه‌ی کورد دا بووه‌ته باو و ده‌گوتري: «خودا راسته و راستیشی خوش ده‌وی».

من به پی‌ته‌رکی سهرشانی خوم - مه‌گه‌ر بوم نه‌لوا‌بایا، نه‌گینا - به‌ه‌وته پازده روژ، یان پتر، ده‌چوومه خزمه‌ت ماموستای هیژا و هه‌ر‌گیز له‌بیرنه‌کراوم ماموستا ده‌ژار، یان به‌ته‌له‌فوون ناگامان له‌یه‌کتر ده‌بوو.

دوای نه‌وه‌ی نه‌ندامانی بلاوکه‌ره‌وه‌ی «سه‌لاحه‌ددین» له‌ورمی، بی‌ده‌به‌ر چاو‌گرتن و ناگادار‌کردنی خاوه‌نی ماف، له‌چاپدانی کتیب و نووسراوه‌کانی خه‌لک، وه‌کوو هیندیک له‌کتیب‌فروشه‌کانی ولات، ده‌ستیان کرد به‌له‌چاپدانه‌وه‌ی دیوانی «نالی»، که ماموستای تینکو‌شهر و به‌وه‌ج و پایه‌به‌رزی کورد، ماموستا «مه‌لاکریم» و کوربه‌نه‌مه‌گ و شه‌که‌تی نه‌ناسه‌کانی، زوربان خو‌پیوه‌ماندوو کرد‌بوو و به‌ره‌مه‌که‌یان گه‌یانده‌بووه‌نه‌نجام و مافی له‌چاپدانه‌وه‌یان بو‌خویان پاریز‌تبوو، منیش چوومه‌بنکه‌ی نه‌و ناوه‌نده له‌تاران و یه‌ک دوو، کتیب و نامیلکه و شتی وام لی‌کپین.

با‌نه‌وه‌ش له‌بیرنه‌که‌م، من له‌کاتی خویندنی فه‌قیانه‌تیدا له‌ساله‌کانی ۱۳۳۰ به‌م لاوه، زوربه‌ی هه‌لبه‌سته‌کانی ماموستا «نالی»م له‌به‌ربوو، به‌لام هه‌رله‌به‌رم‌بوون و چی‌که؟ چونکوو واتای زوربه‌یانم نه‌ده‌زانی!

دوای نه‌وه‌ی که هیندیک له‌زانا‌کانی هه‌ریم و ناوچه‌ی موکریان، کاریان له‌سه‌ر کرد و نووسراوه‌ده‌ستنوو‌سه‌کانیان ده‌گه‌ل نه‌وه‌ی ماموستا «عه‌لی موقبیل» کوردستانی دا هه‌ل‌سه‌ند‌گاند و لی‌کولینه‌وه‌یه‌کیان ده‌س‌پیکرد، منیش شتیکیان لی‌حالی بیووم. سه‌ره‌رای نه‌وه‌ش ده‌سنوو‌سیکی کوئی «مه‌لایه‌حیا»

ناویک له سهرشیو، ده‌گه‌ل - هیندیک هه‌لېه‌ستی هو‌نه‌رانی دیکه‌ش، له
 ساله‌کانی ۱۳۵۳ و ۱۳۵۴/دا، له تاران وده‌ده‌ستم که‌وت. سه‌رله‌نوی سه‌رنجیکي
 دیکه‌ی هه‌لېه‌سته‌کانم دا. دواي لیکدانه‌وه و به‌راورد کردنیان بوم ده‌رکه‌وت، به
 هو‌ی نه‌وه که ماموستا «نالی»، وه‌ک ناوبازیکي زور کارامه و پسپور، له زریای قوولی
 ویژه و زمانی فارسی‌شدا، که پتر له کتیب‌خانه‌ی به‌نرخ و به‌وه‌جه‌که‌ی میرانی بابان -
 که به داخه‌وه ټینگلیسیه خوین‌پریزه‌کان، له کاتی هی‌رش بردنه سه‌ر شاری
 قاره‌مان په‌روه‌ری سوله‌یمانی له سالی ۱۹۲۴ زاینی دا، به‌زه‌بیان به‌مانه‌شدا
 نه‌هاته‌وه و وه‌کوو که‌ژوکیوه‌کانی کوردستان ناگریان دان و کردیانه خوله‌میش و
 وه‌کوو مافی نه‌ته‌وايه‌تی گه‌له‌که‌مان به‌دهم بای نه‌مانه‌وه، به‌خاکه پیروزه‌که‌ماندا
 بټلوکرانه‌وه! - که‌لکی وه‌رگر تېوو. به‌هستی زانستی خو‌ی، وشه واتادار و چه‌ند
 لایه‌نه‌کانی لی هه‌لبژاردېوو و وه‌کوو دو‌ر و مرواری خستېوونیه نیو لیزگی
 هه‌لېه‌سته‌کانیه‌وه.

نه‌مه‌له‌لایه‌که‌وه، له لایه‌کی تره‌وه له سه‌رده‌می ماموستا و کوره‌کانیدا
 خویندن و خه‌ریک‌ېوون له کوردستانی نه‌و دیودا به‌زمانی فارسی له باو و بره‌و
 که‌وتېوو. وشه‌نامه‌کانی زووش به‌لایانه‌وه زور نه‌ېوون و زوربه‌ی نه‌و که‌سانه‌ش که
 هه‌لېه‌سته‌کانیان به‌دهس نووسیوه‌ته‌وه و ماموستاش، که‌لکی لی‌وه‌رگر تېوون،
 هه‌روه‌ها چونکوو له زورینه‌ی وشه‌کونه‌کانی فارسی باوی سه‌رده‌می ماموستا
 «نالی»، و نه‌وانی دیکه‌ی وه‌کوو «موس‌ته‌فابه‌گ»، و «سالم»، و ... ناگادار نه‌ېوون، و‌اتا و
 بنه‌رته‌ی نه‌و وشه و هه‌لېه‌ستانه به‌باشی نه‌زاندرابوون و گه‌لیک وشه‌ی وه‌کوو
 وشه‌کانی «نه‌ی سه‌وار»، «قامیش سوار»، «شه‌پیووی شاپوور»، و ... کرابوونه «نه‌یسپار»،
 فه‌رمانده‌ی سوپا، «شه‌پیووری شاپوور»، و نه‌م جو‌ره‌ش‌تانه.

نه‌وه بوو کاتی رویشتمه خزمه‌تیان و نه‌م بابه‌تم راگه‌یاند، فه‌رمووی :

«بیانخوینه وه و مانایان بکه». چەند ههلبهستیکی دانسته وه لېژاردەم بو خوينده وه
و کاتی مانام کردن، فرمووی: «راست ده که ی! با شتیکت پی بلیم، نه زاینی دیوانی
«نالی، بو کهس عیب نیه، به لام ئیدیعی زاینی، بو هه موو کهس عیب، چونکوو به
راستی «نالی، هه ر خوی زانیویه تی و بهس»!

ئهوسا بریار درا، ئەم هرز بوچوونانه وه کوو زنجیره بهرنامه یه ک
ئاماده کهم و پاش چاوپیکه وتنی ماموستا بیده یین به گوڤاری «سروه»، گویا
کاک «ئهحمەدی قازی» - که زور نه بوو به خه یال شوینی ماموستا «هیمن» ی گرتبوو -
چاپیان بکاو ئەم شنگله له خوی دا!...

* ماموستا هیمن له رۆژی ۲۸ / ۲ / ۱۳۶۵ کۆچی ههتاویدا، له ورمی، وهفاتی کرد. پاش ئهوان
سهربه رستی گوڤاری «سروه» کهوته ژێر دهستی کاک «ئهحمەدی قازی» یه وه. ع.م.د.

هه لېهت ماموستاش پښی گوټبوو. وادیار بوو لایان و ابوو که ټه وهش ټه رای
په زهیل زیان دیری،! خرا پشت گوی و هه روا مانه وه^{۱۲}
تائه وهی که روژیک برای به ریز و خوشه ویست،
ماموستا دعالی موجه ممد ره زاوه ندی گه پرووسی، - که ټه وانش وه ک ټیمه،
هه ستیان به که م و کوړی و ناتو اووی و هه له و جیگوړکی هیندیک له و اتا و
وشه کانی نیو دیوانه که کزدبوو. رایان گه یاند: شتیکي و له و اتا و هه لېهست و
واتاکانی دیوانی نالی، دا، به دی ده که م و دمه وی کاریان له سهر بکه م. منیش
شته که م بو گیر ایه وه و زورم پی خوش بوو که ټه و کاره باشه دس پی بکا و به
ټاکامی بگه ینی و به مه له باسکه ی هه ول و ټیکوشان، خو ی بهاو ټنه نیو ټه و زیرایه و
بتوانی سهر در یښی و به ییری هرز و بوچوونه وه قول هه لمالی و به پی توانا،
هه له کان هه لگریته وه.

به راستی ده بی بلیم زور که لینی به تالی نه زانراوی دیوانه که، به
دوژینه وهی ټه و وشه و اتادار و هه لېزیر دراوانه ی که ماموستا نالی، - وه کوو
دوژناسیکي به ټه زمون له نیو لیز گه ی ملو ټنکه ی بی و ټنه ی مرخ و په سه ندی
خویدا له جیگه ی دیاری کراودا دای نابوون. به لام له به رپی نه زانینی و اتاکانیان،
به دس ن ووسهر و کوکه ره وه کانه وه، له شوینی خو یان ترازان و شوینه واریان نه ما
- پر کرده ته وه و نزیکه ی ۲۰۰ هه لېهستی داو ته بهر خنجه ری لی توژینه وه و
گه لیک و اتای جوانی ده گه ل ټامازه و دیارده کردن بو هیندیک زاراوه ی تایبه تی

^{۱۲} ټه من خو میش جهوت سال پیش هه ندی له هه له کاتم، دا به ناو هندی «سه لاهه ددین» - هه رچهن

به رپرسی ده فته ری ناو هندی له تاران بووم - به لام پشت گوی خرا! بایپر.

زانسته کاني سهردهم و باوي نهو کاته ي نيوان ماموستا و چازانه کاني ئيمه کوردي،
دوزيوه تهوه و مه به ستي، شي کردو تهوه و واتاکاني ليکداوه تهوه.

دياره ناکري بلين مه به ستي ماموستا « نالي » له هه لبه سته کاني دا هه ره تهوه
بووه و بهم ليکدانه وه، قورپي بني زرياي واتاکان هاتوه ته دهر و ئاوي نوکته
ده بهر چاو گير اوه کاني به گشتي، بهم کاره بایه خداره هه لگويز راوه و چورپاوي لي
بر اوه. به لام بو زور به ي واتاکان و دوزينه وه ي وشه کان و ئال و گوړپک و
به سهر يان دا هاتووه، زورباش مه به ستي هه لبه سته کاني روون کردوه تهوه. به
چه شنيکي و، خوینهر ده تواني به باشي لي حالي بي و که لکي لي وهر بگري.

به و هيوایه خودا دهوامي بدا و بتواني به سهر نهواني که ش دا، بر و و بهم
چه شنه، ده سکه گوله گه نميکي ديکهي هه ول و تيکو شاني خو ي، بهاوي ته سهر
خه رمانی زانست و که له پوور و کلتووري گه له که يه وه. دياره چاوه پرواني نهو
هه ولانه له هه موو روله کورده کاني ديکهي ناوچه جوړ به جوړه کاني ولاته
خوشه ويسته که مان ده که ين. بو ته وه باشتتر بتوانين به ره مي رابوردوه کانمان
پياريزين و به خه لکي ديکهي راگه يه نين و بلين: ئيمه ي کورد له و بو ارانه ش دا،
پي ناسه ي خو مان پي يه و له خه لکي تر، جي نه ماوين. نه وه بووين و نه وه شين!

ههر سهر که وتوو بن، براي دلسوزي گه ل و نيشتمان،

عزیز موحه مه د پوور داشبه ندي. تاران ۵ / ۴ / ۱۳۷۹

ک. ۲۰۶۹

به نیوی خودای مهن!

پیشه کی

ده گهل ئینتشاراتی سه لاهه ددین، ی ته ییووی، هاوکاریم بوو و جار جار نامه بو ناوهندی ته و ئینتشاراته ده نووسی و هاوکاریم ده کرد. هندی وشه بو یان نارد بوو که له ده نبانه بورینه، دا نه بوو. تا کوو روژیک نامه یه کیان بو ناردم. ویست بوویان که له گه لیان هاوکاری بکهم و له تاران دا به پررسی ده فته ری مه رکه زی ته و ناوهنده به ئوده بگرم. ده فته ری مه رکه زیمان له تاران دامه زراند و ورده ورده نووسه رانی کوردی دانیشتووی تاران، ئاگادار بوون که ده فته ری ناوهندی سروه له تاران کراوه ته وه. پاشان له گهل ته و خوشه ویستانه ئاشناییمان په یدا کرد. ته گه ر پیشیار، یان ره خنه، یان مه تله ییکیان ببوایا، ده ناردن بو ئینتشارات له ورمی. جگه له ته و ئال و گوژی شیعر و نووسیارانه، بریارمان دا، حه وته یه ک جاری، کو بوونه وه مان بیت، که بوو.

روژ به روژ دوستانه تیمان، په ره ی ده ستاند و مه حکه متر ده بوو. روژیک له و کو ره دوستانه، باسی دیوانی «نالی»، هاته پیش و قوولی شیعره کانی. به تایبته لیکو لینه وه که ی ماموستا «عه بدول که ره یمی موده رریس»، بو من سه رنج راکیش بوو. کو ره که مان که دوایی هات، ده ستم کرده موتاله ی دیوانه که ی «نالی». کاتی چاوم که وته وشه ی

« نهی سه وار، که فهرموو بووی مه عنا که یمان بو راست نه کرایه وه و دوور نیه
 « نیزه دار، بوو بی و به هه لهی نووسیار گورابی! که و ته بیرم که له پیشه کی
 دیوانه که دا، که خودا لی خوش بوو، شاعیری به ناو بانگی مه هابادی « هیمن،
 نووسی بووی، تهویش به هه له « نهی سه واری، « نهیسیار، مه عنا کردبوو. تهو
 شهرح و مه عنا کردنه هانی دام که بو راست کردنه وهی هه له کان، تی کو شم.
 که به دوا ی خهریک بوونی تهو کاره، دیتم دیوانه که هه له ی زوری تیدایه و
 بوو به هو ی سه رسو و پرمانم، که تهو هه موو نووسه ر و شاعیری زاناو
 پسپوړه ی کورده بو تهو کاره یان نه کردووه؟! »

تهو هبوو که دهستم کرده ساغ کردنه وهی دیوانه که. با تهو هش بلیم تا
 تهو جیگایه له توانمدا بووه نووسیومه و دریخیشم نه کردووه. تهو هش له
 بیرنه کم که تهو دیوانه که له به ردهستی مندایه چاپی ټینتشاراتی
 « تهو یووبی، یه. شایانی باسه، تهمن هیندی له مه ویش، سه دوپه نجا لاپه رهم
 ساغ کرده وه و ناردم بو ورمی. که به داخه وه بایه خی پی نه درا. به لام من،
 ناهومی نه بووم و باش تر قولم لی هه لمالی و ساغ کردنه وه کم دریژه پی دا.
 خهریکی تهو کاره بووم که سه فهریکم که و ته پیش بو له ندهن. چوار مانگ
 له وی بووم. که گه رانه وه ټیران، به داخه وه دیتم، ده فته ره که یان به ستووه و
 کردوویانه موته سیسه!

تهو چند مانگ سه فهره و به ستنی ده فته ری ناوه ندی، کاره که ی
 خستمه تاخچه ی فهراموشیه وه.

روژیک ده گه ل ماموستا موحه ممه دپووری داشبه ندی، دانیش

بووين. باسي «نالي»، هاته پيش. ٽهن جه ره يانه كه م بو گيراوه. فهرمووي كه
حه يفه ٽه و كاره بخريته پشت گوي. هاني دام كه به ٽه و كاره دريژه بدهم.
ديسان له سالي حه و تاو حه وتي كوچي، دووباره دهستم كرده ساغ كردنه وه ي
هه له كان.

پيش ٽه وه ي هينديك له هه له كاني نووسياره كان راست كه مه وه،
پيوسته له كانگاي دلوه زور زور سوپاسي ماموستا مه لاعه بدولكه ريمي
موده رريس، و كوره كاني بكه م.

بروام ٽه وه يه كه ٽه و سوپاس و ريژه، نه ته نها به ٽه ستوي منه، به لكوو
ٽه ركي سه رشاني هه موو كورديكي ٽه ديب و ٽه ده ب دوسته و له خودام داوايه
دايمه له ش ساغ و سلامت و به خته وه ر بن.

هه ركه س كه ٽه و ديوانه، به تاييه ت ليكولينه وه كه ي مotalه بكات پيوسته
ٽه و چند خاله ي خواره وه له به ر چاو بگريت:

۱ - ٽه و ديوانه له ٽه سل دا، به شيوه خه تي كوئي كوردي و وه كوو
شيوه خه تي فارسي ٽيستاكه نووسراوه. كه دگول و گول و گل و گل و گه ل
و گه ل، يان، گل، نووسيوه!

۲ - ٽه و كه سانه ي وا ديوانه كه يان نووسيوه، چونكوو ماناي هيندي له
وشه كانيان نه زانيوه، به خه يالي خويان، راستيان كردو ته وه و پيتيكيان له
سه ر داناوه، يان نوخته يه كيان لابرده. وه كوو «شه پيووي شاپوور، و
«نه خچيز». كه نه يان زانيوه ماناي «شه پيووي، و «نه خچيز، چيه. هاتوون
«ر، يه كيان بو «شه پيووي، داناوه و كردو يانه به «شه پيووي شاپوور»:

که ديتم شه کلي صه دره ننگي، گوتم : بابايي عه يياره
که ييستم له فظي بي ده ننگي، گوتم : شه پيووري شاپووره،
بي ده ننگي و شه پيوور؟! جيگهي سهر سوورمانه! شه پيوور نابي بي ده ننگ بي.
يان :

«ره قيبی جوفته لی نايیته نه خچیزت، که خه رکوره
ثلیفی چایره دائیم، له قه شقه ی که ردې و جه ودا،
مه عنای «نه خچیز» یان نه زانیوه. نوخته ی «ز» یه که یان لابر دووه و
کردوویانه «نه خچیز»! کاتي ره قیب نه ییته شکاری که سیګ، واتای ته ووه یه که
ره قیبه که له ته و که سه، بانتر و زوردار تره. له کاتيکا «نالي»، ره قیبي به
هولي که ر شوبهاندوه و به بي نرخ و قه شقه ی داناوه، ده لي نايیته «نه خچیزت»،
واته نامبازت نابي.

۳- ته و نوسخانه که گه یشتوته دهستی ماموستا و کوره کانی،
هه ندیکیان په رپووت و دراو و هه ندیکیان جوان نه نووسراون و هه ندیکیان
پاک بوونه ته ووه. (به گوته ی لیکولینه ر).

۴- بوزورگ میهر گوته نی: «همه چیز را همگان دانند». هه مووان هه موو
شتیک ده زانن. که و ابو، تیمکانی ته ووه ی هه یه ته منیش هه ندیکیانم نه زانی
بیته!

ئیستا ته و لیکولینه ره، ده بي چه نده به فیکر و عیلم و زانست بي،
هه تاکوو بتوانی ته و وشه ده سکاری کراوانه، یان خراپ نووسراوانه،
جی به جی بکات و له جیگهي خوی دایینی و بزانی ته و وشه یه موله یان مل،

گوله یان گل و هتد...

تهوانه هه مووی تهوه ده گه ینی، که کاره که زور گرینگ و سه نگینه.
ته منیش که هندی په یجوویم کردووه و چند هه له یه کم ساغ کردووتهوه،
چی له توانامدا بووه کردوومه. به لام تهو ساغ کردنهوهی چند شیعر و چند
شهرحه، نابیته هوئی تهوه که یتیر دیوانه که، هه له ی تیدا نه ماوه.

چند چه کامه لیک نه داوه تهوه. یه کیکی مه ستووره یه. هه رچند
شیعره کان، ئیجگار به رزو قوولن. به لام نه مزانی له تهو قه سیده یه که و تراوه،
«نالی» و «مه ستووره»، ناشنایی تهده بیان پیکه وه بووه؟ کوږ و کچ بوون، یان
هاوسه ریان بووه و مه به ست له تهو شیعره چی بووه؟!

یان چه کامه ی «قوربانی توی ریگه تم...» چونکوو به جیگه کان و شه قام و
کولانه کان و جو و جوږار و کیو و دهشتی سوله یمانی، ناشاره زام، کارم پیوه
نه بووه.

له خوینه ران و زانایان تکا ده کهم، ته گهر کهم و کوږی له تهو
ساغ کردنهوه یه بهر چاوایان کهوت، منه تم له سهرنن و ناگادارم فهرموون.
علی محمد رضاوندی. (بایر).

تیبینی؛ هر شیعرێ که لیکی ده‌ده‌مه‌وه، ژماره‌ی لاپه‌ره‌ی دیوانه‌که‌ی چاپی ناوه‌ندی بلاوکرده‌وه‌ی نه‌ده‌بیاتی کوردی، ئینتشاراتی سه‌لاحه‌ددینی نه‌بیووبی، به. که شیعره‌که‌ی تیدایه و له نیوان دوو که‌واندا (....) نووسیومه.

(۷۶) فه‌ییاضی ریاضی گول و میهر و مل و له‌علی

ئه‌ی شه‌وقی روخ و ده‌وقی له‌بت، ذائیه به‌خشا

فه‌یاض : باران‌ریژ، به‌ره‌که‌ت به‌خش.

ریاض : جه‌مع‌ی ره‌وزه‌یه، واتا باخچه.

میهر : روحم، خوڕ، نیوی گیایه‌که، مانگی ده‌وتم، رۆژی ۱۶/ی هه‌موو مانگی.

مول : شهراب هه‌رمی.

مل : نه‌ستو، گه‌ردن، کولوو.

شه‌وق : تاسه، ئاره‌زوو، هیوا، ویستن، دل‌خو‌شی و شادی، خواهیشت، بی‌قه‌راری.

روخ : روو، ده‌م و چاو.

ده‌وق : تام کردن، چه‌شین، تام و مه‌زه، خو‌شی.

ذائیه : هیزی تام کردن، چه‌ستن.

له‌عل : به‌ردی به‌قیمه‌ت، کینایه‌یه له‌لیو، گول‌ومول و میهروله‌عل، پیکه‌وه به‌کینایه، به‌مه‌عنای به‌هاره.

* واته : ئه‌ی نه‌و که‌سه‌ی که خیر و به‌ره‌که‌ت نه‌رژینیه سهر گیاوگولی

سووره‌وه. یان گونا و لیوی یاره‌که‌م و به‌هه‌ر، به‌بو‌نه‌ی باران‌ریژی تووه خوش‌ره‌نگه و گول و مول، شادی تیدایه. هه‌روه‌ها، ئه‌ی نه‌و که‌سه‌ی که ئاره‌زووی چه‌شتنی لیوی وه‌ک له‌عل، نه‌خه‌یه‌ت دل و ده‌روونه‌وه. چون خیتابی «له‌بت» ی تیدایه نه‌توانین رووی ده‌م له‌یار بکه‌ین و بلیین نه‌تو رازینه‌ری به‌هاری و ورشه‌ی روومه‌ت و تامی ده‌مت هو‌ی خو‌شی و شادیه.

(۷۶) ذه رراتى عو کووسى، که ششى ميهر و جه لالان

وا دين و ده چن، سهر زده ده، سولطان و شه هه نشا

ذه رره : ورده ي هموو شتيک، ميلوورده ي زور بچووک، توژ، له ميقياسدا يه که له
سه دى جو، بچووکترين و وردترين شتيک له هه ر شت دا.

عو کووس : شهوق، ورشه، رووناكى.

ميهر : خوژ، روحم.

که شيش : جازيبه، به ره و خوگيشان.

جه لال : گه وره يى، پاكى، پاك بوون، پايد به رزى، شان و شه و كه ت.

سهر زده ده : بي خه بهر و بي ناگادار كردن، (بي نه وه ي كه پيمان خه بهر بدات،
سهر زده ده هاته ماله وه).

* واته : نه و هموو پادشا و سولتان و شاى شاكان، كه هه ر له خويانه وه
دين و ده به نه شاو. هه روا بي خه بهر ده چن، (له شاهى ده كه ون و دواجاريش تيدا
ده چن و ده رون)، همووى نه وانه بچووکترين و وردترين شتيكه كه گيانداران
را نه كيشينه لاي خودا به رستى و ثيمانه وه.

(۸۰) رهنگى نيه روخساره يى رهنگين و له طيفى

روشن بووه نه م نوکته، ثوباتى له به صه ردا

رهنگ : له فارسى دا مه عناى زورى هه يه. وه کوو فايده و نه فع، مال و دارايى،
زور، تدرز و شيوه، چه شن، فغن و قيل، مه کر، ناسكى و جوانى، خوشى و
خوشحالى، خوین، رهونهق، (اخذ و جر)، ته ما و ويست، خواهان، سه رمايه ي
که م، ته لا و نوقره ي دزى، قومار و شتيک به قومار بهر دري ته وه، ته رح و نه قشه،
خه يانه ت.

ثوبات : نه و دهر د و نازاره كه چاو موله ق ده كات، چاو ماق ده مينى و ناتوانى
بترووكى.

* واته : روومهتی جوانی ناسکی رهنگینی (گهردهنی زهره، لیو و گوئای سوور و قزی کال و بروی رهش)، چهشن و وینهی نیه. چونکوو به مولهقی بوونی چاوم، که به دیتنی ئەو روخساره جوانه ههروا داچهقیوه و ناتوانم چاو بترووکنیم، وازیح و روشن بووه و ئیتیر دهلیل و بهلگهی ناوی. ههروا که له پیشهکی دا هیناومه، دیوانی «نالی» له ئەسلدا به خهقی کوئی کوردی وهکوو فارسی ئیستا، نووسراوه. (ثبات) ئەتوانی به «سهبات» یان «سووبات»، یان «سییات» بخوینریت که لیکوئینهر دهبی له ریگای مهعناوه بزانی که «سووباته» یان «سهبات» و هتد...

(۸۴) دهم دهم که دهکا زاری پرئازاری به غونچه
بو دهعهوتی ماچی له به گويا، دهمی نادا

دهم دهم : جارجار.

گويا : لیره مدعنای «بهلام».

دهمی نادا : نالوی، فرسهتی ئەو کاره نیه.

* واته : جارجار که زاره جوانهکی که بو عاشقان پرئازاره و له بهر هیشتا نه شکوفیای و هکوو خونچه قوت ئەکاتهوه، بو ئەوهیه که وهرن ماچم بکهن. بهلام کوانی ئەو بهخت و ئیقباله؟ چونکوو فرسهت نیه و نالوی برۆم بو ماچ کردن. جا چ داخی لهوه بان تر؟!

(۸۷) ره قیبی جوفته لی نایینه نه خچیزت که خه رکوره
ئه لیفی چایره دائیم، له قه شقهی که ردپ و جهودا

ره قیب : بهدکار.

جوفته لی : جوفته هاوێژ.

نه خچيز : پاڼه یی بوون، بهر هه لست بوون، نامبار بوون، پيدا پيچان.
ټه ليف : هوگر.

چاير : (تورکيه) هلېز، هرېز.

قه شقه : ناو چاوگرز و به دتوغر، ناهومي له بهش و نسيو، تووش و به ديومن.
ټه واندی که ديوانه که يان نووسيوه، واتای «نه خچيز» يان نه زانيوه. نوته که يان
لابر دووه، بي ټه وهی که ټيفکرن کاتيک ره قيب به نه خچيري (شکار) که سيک نه بي،
واتای ټه وهی که ره قيب بان تر و سدرتره و به هيمه تتره. که و ابو ناتواني بيته
هوگري چاير و بي بايه خ بيت!
«نالی» به خوئی ده لی :

* کارت به ره قيه وه نه بي. ټه زور بي بايه خه و ناتواني بيچيته قولتا و
بهره لستې تو بي. که سيکه هدر وه کوو هو لي کدري که دايمه بير له درک و دال و
هلېز و جو ده کات و بهش و نسيوی چاره رده شي و بي بايه خي يه. که ی ټه تواني
پاڼه یی تو بيت و نامباری تو بيت؟ ناياره که ی تو زور بهرز و به نرخه. هاوشانی
ټه وه نيه. کارت بي ټه وه نه بي. ټه و خه ريکي شته ايه کی بي بايه خه.

(۸۸) سيلاحی په رچه می پر خه م، ټه گهر تاره و ټه گهر ماره

برو و غه مزه ی که وان و تير، ټه گهر هه ودا و ټه گهر مه ودا

ټه و به يته به ته نه ابي مه عنا ناکري ت، چونکو و وابسته به به يتي
پاشه وه يه. هه ردو و به يته که پيکه وه مه عنا ده که ين.

(۸۸) له ټه شکه نجه ی شکه نجی زولفی ټه و، بي وه عده مورغی دل

ده ناليني وه کوو بولبول له صوبحي کاذيبي شه ودا

ټه گهر تاره : وه کوو شهوی به قيمه ته.

ټه گهر ماره : وه کوو ماری سدری گهنج، که روومه ته جوانه که يه.

هه ودا : ناو ريشم.

برو : زېهي که وان.

مهودا : نشتهر.

تهشکه نجه : نازار.

شکه نچ : پیچ و لوول.

مورغی دل : کینایه په له دل وېستن.

صوبحي کاذیب : تاخري شهو که هیشتا روژ نه بووه توه به لام تاسمان نه دختي روشن دهې. که په لوه وری به ربه یان «شبا هنگ» دهس دهکا به خویندن.

* واته : چدکي زولفی پر نازاري یار ته ګر له بهر رهشي بي و نه ګر وه کوو ته زديها، له سهر ګه نجي روومدتي جواني یار نووستيیت، ههروه ها ته ګر بروی یار وه کوو زېهي کموان يیت و ته ګر پرژانګي نشتهر بي، بایسي نازاري دلي منه. تهو ته که دلي من که تهو په دهوی، وه کوو په لوه وری به ربه یان له کاتيګدا که زولفه رهشکه ی له سهر روومدتي لاهچي و فدرحانه تي ته خاته دلمه وه. کاتي که دای ته پوشي دلي من وه کوو تهو شهباهنگه دهس دهکا به نالین بو ديتي روومدته جوانه کي.

* * *

(۹۰) شهبه هي زولفی شهبه ګونه په روو ګه رداني

به سهری تهو، که به سهودا، سهر و سامانم دا

شهبه هي (په کهم) : رهشي.

شهبه هي (دوو هه م) : موورووی شهو ی به قيمه ت، (شبق).

ګونه : وه کوو.

روو ګه رداني : روو وه چدرخانديک، تهو منده ی به ربه کي به تهو لاه، له حزه يه ک.

سهودا : رهشايی، عشق، مامه له.

* واته : زولفه رهش جوانه کي له چه شني به ردي رهشي به قيمه تي

شهوه په. دهري خست و بووه هو ی تهو ی تاګر له جهرګم بلیسه بسيني و به

خاتری عهشقی تهو، سدر و مال و گیان و دارونه دارم فیدای کرد و له دهس دا.

(۹۵) «نالی» مه ته لی حالی، له ته شکه نجه بیی غه مدا

وهک ناله له نهیدا، وهکو ناله له قه له مدا

مه ته ل : نمونه.

ته شکه نجه : نازار.

ناله : هاوار.

نه ی : شمشال.

نال : تاله باریکه کانی نیو قه له می قامیش.

* واته : ده زانی حالی «نالی» به دهست دهر د و نازاری بی میهری یاره وه
چونه؟ ناله و هاواری دلی غه مگینی، وهکوو دهنگی شمشاله که یه که زور خه مین
و خه مباره و له دووری و هیجرانی دا له پرولاواز بووه ته وه. ته وهنده بی گیان و
باریکه ههروه کوو تاله باریکه که ی نیو قه له می قامیش وایه.

(۱۱۱) طالبی لیوین و ته لقه ی زولفمان نشان ده دا

راپه وی میصرین و ته و پرومان له مولکی چین ده کا

میصر : پهرده ی نیوان دوو شت، تیژی، گولی سوور، شار «مصر/القاهره»، که
جه معه که ی «امصار»، لیره مه بهستی «نالی» له «میصر»، گولی سووره و
کینایه یه له لیوه سووره که ی یار.

مولکی چین : کینایه یه له زولفه ره شه چین چین که ی یار.

* واته : نیمه خواهانی لیوی سوورین و داوای ماچی لی ده که ین. ته و

زولفی نشان ده دا! ده مانه وی بو ماچ کردنی لیوی وه ک گولی سووری پروین. ته و
زولفه پرچینه که ی ته خاته سهر لیوی و دای ده پویشی.

تيشڪي ددانه کاتيش ڪه له تيشڪي برووسڪه جوان تره، راڪيش و جازيه و،
خه لڪي ده ڪيشيٽه لاي تووه.

(۱۱۸) حيرت زده، وا ديده، وه ڪوو حه لقه يي ده رما
بي مائه نيهه عاشيقي بيچاره، (بفرما)!

وا : باز، ٿاوه لا (وشه ڪه فارسيه).

وا ديده : چاو ٿاوه لا، چاو داچه قيرو.

* واته : هدر ڪه توڻ چاو پي ڪهوت، به سه رسوورمانه وه چاو داچه ق
و هدر وه ڪوو حه لقه ي ده رگا، له بهر جواني و نازاريت، ٿاوه لا مائه وه. ٿيستا ڪه
هاتووي، عاشقي بيچاره تي بايه خ مهزانه و پيت وانه بي ڪه هيچي ڪي نيه. عيلم
و مه عريفتي هديه. فدرموو، فدرمووه ژووره وه.

(۱۲۱) يا تور به تي يا غور به تي با ري بشڪينين
هر مونته ظيره «نالي»، ٿه گهر مرد و ٿه گهر ما

ري شڪاندن : دوو ماناي هديه :

۱ - ريگه چوون، رچه شڪاندن.

۲ - له ريگه لادان.

«نه ي برا نه وه چهند جار ليروهه رويشتون بو شار. جاري ڪيان ريگه تان
بشڪاندايا و سه ريگتان لي مان بدايا». مه به ستي «نالي» ليروه، لادانه.

* واته : «نالي» نه لي من چاوهر ي يارم، به زيندووي يان مردووي.

ٿينجا له زواني ياره وه ده لي با سه ريگ له «نالي» بده ين. چونڪو چاوهر پيمانه چ
مردو وي، چ زيندووا

(۱۱۲) تا موعه‌ییښه بی که زورن دهس گری یو دهس کوژي
فهرقي سهر په‌نجه‌ي به خویناوي هه‌نا ره‌نگین ده‌کا
فهرق : بان سهر.

سهر په‌نجه : نینوک.

فهرقي سهر په‌نجه : بانی نینوک.

* واته : بو ټه‌وه‌ي هه‌مووان ټاگادار بکات که که‌سی زوري به‌دیل
گرتووه و گیروده‌ي خو‌ي کردووه و له داخاند ا کوشتوویه، هاتووه سهر په‌نجه‌ي
به خویناوي وه‌کوو خه‌نه ره‌نگ کردووه.

* * *

(۱۱۲) بی‌قسه غونچه‌ي ده‌مت کاتي ته‌به‌سسوم رووبه‌روو
هه‌تکی شوعله‌ي به‌رق و نه‌ظمي دائیره‌ي په‌روین ده‌کا
بی‌قسه : بی‌قسه و باس، بی‌گفت و گو.

په‌روین : یان دائیره‌ي په‌روین، ټه‌و چهند ټه‌ستیره ورده‌یه که پیکه‌وه‌ن و ده‌لین
هو‌ي یه‌کیه‌تي و خر بوونه‌وه‌یه، دژی «بنات‌النحش». که هو‌ي جیاوازي و
په‌ریشانی و بلأو بوونه‌وه‌یه :

جمع برآمد همی شکوفه چو پروین

باز شود چون بنات نحش پریشان

شیر هی موختاریه. واته : شکوفه‌کان خر ده‌بنه‌وه وه‌کوو په‌روین و دووباره
وه‌کوو به‌ناتولنه‌عش بلأو ده‌بنه‌وه.

* واته : بی‌گفت و گو خونچه‌ي ده‌مه‌ک‌ت کاتي خر کردنه‌وه‌ي، ټه‌وه‌نده
جوانه، که ټا‌پرووی ټه‌ستیره‌ي په‌روین ده‌بات، که هو‌ي پیک گه‌یشتن و خر
بوونه‌وه‌یه. هه‌روه‌ها کاتي زه‌رده‌خه‌نه‌ش که ددانه وه‌ک مرواری‌یه‌کانت
ده‌رده‌که‌وی، ټا‌پرووی روشنایی و تیشکی برووسکه‌ي هه‌وری ده‌بات. چونکوو
غونچه‌ي ده‌مه جوانه‌ک‌ت له ریک و پیکي دا له دائیره‌ي په‌روین جوان‌تره و

(۱۲۲) حه لالی بی نیکاحی خووری عینم
به جووتی ناظیری شهرع و فه تاوا

حهلال بوون : رهوا بوون، موبارهك بوون.

خووری عین : کینایه یه له «حه بیبه».

جووتی ناظیر : هردوو چاوه کانی «حه بیبه».

* واته : حه بیبه، خوشه ویسته که ی من، که مارهم کردووه، خووری عه ینه.
ئهو ماره کردنه، لی موبارهك بی. هه رچهند به پی شهرع و فه تاوا، ئه بی کاتی
ماره برین دوو شایهت بین. ئهو شایهتانه ناوی. چاوه جوانه کانی حه بیبه له جیاتی
شایهت، قوبوله.

(۱۲۳) زه فافه تگاهی پهرده ی ئالی چاوم
موبارهك حه جله بی بو بووک و زاوا

زه فاف : ناردنی بووک بو مالی زاوا.

زه فافه تگاه : جیگهی گواسته وه ی بووک له مالی زاوا، جیگهی پیک گه یشتنی
بووک و زاوا.

پهرده : حه جله.

* واته : نازیه که م! قهدهم بنه سه رچاوم. ئهو چاوه که به بوئهی دووری
تووه ئه وهنده فرمیسکی لی هاتووه خوار، که سوور بووه ته وه. ئهو پهرده ی
چاومه، باشتیرین و رهواترین پهرده و حه جله یه بو ههردوو کمان.

(۱۲۳) صیداقی و روونوماوو وه صلی شاهید
له گهل شایی که ران بی جهنگ و داوا

صیداق : مارهی، شیروایی.

روونوما : ئهو پاره یان زیړه که دهیدنه به بووک کاتی تارا لابرده،
شهرمه شکینی.

وهصل: کینایه په له «صیله» واته ټه‌نعام و به‌رات.

شاهید: ټه‌ماشاکمر.

* واته: نازیزه‌کم! مارهی و شیروایی و شهرمه‌شکینې و ټه‌نعام و به‌راتی شایه‌ته‌کان و ټه‌ماشاکمرانمان بو چیه؟ بی‌هرا و هوریا و جه‌نگ و داوا پی‌گه‌یشتوین. وا دیاره مه‌لا «خدر»، خوې سیغی عه‌قدی خویندوه!

(۱۲۴) په‌چه‌یی په‌رچه‌می‌یو و پرچی سیا

هر ده‌لیی مانگه‌شوه کولمی تیا

په‌چه: روویه‌ندی ژنان، پیژانی نان، جیگه‌ی په‌چه‌خواردنی ران له ده‌شت و ده‌ران به دور یه‌کدا، که حه‌لقه ده‌به‌ستن پی‌ده‌لین په‌چه‌یان خواردووه، کولمه زور جوانه‌که‌ی یار که زور ورشه‌دار و بریقه‌داره، له نیو زولفه ره‌شه‌که‌ی دا ټه‌ونده جوان و به‌نرخه ده‌لیی مانگه‌شوه له تاریکی‌دا.

(۱۳۰) سرگران‌ه قافله‌سالاری ری چین و خه‌تا

چونکه باری عه‌نبر و میسکه، له زولفه‌ینی دو تا

سرگران:

۱- قه‌لس، تووره.

خاقانیا ز دل سبکی سرگران مباحش

گوهر که زاده‌ی سخن توست، خصم توست

واته: خاقانی له نه‌قامی و ټی‌نه‌گه‌یشتووی خه‌لک تووره مه‌به. چونکوو

شیره‌کانت که وه‌کووگه‌وه‌ره، بووه‌ته دوزمنت.

۲- به‌فیز و ده‌مار و خو به‌زل زان.

دکسی را بده پایهی مهتری که با کهتران سر ندارد گران،

واته: خودایا! پایه‌به‌رزی و گوره‌یی به‌که‌سی به‌خشه، که ده‌گه‌ل

زیرده‌سته‌کانا، به‌فیز و ده‌مار و موته‌که‌بیر نه‌بی.

۳ - بی‌ټیعتینایی و بی‌په‌روایی و بایه‌خ به‌کس نه‌دان.
دکمال بخت خردمند نیکمرد آن است

که سرگران نکند، بر قلندر و درویش،

واټه : باشتړین خوښه‌ختی پیاوې زنانې چاګ ته‌وه‌یه که له‌به‌ران‌به‌ر
هه‌ژار و فه‌قیردا بی‌په‌روا و بی‌ټیعتینا نه‌یټ.

قافله‌سالاری ری چین و خه‌تا : کینایه‌یه له ژنی نازدار و جوان و شوخ و
شده‌نگ. چونکوو ده‌لین چین و خه‌تا جیگه‌ی نازدارانه. زولفه‌چنراوه‌کشی که
بووته‌وه په‌لکه و به‌نم لاو ته‌ولای شانه‌کانیا شوړ پووه‌ته‌وه، شوپهان‌دویه به
باری میسک و عه‌نبر چونکوو هم بوئی خوښه، هم میسکی خه‌تا به‌ناو‌باگه.
قافله‌سالار : گه‌وره‌ی کاره‌وان.

* واټه : یاره‌که‌م به‌نرختر و شوخ و شده‌نگ‌ترینه و زولفه‌کافی ته‌وه‌نده
بوون خوښه، ده‌للی میسک و عه‌نبره. به‌لام له‌بهر جوانی و نازدارۍ زور بی‌په‌روا
و به‌فیز و ده‌ماره و روحم لی‌ناکات!

(۱۴۲) ته‌و فه‌وت و وه‌فاته سه‌به‌بی عه‌د و وه‌فاته

چوو صائیقه‌یی به‌ردی عه‌جووز و گول و مول، هات

هه‌روا که له پېشه‌کیدا گوتم، ته‌و دیوانه به‌خه‌تی کوئی کوردی نووسراوه و (مل و
مه‌ل و مول) ته‌نھا «مل» نووسراوه و مه‌عنای شیعه‌که ده‌یټسه هوئی
جیاکردنه‌وه‌ی وشه‌که. به‌پی مه‌عنا (مول) نه (مل).

به‌دوای شه‌شه‌لان (۱۸ روژه‌ی ره‌شه‌مه)، به‌پی حیسابانی کوون، به‌ردی
عه‌جووزه، ناخرین و دواپین روژه‌کافی زستانه و گول و مول کینایه‌یه له به‌هار.
«هنگام گل و مل است و یاران سرمست»

خوش‌باش دمی که زندگانی این است،

واټه : وهرز و کاتی به‌هاره و یاران سهرمه‌ستن، توژی خوش‌بژی که
ژیان، یانی ته‌وه.

«نالی» رووی دهمی له «حده‌بیه» و ده‌لی:

* هه‌روا که زستان رویشټ و سه‌رما و سه‌خله‌ت و له مال دهرنه‌که‌وتن نه‌ما و به‌هار هاته‌وه. نوږه‌ی خوښی و گه‌شت و گیل و خوښ رابواردنه. ئیستا که بابت مردووه ټیتر که‌سیک نه‌ماوه تا‌کوو به‌رگریټ پکات، نه‌توښ به‌لپټ دابوو که پیکه‌وه بین. ده‌ی وه‌ره با پیکه‌وه خوښ بین.

(۱۴۵) شایسته‌یی شان، لایقی مل، طورره‌یی توپه

نه‌ک طورره‌یی شاهه‌نشه‌هی یو طه‌وقی وه‌زاره‌ت

طورره: قزی لوول، په‌لکه، نه‌گریجه، ریشکه و ریشوول‌هی میزه‌ر، کناره و حاشیه‌ی جل و ...

طه‌وق: ملوانکه، حه‌لقه‌ی ده‌وری ملی کوتره‌باریکه (قومری).

* واته: تنها په‌لکه‌کانی توپه که شایان و لایقه‌ی گهرده‌ن و شان و مله جوانه‌که‌ی توپه. نه‌ک نه‌و ریشکه و ریشوول‌هی هاوړیشمی گرانبه‌های شا‌کان و ملوینکه‌کانی وه‌زیره‌کان.

(۱۴۶) کی ده‌ستی ده‌گاته به‌ی و ناری نه‌گه‌یشتووت

له‌و ته‌خته که وا صاحیپی موړن، به‌سه‌داره‌ت

هه‌روا که له ته‌واوی پارچه شیعه‌که‌دا، دیاره و دهرده‌که‌وی، نه‌و کچه که «نالی» خیتابی به‌نه‌وه، زور له «نالی» به‌رزتره و «نالی» خو‌ی به‌هاوشانی نه‌و دانانی! نه‌وه‌ته له شیعه‌که‌دا ده‌لی:

* نه‌تو خواوه‌نی ته‌خت و سه‌داره‌ت و بالانشینیت و موورووی فدرمانره‌وایی و بالانشینیت پی‌یه. ئینجا کی نه‌توانی ده‌ست بو تو به‌ری و ده‌ست بیات بو نه‌و مه‌مکانه وه‌کوو هه‌نار و به‌هی نه‌گه‌یشتووه که ها به‌سهر سنگته‌وه؟ نا، نا، که‌س ناتوانی!

* * *

(۱۵۲) ئه‌ی سه‌روی بوله‌ند قه‌دد و، برو تاق و مه‌مک جووت!
کی ده‌ستی ده‌گاته به‌ی و ناری نه‌گه‌یشتووت؟!
برو تاق : بروی په‌یوه‌ست.

ناری نه‌گه‌یشتوو : مه‌به‌ست مه‌مکی تازه پی‌گه‌یشتووی یاره.
* واته : ئه‌ی یاری بالابه‌رز و به‌شان و شه‌وکت، که بروت په‌یوه‌سته و
مه‌مکه‌کانت هدر وه‌کوو هه‌نار و به‌هی تازه پی‌گه‌یشتوو، ماشه‌لا ئه‌وه‌نده
به‌رزه‌فه‌ر و به‌شان و شه‌وکتی که‌س ناویری ده‌ست بیات بو مه‌مکه‌کانت.
* * *

(۱۵۲) ده‌م هه‌مده‌می غونچیکه نه‌پشکووتوو هیشتا
با، که‌شفی نه‌کرد به‌رگی عه‌طرپوشی گولی رووت
ده‌م : زار، نه‌فه‌س و هه‌ناسه، خوین.
هه‌مده‌م : هاو‌ده‌م.

* واته : زاره جوانه‌که‌ی یار، هدر وه‌کوو خونجه‌ی نه‌شکو‌فیاوه و زور
جوانه. «با» نه‌یتوانیوه به‌رگی رووپوشی که به‌سه‌ر روخساره جوانه‌که‌یه‌تی
لابه‌ری و روومه‌تی بی‌هاوتای ده‌ربخات. به‌واتای ئه‌وه‌یه که که‌س روومه‌ته
جوانه‌که‌ی یاری نه‌دیووه.

* * *

(۱۶۴) ساقی وه‌ره ره‌نگین که به‌په‌نجه له‌بی ئه‌قه‌داح
به‌م راحه، له‌سه‌ر راحه، ده‌لین : راحه‌تی ئه‌رواح
ساقی : مه‌دیگیر.

ره‌نگین که : پرازینه‌ره‌وه، ره‌ونه‌قی پی‌ده.
ئه‌قه‌داح : جه‌معی قه‌ده‌حه.
راح : پیاله‌ی شه‌راب، پیکی شه‌راب، شادومانی.

په نجه : له پي ده ست، نيو تاهه نكيكه له موسيقادا.

راحتي ته رواج : نارامي گيان.

* واته : مه يگير وهره به په نجه جوانه کانتوه پيالهي شهرابه که مان
برازينه روه و به تهو پيال له شهرابه، يان به تهو شهرابه که وا له سر په نجه که تدا
و نارامي گيانه، روح و گيانان بجه سينه وه.

(۱۶۷) له م گهر دشي مينايه، که وا ده وره، نه جه وره

ساقی که رهمي سايفه، نالي، مه که ثيلحاح

گهر دش : گهراندن.

مينا : په له وهر يکه وه کوو ره شووله، له نگرگاي که شتي له قهراخ ده ربا، کينايه يه
له ناسماني شين، ناوينه ي رنگاوړه نگ، پيال له، جام، شيشه ي شهراب، شهر او،
گه وه هري شين، موورو وي که وو، (سولفاقي مسي بريقه دار که رهنكي شيني زور
جواني هه يه. فيرموولي شيميايه که ي ناوايه CuSO_4).

ده ور : نوبه تي، به نور ه.

جه ور : سته م.

ساقی : مه يگير.

سايف : خوش، رهوا، گه وارا، به تام و مزه، شتيك که هاسان به قورگا بچيته
خواره وه، به جواني شهراب به دم که سيکه وه کردن.

سايق : راننده و ليخوړ، ليره دا مه عنا نابه خشي و هه له يه به لکوو وشه ي سايف
دروسته.

* واته : نهو گهراندني پيالهي شهرابه که به نوره يه و مه يگير بي زولم و زور
نه يگه رپني، مه به ستي خوشي تيمه يه و نه و به تيه. جا پارانه وه ي بو چي يه؟!

(۲۰۲) نووری چاوم! چاوه‌که‌م بی‌نووره بی‌تو، زهره‌ریی

خاکی ده‌رگا‌که‌ت بیژم، بیکه‌مه کو‌حلی به‌صهر

* واته : بینایی چاوم! نازیزه‌که‌م! هه‌رکاتی چاوم یت نه‌که‌وی و نه‌تینم، چاوم رو‌شنایی نامنی و بی‌نووره. ده‌بی چیکه‌م؟ ئیستا که ناتینم و به‌رچاوم تاریک ده‌بی، ناچارم خاکی به‌رده‌رگا‌که‌ت که تو‌ی نازیز به‌سهریا هات و چووت کردووه، بیژم و بیکه‌مه کله بو چاوه‌کانم. به‌لکوو به‌ئو بو‌نده‌وه نه‌ختی رو‌شنایی بکه‌ویته به‌ر چاوم.

(۲۰۴) شه‌وی به‌هاری جوانی، خه‌وی بوو پر ته‌شویر

له‌فه‌جری پایزی پیری به‌یانی دا ته‌عبیر

ته‌شویر : غارنانی ته‌سپ بو فروشتن، شه‌رمه‌زارکردن، شه‌رمه‌زار بوون، په‌ریشانی و ټیک چوون، به‌ده‌ست ئیشاره کردن به‌ره‌و که‌سیک، ده‌ماندن و فسوو لی‌کردنی ئاگر، شوال دا‌که‌ندن، ئالوژ بوون، ئالوژکردن.

فه‌جری پایزی پیری : تازه به‌ره‌و پیری چوون، سهره‌تای پیری.

ته‌عبیر: شه‌رح‌دان، ئاگا‌کردنی خه‌ون، شه‌رح کردن و شه‌رح دانه‌وه‌ی وتار، په‌رینه‌وه له‌ئاو، سه‌خله‌ت بوونی کار بو که‌سیک، ئاشکرا بوون و ئاشکرا‌کردنی مانای حه‌قیقی، جوان له‌جوانی‌دا به‌تاییدت به‌هاری جوانی خه‌وی خو‌ش و ناخو‌ش و جو‌ربه‌جو‌ر و ئالوژ نه‌بینی.

* واته : ئه‌وه سهره‌تای پیری‌ه و هیشتا نه‌حه‌ساومه‌ته‌وه و شټیکم به‌ده‌ست نه‌که‌وتووه. نه له‌عیلم و نه له‌ئیمان ونه له‌پاره و دارایی و مالی دنیا. ئه‌وه‌یه‌که‌ئو خه‌وه پر ته‌شویر و ئالوژم هاته‌دی و بو‌م روون بووه.

(۲۰۶) چ شه‌و، چ روژ؟ وه‌ها کورتنی له‌هو و له‌عب و میزاح

که‌هه‌ردو وه‌که‌یه‌ک ته‌چوون به‌نه‌غمه‌یی به‌م و زیر

ئه‌و شیعه‌هه‌ دریزه‌ی شیعی پيشووه.

* واته : روژگاري من به گهمه و گالته و کايه بگرد و له بهر چاوم توند و تيز، تي پيري و شهو روژم ههر له يهك ده چوون و هيچ جياوازي يه کيان له نارادا نه بوو. شهو کاتي حه سانه وه عيادهت و خه و ييت و روژ کاتي کار و کوئشش. به داخه وه بو من ههر وه کوو دهنگي به مي سيمه ته ستوره که ي تار، يان دهنگي ناسکي سيمه باريکه که ي بوو که به گالته و گهپ تي پيري.

(۲۰۶) ته سه ف! دريژي شهو و روژي تهو شهو روژم
قوصووريان بووه طوولي نه دامه تي ته قصير

ته سه ف: به داخه وه.

قوصوور: داماي، زه بوون بوون، کورت بوون، له ته قسير بگردن، نيشتنه وه، قرار و تارام گرتن، گران بوون و هه رزان بوون که ته ز داده، که مهو بوون، تهنگ کردنه وه، کورتي.

طوول: دريژي، قودرهت، چاکه، دهوله مه ندي، فراواني، (له م باره وه ده توانين به «طهول» بيخوينينه وه).

ته قصير: سستي و کوتايي کردن، کورت کردنه وه، يهك خستني کار و بار، هيمنه وه بووني تووره يي و دهرد و تازار، بن مل داخ کردن، جل و بهرگ کوتان، سه هو و غه لهت و ...

نه دامهت: به شيماني.

* واته : به داخه وه دريژي شهو و روژي ناوبراوم (مه به ست دوو شييري پيشه وه يه)، که به هه له رويشتم، به بي بايه مخي تي پيري. ههر چند کورت بوو، واته دهوري جواني و لاويم. به لام کورتيه که يان بووه هو ي دريژي و فراواني به شيمانيم له سستي و کوتايي کردني کرده وه ي باش و خودايه سه ندانه دا.

(۲۰۶) سهوداي طورره يي ټهو ټيشتيباهي سهووي جوان

به ياضي غورره يي ټهم ټيشتيباهي سوجهدي پير

سهودا : رهشي، ديمهني شار له دووره وه، خوښنده واري.

طورره : موو، زولف.

ټيشتيباه : وهك يهك بوون، وهكوو شتيك بوون، شاردراوه بووني كار، به غه لمت

شتيک له جياقي شتيک ديكه گرتن، له شتيک چوون :

فلکي، مهی، ندانم، به چه کنيتت بخوانم؟

به کدام جنس گويم که تو اشتباه داري

«سعدی»

واته : گهردووني، يان مانگي؟ نازانم به کام له قهب بتخوښمه وه، به کام

شت بتشوښيم که له ټه وه ده چي؟

ټيشتيباه : له خه وهستان، وريا بوونه وه، ناگادار بوون، به شهره ف بوون، ديقه ت.

ټه وه ټيشاره يه به رهشي مووي جواني و لاويه تي، ټهم به سپيه تي مووي به پيري.

* واته : رهشي زولفي جوانيم، «ټيشتيباهي» تاريخي به هله چووني

جوانيمه. سپيه تي ناو چاواني ټيستم ده گهل سپيه تي ردنيم، ديقه ت و وريا و

ناگابوونه وه يه، که دان به ټه وه دابنم که به هله چووم و توبه بکه م.

(۲۴۹) شيريني يو، له تالي يو ترشي عيتابي روت

خالت له سر جهين، بووه ته دانه يي سماق

له فارسيدا مه سله يک هيه، کاتي که ده يان هه وي که سيک زور چاوه ري پست و

نه گاته ثاره زوو و ويستي خو، پي ده لين: «بايد سماق بکي!» واتسه ده يي سماق

بزي.

* واته : شيرينده کم! ټه تو زور جواني و شيريني. به لام تالي و ترشي و

رووگرزيت له کاتي تانه و تهر دا، پيم ده سله يني که ده يي دهس هه لگرت بم و

سماق بزم. واته ناهومي بم! باشه به قسه ت ده کمه. ټه وه له روخساره زور

جوانه کت دا خالیگ هه یه، ههروه کوو سماقه. تهوه دیم و تهو خاله ده مزم!

(۲۵۰) صوفی له فهقر و فاقه وه کو فاقه فاقی دا

ته سیجی دام و دانه یه، ریشی دو فاقی فاق

فاقی (ته وهل): مهلی مل دریزی چه میوه.

فاقی (دوو هه م): چالی بیخ تیرکه وان.

* واته: صوفی له هه زاری و بی بهشی وه کوو تهو په له وه ره مل دریزی چه میوه، چه میوه تهوه. ئیستا بو فریودانی خه لک (که خه لات و به راتی بو بینن)، ته زیجیه کی کردوو تهو دانیه داوه و ریشه دوفلیقانه کی کردوو تیرکه وان، بو پیکان و به داو خستی نه زانکاران.

(۲۶۶) فهرقیکی نه کرد نه فسی نه فیس به عینایهت

وه حشی له ویلایهت

له م گوشه یی ویرانه یه هه ر مامه وه وه ک بووم

وه یشوومی ولاتم

نه فس: ته رکباتی نه فس زوره و نیزیکه ی ۳۰ ته رکبی هه یه، وه کوو: نه فسی

ته علا، ته ماره، ئینسانی یه و حیوانی یه و ره جانی یه و هتد....

لیره «نالی» مدهستی نه فسی نه فیس، یان نه فسی ته علایه که کاری وریا کردنه وه

و په ره پیدانی حسی ئینسانیه.

* واته: نه فسی نه فسی من عینایهت و تهوه جو هیکی نه کرد و من هه ر

له حاله قی حیوانی یهت و وه حشی یهت دا مامه وه و هه ر وه کوو کونده بسو له

گوشه ی ویرانه م و سه به بی به دبه ختی ولاته که مم.

(۲۶۷) هەرچەندە کە من عەبدم و ڕووزەردم و عاصیم

مەئموولە خەلاصیم

قوربانی بیلالم کە هیلالانە هەلاتووم

هەر عەفوێ خەلاتم

مەئموول : چاوەڕوانی کراو، هومیڤدار، ئارەزوومەند، چاوەڕپی بوون.

بیلال : سیلە ی روحم و چاکیهتی؛ «هو یراعی بلال». واتە ئەو سیلە ی روحم، مورات دەکات.

«نالی» لە مەدینە و لە بارەگای پیغمبەر - دروودی خودای لە سەر بی - دەپاریتەوه و دەلی :

* هەرچەند ئەمن بەندەیهکی گونابار و ڕووزەردی دەرگانهی خودای تەعالام بەلام، ئارەزوومەندی رزگاریم بە بۆنە ی تکای پیغمبەری خوشەویستەوه. هەرچەند وەکوو قووچیکی لەرو و لاواز، وەکوو هیلالی مانگ بیگیان و لەرم و بو قوربانی ناشیم، بەلام ئومەتی تۆم. هومیڤی رزگاریم هەیه بە بۆنە ی سیلە ی روحم.

* * *

(۲۶۸) موددیکە کە هەم گەردشی دەورانی سوپیهرم

موغییر بووه میهرم

ئاوینەیی دل شاهیده هەرچەندە سیه پرووم

میرئاتی جەلاتم

موغییر : سیارەنگ، زۆر بارەندە، سەعی و کۆشش. تەقەلای زۆری کەسیک بو جی بەجی کردنی کاریک، مەغبەر هەلەیه، موغییر دروستە.

میهر : خۆر، ویست، روحم.

* واتە : دەمیکی زۆرە کە دەگەڵ چەرخێ گەردووندا هاوڕیم بە خاسە و خراپە. کە ویستم بە تەقەلا و کۆششە بو ئەوهی کە خۆم لە خراپە رزگار بکەم. بە روورەشیما مەروانە تەماشای ئاوینە ی دل بە کە کە روشن و

پاك و بی‌گهرده و میهری توئی تیدایه.

* * *

(۲۷۵) سهراپا ههر وه‌کوو حه‌لقه‌ی زری، په‌رویزه‌نی خوینم
به یه‌ک‌یه‌ک تیری موژگانی زری‌دوژت بریندارم

په‌رویزه‌ن : بیژنگ. په‌رویزه‌ن دروسته نه په‌رویزه.

شهرحه‌کی باش بوو.

* واته : به تیری موژگانی تو که زریش کون ده‌کات، سهراپای له‌شم کون کون
بووه و بریندارم.

* * *

(۲۸۳) شه‌وه‌ات و نه‌من مه‌ستی خه‌یالاتی که‌سیکم
مه‌شغوولی نه‌فه‌س گرتنی موشکین نه‌فه‌سیکم

نه‌فه‌س گرتن : ماندووی ده‌رکردن، له‌هه‌را و هوریا خستن، پشوودان و
حه‌سانه‌وه، ده‌سه‌پاچه‌بون، گیانه‌سه‌رکردن، به‌پی‌شیره‌کافی دواوه‌لیره‌مه‌عنای
نه‌هوه‌ن کردنه‌وه و له‌هه‌را و هوریا خستی یاره.

* واته : هه‌رچه‌ند شه‌وه‌اته‌سه‌رما و روژ ته‌واو بوو، به‌لام هیشتا من
خه‌ریکی نه‌هوه‌ن کردنه‌وه‌ی یاره‌هه‌ناسه‌بون‌خوشه‌که‌مم.

* * *

(۲۸۷) باری غمی جان نه‌برووه‌تی تیر و که‌مان کرد
یه‌عنی قه‌ده‌که‌ی نه‌لفی منه‌ئیسته که‌دالم

باری : خودای ته‌عالا، هه‌لبه‌ت، ناچار، ده‌س‌که‌م و هتد ...

تی : تینوو، توو، دیت، تیغه‌ی شم‌شیر و خنجر، به‌لاچاو تماشا کردن.

* واته : به‌راستی خه‌م و خه‌فته‌ی گیانی من بروه‌کانیه‌تی، که‌وه‌کوو

تیخه‌ی شم‌شیر خستوو‌یه‌نیو که‌مان بو‌گیانی من. به‌واتای قه‌دی راستی من
وه‌کوو «دال» بچه‌میت‌وه‌که‌چه‌ماندوو‌یه‌تی.

* * *

(۲۸۸) دهستم مه‌خه، سهرتا قه‌دهم سووتووه چاوم
 یا خو به شیفاهاتووی؟ چه‌ندیکه ټه‌نالم!
 دهستم مه‌خه : فریوم مده، دهس خرهم مه‌که، کلّوم له سهر مه‌نی.
 سهرتا قه‌دهم : نازای ټه‌نامم، سهرتا پام.
 سووتووه : سووتاوه.

* واته : نازیزه‌کم! چاوه‌کم! کلّوم له‌سهر مه‌نی و فریوم مده. دهس
 خرهم مه‌که و ټه‌مرو سوژیم پی‌مه‌که. تو که دهزانی سهرتا پام له بهر دووری تو
 سووتاوه و ټیتر گیانه‌لا بووم. یان ییژی ټاه و نالهی دل کاری خوئی کردووه و
 هاتووی بو دهرمانی دهرد و بیماریم و چاره‌کردنی نازاره‌کانم.
 * * *

(۲۸۹) سایه‌یی پایه وه‌کوو بالی هوما و بازی سپیم
 نه وه‌کوو بوومی قه‌دهم شووم و نه هه‌مړه‌نگی قه‌لم
 سایه : سیوهر، سیبهر.

پایه : بنه‌چه، بنه‌وه.
 هوما : بالنده‌ی پیروز که ده‌لین بنیشیته سهرشان هدرکه‌سیکه‌وه یان سیبهری به
 سهریا بخت، ټه‌بیته پادشا.
 بازی سپی : جوړه بازیکی زور به‌نرخه، کینایه‌یه له خوړ که مه‌به‌ستی «نالی»
 لیره خوړه، که روښنی ټه‌خاته سهر زه‌وی.
 هه‌مړه‌نگی قه‌ل : ره‌شایی، کینایه‌یه له ره‌شایی جه‌ل و نه‌زانی.
 «نالی» به خوئی و شان شو‌کوئی خویدا دی ده‌لی. (هه‌روا که له‌سهر‌دیری
 شیعه‌که گوتوویه):

* من ته‌بعم بلینده و خاوه‌نی فه‌ر و زانستم. وه‌کوو سایه‌ی هومام.
 وه‌کوو خوړی عیلم و زانستم. پرشنگ‌ده‌روه‌م و لایقی بالانشینیم. نه‌وه‌کوو
 بایه‌قوش و کونده‌بوو به‌دغه‌ر و شووم، نه وه‌کوو شه‌و له تاریکی جه‌ل و

نمزانیدام.

(۲۹۰) که وکه بهی طه لعه تی شاهانه یی توم بورهانه
که له سهر مودده عی، سولطانی موبینه جه دهلم

بورهان : دهلیل و بهلگه.

طه لعه ت : روومه ت و روخسار.

سولطانی موبین : بهلگه و بورهانی روشن و ناشکرا.

جه دهل : شه رقه سه، سه ختی و دوزمنی، زال بوون به سهر دوزمندا، دوزمنی
بووچ و بی خود.

* واته : شان و شکو و روخسار و روومه تی شاهانه یی تو باشترین
دهلیل و بهلگه یه بو بهریره چ دانی نمو ناحه ز و لاف و گه زاف لی دهزه. چونکوو
بو زال بوون به سهر نمو ناحه زه دا بورهان و بهلگه یی روشنیکه.

(۲۹۲) عاجیزی شوکری ته مامی نیعه مم سهرتا پا
که نه ریش بهلم و، نه کو سه و، نه کهل و گوچ و شلم

نیعه م : جه معی نیعه م.

ریش بهلم : ریش سپی مهیله و زهره د و فش و فول.

کهل : که چهل، «کل اگر طیب بودی، سر خود دوا غودی». واته : «نه گهر
پزیشک ببوایه سهری خوئی ده رمان ده کرد» و له که چهل یی رزگار ده بوو.

* واته : عاجیز و بی ده سه لاتم و شوکرانه بزیری ده رگای خودای ته عالا
بو من ناکری. بو نمو هه موو نیعه تانه که به منی عه تا فه رموو، چونکوو نه
ریشم فش و فول و نه کو سه یی ریش و بی مووم نه گه وچ و لاسارم، نه
که چهل، نه شمل و بی ده ست و پی. شوکور ساغ و سلامت، بی عه یب و نه قسم.

(۲۹۲) «نالی» یو سینه یی بی کینه یی چاکم، ته ماما

چاکی دامنه تهرم و وشکه سهرابی عه مه لم

ته ماما : به لام.

دامنه تهر: (تر دامن)، وشکه فارسیه، به پیاوی ژن باز و نهو که سه که دایمه ها به شوین ژنانه وه و ده لاین تهر دامنه.

«نالی» هه روا که له شیعی پشودا گوتوو یه و چاکیه کانی خو یی یه که به یسه که ده بر یوو و هه لیدا وه ته وه. له نهو شیعه در یزه یی داوه و ده لی :

دل پاکم، بی کینه م و رقه ون نیم. به لام به نهو هه موو چاگانه وه که گوتم، نه مهش بلیم، که داوین تهرم. واته ژن باز م و دایمه چاوم ها به شوین ژنانه وه ابه خاتری نه وه یه که سهرابی کردارم وشکه و گونا بارم به ظاهر و، له دووره وه پیاو چاکم. ههروه کوو سه راو. (که له دووره وه بو پیاوی تینوو، ناوه. به لام له نزیکه وه هیچ نیه). به لام خوم به باشی نازانم که به م جوړه، یه کی دیکه له چاکی یه کانی خو یی، که راستی و بی ریایی یه ده ربخا.

(۳۰۳) من له وانه م چی که وا ته هلی وه سیله و مه سته له ن

عامیل و ناچار و مه عذوور تهر بلین هه ریینه بو م!

وه سیله : هو، سبه ب، به خاتر، واسیته و پارتی، نه وشته که که ده پیته هو یی نزیکه به دیگه رانه وه، بیانوو، هو یی خو نزیک کردنه وه به خه لک.

مه سته له : خواستن، خواهیش، پارانه وه، داوای شتیک کردن، پرسین، نیاز و حاجت، گه دایی کردن.

عامیل : کریکار، سهنه تکار، کریکاری ساختومان، زابت و نوکده ری ده ولته، مه نموور یان حاکم و تاغه وات، وه کیل و کارگوزار، داناوه ز و به رده ست له هه ر کاریکدا :

به معزولی به چشم در نشستی چو عامل گشتی، از من چشم بستی

«نظامی»

واته : ټيو کاتهى که دهريان کردى و بيکار کراى، ټهمنت له سهرچاو داده نا. ټيستا که بووى به عاميل، منت له بير برد، (چاوپوشيت کرد).

مه غذوور : سهرزنشت نه کراو، خاوهنى بيانوو، خاوهنى دهليل و بورهان، پاسا کردن، ټهوکسه که بيانوى قوبوول کرابى.

* واته : من کارم چيه به سهر ټهوانه که واسيته و پارتيان هديه. ههروا ټهوکسهانى که نياز و حاجه تيان هديه و به پارانه وه، داواى شتيک دهکن. من عاميلم، مهئموورم و مهغذوور و ناچارم ههرچى بلين به قسه يان بکم.

(۳۰۴) لامه ده «نالى»، له ټه نبارى جيراى صالخان

گهرچى بيه خوشه چينى دانه يى خهرمانى روم

جيراى صالخان : ټهو بهرات و راتبه و جيره يه، که بو پياوچاکان تهرخان دهکرى.

خوشه چين : ټهوکسهانى که فقير و ههزار و نه دارن و دهرون پاش ماوهى گهنم و دهخل و دانى که له جى خهرماناندا به جى ده مينى خرپ دهکهنه وه و به شارو ده بيهن، پاشاروکه ر.

* مه به ستي «نالى» ههروا که له شيعرى چواره مدا گوتوويه : (ټينشائه لا ده روم. واته : ههر له وى بمرى و بروا بو ټهو دنيا)، ټهويه که ههر له مهککه دا بښى و له وى بمرى. ههرچهند ههزار و دهس کورت و نه دار بيت!

(۳۰۶) مه جليسيكى چه من و بولبول و به زمى گول و مول

به دوو صه د مه دره سه وو دهرس و کيتابى نادم

مول : شهرباب، ههر خواردنه وه يه که مه ستي بښى، قه هوه، شهربابى سوور. گول و مول پيکه وه کينايه يه له به هار که ليره مه به ستي «نالى» به هاره. بروانه شهرحى «چو صائيقه يى بهردى عه جووز و گول و مول هات». ههرچهند به

خاتری بهزم، مدعنای مولیش به شهراب مانعی نیه، بهلام چونکوو مه جلیسه که
چهمن و بولبولی تیدایه چاکتری تهویه که ګول و مول به بههار مدعنا بکړیت.
* واته : کاتی بههاره و له ټیو چهمن دام و بولبول بهزمی ګرتووه و
دهخوینی و زور خوشه. کهوایه به دووسده مدرهسه و کیتابخانه و دهرس و
خویندنی ناګورمهوه.

(۳۰۸) فاتیحه! تهسخیره شاری دل، به طابووری تهلهم
مودده تیکی زوره پاتهخته، له بو خاقانی غهم

فاتیحه : تهواو بوو.
تهسخیر : داگیر کړاو.
طابوور : کیو.
تهلهم : دهرد و نازار.
* واته : خهم و پهزاره له دلما جی خوش کردووه و تهوهنده زوره به
قهه کیویکه.

(۳۰۹) حوکمی قانونی صه فارویی له رهومی روومه دا
تا هویدا بوو له روما ګهردی ناشووبی عهجهم

صه فا : روشنی، پاکي، بی خهوشی، یه کرهنگی، ناشتی.
رهوم : داریکه، نهرمه ی ګوی، مووی بهر، (له تجوید دا خوله ی سووک و کهم
دهنگ)، خشه، ویستنی شتیک، که مدهستی «نالی» لیره ویستنی شتیکه.
* واته : ههر که هیرشی عهجهم به سهر روما دهستی پی کړا و نازاوه
به ریا بوو، ټیتر پاکي و بی خهوشی و یه کرهنگی نهما. من له رووما نه هات داوای
ناشتی و یه کرهنگی بکه م.
تییینی : وشه ی عهجهم واته بیګانه. وشه یه کی عهره بیه. به داخه وه بی خه بهران به

ئیرانی ده‌لین عه‌جهم. ئهرکی سهرشانی نووسهران و ئه‌دیپانه که دژ به ئه‌و وشه‌یه
راوه‌ستن و له‌ ئیو کوردان دا‌پاکی که‌نه‌وه و ئیتر مه‌هابادی به‌ سه‌قزی و سه‌قزی
به‌ سه‌یی و هه‌روا له‌ خو‌رنشین کوردستاندا به‌ره‌و خو‌ر هه‌لات، هه‌ر شاریک به‌
شاریکی دیکه‌ نه‌لی عه‌جهم یان عه‌جه‌موک! بو‌ئه‌و مه‌به‌سته، له‌ ده‌مقره‌ و
ده‌مه‌ته‌قی‌یه‌که‌ی (مناظره)، «نالی» و میرزای شیرازی چه‌ند دپ‌رپ‌کم نووسیوه.

(۳۰۹) تو‌زی تایی‌نه‌ی سه‌که‌نده‌ر وا به‌ ده‌م باوه، وه‌لی

گه‌ردی دامانی غه‌ریبانه، بلووری جامی جه‌م

وه‌لی: به‌لام، پیتی جیاوازیه، (ربط و استثنا).

ئه‌سه‌که‌نده‌ر زالمیکی و‌یرانگه‌ر بووه. جگه‌ له‌ کوشت‌و‌پر و و‌یرانی و سووتاندن،
کاریکی ئابادانی نه‌کردووه که‌ شو‌ینه‌واریکی لی به‌ جی مایی.

جه‌مشید، پادشایه‌کی ئیرانی بووه که‌ هه‌وت‌سه‌دسال پادشایی کردووه و زو‌لم و
سته‌می نه‌کردووه. هه‌رچه‌ند ته‌واو پادشاکان زالم و سته‌مکار بوون. جه‌مشید
حه‌مامی بنیات نا. زانستی پزیشکی دامه‌زرا‌ند. جاده‌ و ریگه‌ی ته‌خت کرد. زی‌رو
زیوی له‌ مه‌عه‌دن ده‌ره‌ینا و جلی هه‌ریری دروست کرد. خاس و خرابی داوه و
ده‌رمانی چ‌یشت خو‌شکه‌ره‌ (ئه‌دویه) ی لیک جیا کرده‌وه. له‌ کتییی
«ناسخ‌التواریخ» نووسراوه له‌ سی‌سه‌د سال ده‌وره‌ی پاشایه‌تی ئه‌ودا، که‌س
نه‌مرد. که‌ بوو به‌ هو‌ی کفری جه‌مشید و فه‌رمانی دا‌تابو‌ته‌کانیان شکا‌ند و
گو‌تی: من خودای ئیوه‌م! به‌رله‌و رووداوه‌ زو‌ر به‌دین و ئیمان بوو. هه‌ر ئه‌و
خو‌په‌ره‌ستی و له‌ خو‌بایی بوونه، بوو به‌ هو‌ی ئه‌وه که‌ خودای ته‌ع‌الا، زه‌ح‌حاک‌ی
کرده‌ تووشیه‌وه و له‌ ئاکامدا به‌ به‌ده‌ختی و بی‌ئیمانی گیانی ده‌رچوو. به‌لام
شو‌ینه‌واری کاره‌ چاکه‌کانی ماونه‌ته‌وه. بو‌یه «نالی» ده‌لی:

* ئه‌سه‌که‌نده‌ری زالم تیدا‌چوو. ئاو‌ینه‌که‌ی شکاو ورد و خاش بوو.
تو‌زه‌که‌شی نه‌ما و با‌بردی. ته‌نیا و‌یرانگه‌ری‌یه‌که‌ی له‌ بیر ناچ‌یته‌وه. هه‌رچه‌ند

جامی جه‌مشید و جه‌مشیدی زالمیش تیدا چوو، به‌لام شوینه‌واره‌باشه‌کافی واته
 تابادانی و کاره‌چاکه‌کافی ده‌بینن. مهبه‌ستی «نالی» نه‌ویه که هه‌موو‌کسه‌س چاک
 یان خراب، ده‌مری. ته‌نیا نیوی چاکه، که ده‌می‌تی. نیوی چاکیش شوینه‌واری
 چاکه.

(۳۱۱) که‌ی ده‌کا شهرح و به‌یاناتی، رموزی ده‌ردی دل
 رو‌وره‌شی هه‌ر وه‌ک ده‌وات و دوو زوبانی وه‌ک قه‌له‌م

باوه که ده‌لین: «کاکه گیان نه‌وه‌نده ده‌ردم گران و زوره که نه به نووسین دی و،
 نه زوبان توانای و ته‌وه‌ی ده‌رده‌کافی هه‌یه!» که مهبه‌ستی «نالی» لیره نه‌ویه:
 * ده‌ردی نه‌پینه‌کافی نه‌وه‌نده زوره که قه‌له‌م توانای نووسینی نه‌و هه‌موو
 ده‌ردانه‌ی نیه و زوبانیش هی‌زی و ته‌وه‌ی.

(۳۱۱) «نالی، بی‌هیمه‌تی تاکه‌ی به‌ده‌ست می‌خنه‌ته‌وه
 فاتیحی یو رو‌سته‌م‌ئاسا، صاحیبی تیغ و عه‌له‌م
 فاتیح: کردنه‌وه، داگیر کردن، زال بوون به سهر شتیکدا.
 صاحیبی تیغ و عه‌له‌م: کینایه‌یه له‌لی‌هاتوویی، توانا بوون، خاوه‌نی عیلم و
 زانست.

* واته: «نالی»، نه‌وه بو خوت گیروده‌ی ده‌ست ده‌رد و نازار کردووه
 و دایمه خه‌ریکی خه‌ف‌ت خواردنی؟ نه‌تو لیه‌اتووی هه‌سته وه‌کوو رو‌سته‌م که
 دایمه فاتیح و زال‌بووه به سهر رووداو‌ه‌ک‌اندا، نه‌توش زال به به‌سهر ده‌رد و
 ناره‌حه‌تی‌یه‌وه و تیر خه‌م مه‌خو. نه‌تو خاوه‌نی عیلم و زانستی.

(۳۱۳) سوی مصر است مرا عزم از این لجه‌ی غم
 تا که در نیل در کشم جامه ز بیداد و ستم

جامه در نیل زدن یا کشیدن : ناهومی^۶ بوون، جلی تازیته^۷ قی له‌بهر کردن، تازیته بار بوون.

لجه : بانگ و هه‌راو هوریا و قرم وقال^۸.

وا دیاره «نالی» لهو جیگه‌یه که ئەو شیعره‌ی گوتوو، یان کوردستانی^۹ که ئاژاوه و قرم وقالی لی پیدا بووه و زولم و زوری دیوه و ئیتیر توانای دیتنی ئەو هه‌موو زولم و سته‌مه‌ی نه‌بووه ده‌لی^{۱۰} :

* برۆم بو^{۱۱} ولاتی «میسر» که نیلی هه‌یه و له‌بهر ئەو هه‌موو بی‌داد و زولمه، جلی ماته‌م و عه‌زا له‌بهر که‌م و تازیته بار بم!

(۳۲۳) ئەه‌لی ته‌عدادی مه‌حاسین نووسییان

خال یه‌ک و زولفی دووان، هه‌ردوو سییان

ته‌عداد : ژماردن و ژماره کردن.

مه‌حاسین : جهمعی حوسنه، واته : چاکیه‌کان و جوانیه‌کان.

سییان : سین، سی دانهن، سیاهن واته ره‌شن.

* واته : ئەو که‌سانه‌ی که به دوا‌ی جوانیدان و چاک‌یه‌کان و جوان‌یه‌کان ئەژمیرن، نووسیویانه یار خالیک‌ی هه‌یه، ئەوه یه‌ک. زولفیشی هه‌یه. ئەوه دوو. که هه‌ردووکیان ره‌شن.

(۳۲۸) چ قه‌صر و دائیره و تاقی^{۱۲} تیا تو^{۱۳} تاقی ئافاقی

نه‌ی و موطریب، مه‌ی و ساقی، گول و بولبول هه‌موو جووتن

چ : هه‌ر، کام.

دائیره : باخ و باخچه‌ی ده‌وری مال^{۱۴}.

تاق : تاقی سه‌ر درگا و په‌نجه‌ره، هه‌یوان، دژی جووت.

تاقانه : بی‌وینه، تاق دژی جووت، بیکه‌وه بوون، ئاماده بوون.

ئافاق : دنیا.

ده زانين له نيوان نهى و مو طريب، مہى و ساقى، گول و بولبول، تهناسبوب هه يه و به واتاى پيکه وه بوون و ناماده بوونه.

* واته : نازيزه کم! نه تو له نهو دونيا يدا و له هدر کوښک و سدر او تدر يکدا و له هدر باخ و باخچه يک و له هدر هه يوان و سدر ايه کدا، تاقانه و بي وينه ي و به بونه ي تو وه نهى و مو تريب، مہى و مديگير و گول و بولبول کو ده بنه وه و جووت جووت، بو تو ي تاقانه ي بي وينه ناماده ي به زم گيري و خوش رابواردنن.

(۳۲۹) له شوقى روويى شمع و، زولفى دوود و طور رهي مه جمر
سوپه ند و، عوود و، په روانه، بخوور و غالبيه سووتن
شمع : مو م.

دوود : دووکهل و کينايه يه له ره شى.
طور ره : کنار و ليوى شتيک، نه گريجه، ريشو له ي ميزه رو پشتين، بارانگير له سر دهر گاو دهر وازه (طور ره ي هه يوان و دالان)، تازيانه.
مه جمر : مدهنگل، پشکو دان، جيگه ي ناگر و سکل و پدهنگر :
يکى مجمر آتش بياورد باز بگفت از بهشت آوردم فراز
فردوسى،

واته : مدهنگه لي ناگرى هينا و گوټى نه وه مه له به هشت هينا وه.
سوپه ند : قانگ.
عوود : دار يکى بو ن خوشه .

غالبيه : مو نه نيسى غالى، واته گرانبه ها، بو نيکى خوشى هه يسه که له ټيکه لاو کردنى ميسک و عه نبر و چهند دهر مان يکى دیکه دروست ده بي و رهنگى ره شه، وه کوو خدنه ده يگر نه سر بو موو ره ش کردن و بو ن خوشى.

* واته : له ورشه و تيشک و رووناکى رو خساره وه مو مه روشنه کدى و زولفى وه کوو دووکهل ي ره ش و پرچ و نه گريجه ي بريقه دارى، قانگ و

عوود و پەروانه و میسک و عدنبه‌ری گرانبه‌ها، له ره‌ونمق که‌وتن و سووتان و تیاچوون.

(۳۳۱) ئەم سەر سەری بازانه که‌وا هەمسەری بوومن
موشکیل، بگەنه ساعیدی شاهیکی وه‌کوو من
سەر سەری باز : شەخسی بی‌بایه‌خ و بی‌کاره و نه‌گه‌ت.
هەمسەر : هاوشان، هاوسەر و هاوتا.
بووم : بایه‌قوش، نه‌گه‌ت.

ساعید : باسک، قول جیگه‌ی هاته‌ خواری شیر له مه‌مک. جیگه‌ی رویشتی
مه‌غز له نیو ئیسقان، جیگه‌ وجوباری ئاو که ده‌رژیته نیو ده‌ریا، له کن ده‌رویشان
و سوفیان هیز و قووه‌ت، لیره مه‌به‌ست شان و قولە، واته‌ هاوشانی کردن.
«نالی» به‌ زوبانی یاره‌وه و به‌ شان و قولی یاردا، ده‌لی :

* ئەو بی‌نرخانه و نه‌گه‌تانه که‌ هاوشانی بایه‌قوشن، له بی‌بایه‌خی و
شوومی دا، به‌ زه‌حمەت بتوانن له‌ گه‌ل مندا که‌ دارای شان و شکوی شاهانەم
به‌رابه‌ری بکه‌ن. ئەوانه‌ زور بی‌بایه‌خن. من زور به‌رز و به‌قه‌رم.

(۳۳۱) پرووناکیی روو، شەوقه‌ له‌ نیو ظولمه‌تی موودا
وه‌جه‌ی ئەمه‌ته، دل هەموو پەروانه‌یی موومن
ظولمه‌ت : تاریکی.

وه‌جه‌ه : هو.

ده‌زانین که‌ پەروانه، شه‌وانه‌ حمز له‌ شه‌وق و شه‌ولە‌ی شه‌م‌ده‌کا. «نالی» زولفی
یاره‌که‌ی که‌ زور ره‌شه، به‌ شه‌و، شوپه‌اندوه و رووناکی و شه‌وقی روخساری، به
موم. دلدارانیشی به‌ پەروانه شوپه‌اندوه و ده‌لی :

* ئەو هەموو دلدارانه به‌ ده‌وری روخساری یاره‌وه، هو‌ی ئەوه‌یه‌ که‌
چون پەروانه دا‌یه‌ ها به‌ ده‌ور شه‌ولە‌ی شه‌مه‌وه تاکوو بسووقی، ئەوانیش گیروده‌ی

روځساره جوانه‌کەى یارن له ټیو زولفى ره‌شى دا.

(۳۳۲) من سه‌روى ره‌وانى چه‌مه‌نى عاله‌مى بالام

«نالى، به طوفه‌یلى بووه‌ته سایه له دوو من

عاله‌مى بالآ: تاسمان، جیهانی گیان که دووره له هه‌موو ویستی دنیایی، عاله‌مى زوربه‌رز، لیره مه‌به‌ست زور به‌رز و به‌شان و شکویه.

طوفه‌یلى: لاپلار، لاپواز، ئه‌وکه‌سانه که به خورپایى و روودارى خویان هه‌لواسن به که‌سیکدا.

سایه له دوو: ئه‌و که‌سه که دايمه ها به شوین که‌سیکی دیکه‌وه.

* واته: من سه‌روى بالآ به‌رزى زوربه‌رز و به‌شان و شکوم و هاوشانی هه‌موو که‌سیک نیم. «نالى» پیاویک لاپلاره و دايمه وه‌کوو سیبه‌ر به شوینی منه‌ویه.

(۳۳۳) دوورى له من خسته‌وه بی‌سه‌به‌بى یارى من

بارى خودایا که تو، بگری سه‌به‌بکارى من

بارى: خودای ته‌عالا، ئه‌لبه‌ته، ناچار، ئیستا که وایه، ده‌س‌که‌م، لانه‌قه‌ل: دگو چشم خدای بین ندادى بارى، خورشید پرست شو، نه گوساله پرست! دابوسعید ابى‌الخیر،

واته: ئه‌گه‌ر چاوى دیتنى خودات نیه و خوداپه‌رست نیت، لانی‌که‌م، خوربه‌رست به، نه گویره‌که په‌رست.

* واته: یه‌زدانی مه‌زن! ئیستا که ئه‌وه سه‌به‌به‌کاره‌ی چوکول شکینه، بی‌ئه‌وه‌ی که من سووچیکم هه‌بی، هه‌روا له خورپا یارى لی دوور خسته‌وه و هو‌ی ناحه‌زى ئیوان من و یاره‌که‌م بووه. خودایا هه‌ر هه‌یج نه‌بی ئه‌وه سه‌به‌به‌کاره تووشیاری خه‌م و خه‌فه‌ت بکه و بیگره به‌ر غه‌زه‌بی خوت.

(۳۳۴) دیده نیگه‌هبانی یار، ټیپی سریشکم هه‌زار
نالهی دل نهی سوار، ټاهه عه‌له‌مداری من

نیگه‌هبان : چاودیری‌کەر، پاسه‌وان.
نه‌ی سوار : ټهو مندال‌ه که چیو، یان نه‌ی قامیش یان توولی تهر ټه‌کاته ټه‌سپ
و ټه‌یخاته نیو لنگی و به‌خه‌یالی خو‌ی سواری ټه‌سپه و سواری ټه‌کا :
چون طفل نی‌سوار، به‌میدان اختیار

در چشم خود سواره و لیکن پیاده‌ایم

«صائب تبریزی»

واته : وه‌کوو مندالی نه‌ی سوار له‌مه‌یندان ټیختیاردا، له‌لای خو‌مه‌وه به
خه‌یالی خو‌م سوارم. به‌لام پیاده‌م!
عه‌له‌مدار : ټالا هه‌لگر.

* واته : چاوه‌کانم پاسه‌وان و پاریز‌گه‌ری یاره و دایه‌چاوم لی‌یه‌نه‌کا
تووشی زیانی‌ک بی. سوپای فرمی‌سکیش به‌خور و فراوانی دټه‌خوار. که
ټاو‌یزینی ریگای یار بکا تا‌کوو تو‌زی لی‌نه‌نیشی. ټال‌هی دل‌یش، که‌ته‌نیا خو‌م
پی‌ټه‌زانم و که‌سی دیکه‌ش ټا‌گاداری ټال‌هی دل‌ی من نیه، وه‌کوو ټهو مندال‌ه‌یه که
توولی تهر، یان قامیشی خستوه‌نیو لنگی و به‌خه‌یالی خو‌ی سواره. به‌لام
پیاده‌یه. له‌به‌ر یارم رم‌بازی ټه‌کات و ټالا هه‌لگره‌ک‌دی ټهو سوپای هه‌زاره‌ش،
ټاهه بل‌ینده‌ک‌دی منه که‌ده‌گاته گه‌ردوون.

(۳۳۶) مه‌شره‌بی «نالی»، گه‌لی ټابی‌یو ترشه، به‌لی
مو‌عت‌ه‌ریفه، خو‌ی ده‌لی : چانییه ټه‌طورای من

مه‌شره‌ب : خو، ره‌وشت.

گه‌لی : که‌می‌ک، می‌قداری‌ک.

ټابی : تووره و رقه‌ون، در‌زی هیمن، که‌سی‌ک که‌ټارام و خو‌را‌گر و هیمن و
له‌سه‌ر خو‌ییټ پی‌ده‌لین کا‌برا، پی‌ساویکی خاکیه. واته هیمنه و ټارام. د‌زی

خاكيش ثابيه.

موعته ريف : كه سيك كه دان به خراپه ي خوي دابني.

* واته : خو و رهوشتي من توzy توورهي و ترشي تيدايه و دان به
نهو توورهي و رووگرزي خومه داده نيمن و قوبول ده كه م كه هيمن نيمن و تسوره
و رقه ونم و خو رهوشتم باش نيه.

(۳۳۷) خه نده و ده مي (مه جبووبه، كه وا زور نمه كينن

بهس خوشه نه گهر خو نمه كي زه خم و برينن

خه نده : بي كه نين.

نمه كين : خويثاوي، شور، قسه خوش، جوان، دلرفين، (مليح، مليحه، مطبوع).
بو ليك دانه وي نهو شيعره، پيوسته ميساليك بدهم : نه گهر كه سيك تينوو نه بي و
چاوي بكه ويته ناو دهر بهس نيه و ناراحه ت نابي. به لام نه گهر تينوويده ك ناو بييني
و نه تواني خوي تير ناو بكا نار ه حه ت ده بي.
«نالي» ده لي :

* ديتني بي كه نيني يار بهو ده مه زور جوان و نه كين و دلرفينه، بو عاشق
زور خوشه. به لام كاتي نه تواني كه لك ي وهر گري، جگه له وي كه زامي دلي
دهكولي نيته وه، سوو ديكي نيه و وه كه نه ويه كه خوي برژينيته بان زامي دلدا.

(۳۳۷) غه لطانه گوتم، خالي له طيفت، كه له سه رد ا

نه م قيبله برويانه كه غاره تگه ري دينن

له شه رحى ماموستا «عبدولكه ري موده رريس»، غيلمان بوو، كه به هه له ي
نووسيار دامنا. دروسته كه ي «غيلمان» جه معي غولامه، نه غولامي رهش. به لكوو
غولامي بي موو. ساده و جوان و نه مرده كه له به هه شتن. ليره غه لطان دروسته.

که سیفہ تی خالی له تیغه :

صد بوسه پر آن خال زد و گفت در آنجا

سیصد درم عدلی غلطان و مدور

واته : سه‌دجار ماچی خاله‌کھی کرد و گوټی سی‌سه‌د دیرهمی

عه‌دلی بی نرم و ساف و ساده و خریله له‌وهی دایه.

غه‌لطان : ساف و بی‌گری، خرت و گرد که تاوه‌ل ناوی خالی له‌طیفه.

له‌طیف : باریک، ناسک، زور ناسک و له راده‌به‌در جوان و باش و ناسک.

که : به جوریک، هه‌روا.

له‌سه‌ردا : له ته‌سلدا، له بنه‌ره‌تدا، به ته‌واوی.

* واته : نه‌م خاله‌خر و جوان و ساف و بی‌گه‌ردانه، پرو ناسک و

له‌راده‌به‌در جوان و باشه، له بنه‌ره‌تدا و به‌ته‌واوی تالان‌کهری دینن. چونکوو

هه‌ر نه‌وه‌نده جوانن که به دیتیان دل و دین، به‌تالان ده‌روا.

(۳۳۸) سیمین‌به‌دهن و سه‌روقه‌د و له‌نجه ته‌ذهرون

کافر نیگه‌ه و ره‌شک، له بوتخانه‌یی چینن

سیمین‌به‌دهن : به‌دهن سبی.

سه‌روقه‌د : بالابه‌رزو ریک‌ویک.

ته‌ذهرو : له راسته‌ی مامره‌کانه، که‌له‌شیری کیوی، قه‌رقاول، له که‌و گه‌وره‌تره،

وه‌کوو که‌و به‌له‌نجه و لاره.

کافیر نیگه‌ه : نه‌و که‌سه‌ی بی‌ره‌همانه ته‌ماشای که‌سیک بکا.

ره‌شک : حه‌سوودی و به‌خیلی، ربقابته، چاولیگه‌ری.

بوتخانه‌ی چین : عیاده‌تگای چین، به‌هاری چینه‌کان، مه‌جازهن نه‌نده‌روون و

جیگای مه‌عشووقه‌کافی پادشاکان و گه‌وره‌کان، جیگایی که ره‌سمی جوانی تیدا

بووه.

* واته : له‌شیان سپیهو بالابه‌رزن و وه‌کسو ته‌زه‌رو به‌له‌نجبه و لارن و ته‌ماشاکردنیان بی‌ره‌همانه‌یه و له‌گه‌ل ته‌نده‌روونی ژنه جوانه‌کانی چین، ریقابه‌ت ده‌کهن.

* * *

(۳۴۱) صه‌ف‌صه‌ف که ده‌به‌ستن، به‌نه‌ظهر خه‌ططی شو‌عاعن
حه‌لقه که ده‌به‌ستن، وه‌کوو خه‌رمانه‌یی ماهن

به‌نه‌ظهر : له‌به‌ر چاو.

خه‌ططی شو‌عاع : له‌عیلمی هیندسه‌دا کورت‌ترین و راست‌ترین خه‌تی که له ناوه‌ندی دایره‌وه بو ده‌وری دایره‌(محیط)، بکیش‌ریت، شو‌عاعی پی‌ده‌لین.

* واته : کاتیک ریز ده‌به‌ستن، وه‌کوو شو‌عاعی دایره‌ن که زور راست و ریکن. حه‌لقه‌یش که ده‌به‌ستن وه‌کوو ئاخ‌له‌ی مانگن. که ته‌وه‌ش ده‌ور و که‌مه‌ی دایره‌که‌یه. که زور ریکه‌و له ناوه‌نده‌وه بو هه‌موو نوقته‌یه‌ک به‌یه‌ک ته‌ندازه‌یه.

* * *

(۳۴۱) نه‌رگس نیگه‌هو ساق سه‌مه‌ن، کورته به‌نه‌فشه‌ن
موو سونبول و روومه‌ت گول و، هه‌م لاله‌ کولاهن

نه‌رگس نیگه‌ه : چاو به‌خومار.

ساق : پووز، پویز، له‌ته‌ر، نیوان زرانی و قوله‌ قابه.

ساق سه‌مه‌ن : پووز سپی :

در و لعبتان سمن ساق دید

بیابان همه خیل قبچاق دید

«نظامی گنجوی»

واته : ته‌واو بیابان پر بوو له خیلی قبچاق که له ناویاندا نازداراقی

زوری پووز سپی، ده‌به‌ر چاو ده‌که‌وت.

* واته : چاوبه‌خومارن و به‌له‌نجبه‌ولارن و پووزسپی. وه‌کوو وه‌نه‌وشه

خوش‌رنگ و بون. زولفيان وه‌کوو سونبول خاو و جوانه و روومه‌تيان وه‌کوو
گوله. کلاوي سووريان له‌سهره که زور جوانه.

(۳۴۲) گولزاري دهر و دهشتن و غيلمانی به‌هه‌شتن
ټاهوو صف و ټاته‌ش به که‌ف و تيز نيگاهن

غيلمان : کوره جوانه‌کافي به‌هه‌شت، مده‌ست ليره ټه‌وپه‌ري جواني به.

ټاهوو صف : زور ريک و پيک.

تيز نيگاه : تووره، چاوتيز.

از نگاه تيز هر جا ترک چشمت تير ريخت

از دل و جان و به سر هم، يک جهان نخجير ريخت

واته : به تهماشکردني به تووره‌يه‌وه، له هدر کوي تيريکي په‌راند، هم
غيان و هم دلي خه‌لکي به ټه‌ندازه‌ي يک دنيا شکاری کرد و گيروه‌ي خوي
کرد.

* واته : ټه‌و کوره جوانانه که وه‌کوو غيلمانی به‌هه‌شتن، کافي
ده‌ده‌که‌ون، هه‌روه‌کوو گول، دهر و دهشت ده‌رازي‌ننه‌وه و ريز گرتيانش وه‌کوو
ټاسک ريک‌وييکه و هه‌موويان تفه‌نگ به ده‌ستن و له کافي جه‌نگ دا هه‌تا بللي به
غه‌زه‌ب و تووره‌ن و توند و تيژن.

(۳۴۳) گه‌ه طاوس و گه‌ه که‌بکن و گه‌ه بو‌قه‌له‌موون
گه‌ه ټاته‌ش و گه‌ه شوعله، گه‌هي دوودي سياهن

بو ليکدانه‌وه‌ي ټه‌و شيعره، پويسته بزاني‌ن وشه‌کافي: طاوس، که‌بک،
بو‌قه‌له‌موون، ټاته‌ش، شوعله، دوودي سياه يا خودي دوود به‌چي شو به‌يندراوه:

طاوس : به فيز و ده‌مار، خو په‌سند کردن.

که‌بک : خوش‌ره‌فتار و به‌لار و له‌نجه.
 بوقه‌له‌موون : بی‌ره‌نگی و ره‌نگاو‌ره‌نگی و هه‌رساتی به‌ره‌نگی ده‌رکه‌وتن،
 ریاکاری.

ئاته‌ش : نور، توور‌ه‌یی و کینایه‌یه له‌پیاوی شو‌ج‌اع و نه‌به‌ز.
 شو‌عه‌له : بلیسه، کینایه‌یه له‌پیاوی سه‌ر‌کیش و بی‌باك و نه‌ترس.
 دوود : دوو‌که‌ل و کینایه‌یه له‌چالاکی و پر‌تاوی :
 هم اندر زمان گیو پر‌جست زود

شتایید از ایدر به توران چو دود

«فردوسی»

واته : گیوی گوو‌ده‌رن، ده‌س به‌جی و زور به‌په‌له هه‌ستاو که‌وته ری،
 لیره‌وه بو تووران. وه‌کوو دوو‌که‌ل. واته به‌پر‌تاوی.

* واته : کوره‌کانی ده‌ور و به‌ری پاشا، وه‌کوو بوقه‌له‌موون و عه‌لی‌شیش‌ن
 و هه‌ر سات و کاتی خو‌یان به‌ره‌نگی ده‌ردین. جاری وه‌کوو طاوس به‌فیز و
 ده‌مارن. جاری وه‌کوو که‌و به‌له‌نجه‌ولار و خوش‌ره‌فتارن. جاری وه‌کوو نا‌گر
 دلیر و نه‌به‌ز و کو‌ل‌نه‌ده‌رن. جاری وه‌کوو شو‌عه‌له سه‌ر‌کیش و نه‌ترسن و
 جار‌یکیش وه‌کوو دوود توند و چالاک و سه‌ریع و به‌پر‌فانن.

(۳۴۴) ته‌نهایی سه‌مه‌ن، به‌رگی به‌نه‌وشه که‌له‌به‌ر‌که‌ن
 وه‌ک نووری دلی موثمین و ظولماتی گونا‌هن

ته‌نهایی سه‌مه‌ن : سپی له‌شه‌کان.

به‌نه‌وشه : وه‌نه‌وشه (بنفشه‌ی فارسی)، ره‌نگی شینی زور‌ره‌ش، که‌بوود، که‌وه‌ی
 دیز.

سرو بن چون به شصت سال رسید

یاسمن بر سر بنفشه دمید

«نظامی»

واته : کاتی^۶ ته مهنی گه شسته شه ست سال^۷، مووه ره شه کانی سپی بووه.

بدسته بندی سوی بنفشه مویان رو

مرو بباغچه ی سنبل! کدام مرزنجوش؟

واته : برو نیو ده سته ی مووره شه کان. واته جه وانه کان. مهر و^۸ بو نیو باخ.

سونبولی چی و مهرزه نجووشی چی؟

* واته : نه و لهش سپیانه جل و بهرگی و نه و شه بی رهنگ، که مه یله و

ره شه له بهر کدن. هدر وه کوو دل^۹ روشن و نوورانی خوداناسی^{۱۰} که ره شایی

گوناح دایووشی بی^{۱۱}.

(۳۴۷) له سهر بهرگی گولیکی باغی حوسنت

هه زار، گولچینی بی بهرگ ونه وا، چین!؟

بهرگ ونه وا : جل و بهرگ، خوارده مهنی، نه سپاوی زیانی ناو مال^{۱۲}.

بی بهرگ ونه وا : که سیک^{۱۳} که جل و بهرگ و نه سپاوی زیانی نه بیت، فه قیر و

هه زار.

* واته : له سهر گولیکی جوانی رو خسارت، نه و هه زار هه زار گولچینی

فه قیر و هه زاره چه ده کدن؟

مه بهستی «نالی» له هه زار و فه قیر، نه و عاشقانه که به ده ور و بهری یاردا، دین

و ده چن.

(۳۵۲) مه فه رموو دل^{۱۴} وه کوو تاوینه صافه

به لی^{۱۵} بهم تاینه بووه بووی به خوددین

* واته : مه فه رموو که دل^{۱۶}ت وه کوو تاوینه پاک و ساف و بی گهرده. به لی

بی گومان ټاویڼه ساف و پاک و بی گهرده و دلی ټوش هدر وهکوو ټاویڼه که پاک و
بی گهرده. به لام ټه وڼده ته ماشای روخساره جوانه کهی خوټت کرد و هر له
ټاویڼه که دا خوټت دی و که سی که نه بوو، ټهو خودینی یه که کم کم یووه هو
ټهوی که خودینت لی ټه رچی.

(۳۷۵) دل شیشه یی پر خوینی فیراقی فهره قی بوو
مه کسووری رقی بهو دلی وهک به ردی رقی بوو
فهره قی: پیوانه یه که له مدهینه، بهرانبه به شانزده ره تل یان سی ساع یان چوار
ټیرباع.

* واته: له دووری و هیجرانی یاره جوانه کم شووشه دی دل م ټه وڼده
پر یووه له خوین که به ټه ندازه ی یه که فهره قی مدهینه خوینی ټیدا بوو. ټینجا ټم
دل پر خوینم به به ردی سخت و رقی دل به بی رحم و رقه ونه کهی ټهو یاره
شکاوه و خوینی لی دی.

(۳۷۶) ټهو نه شئه که وا ساقی منی پی له خودی سه ند
نهک نه و عهره قی بوو، که قه طره ی عهره قی بوو
نهو: تازه.

نهو عهره قی: شهرابی تازه که نه شئه و گیرایی له شهرابی کون، که متره.
قه طره ی عهره قی: چکه ی عاره قی دم چاو، ته قتیری دوو یاره ی عاره قی یان
عاره قی له شهراب.

* واته: ټهو عاره قه، یان ټهو شهرابه که مه یگیر به منی دا و منی گیز و
ور و مه ست و له خو بی خودی کردم و هو شی لی ټه ستاندم، شهرابی تازه نه بوو.
ټهو عاره قه له ته قتیری عاره قی گولی روخساری یار به ده ست هاتوو و له
شهرابه کونه کهش گیراتر و و به نه شئه تر بوو. ټهو بوو که وا منی مه ست کرد و

هوښی لی تهستاندم.

(۳۷۶) خهندهی نه‌فه‌سی تو بوو وه‌کوو صوبح و نه‌سیمي
یا گول دهمی پشکووتن و عه‌طری و هره‌قی بوو
وهره‌ق: به‌رگ، روخساری یار، (ورق: رخسار یار، برای پوستهای نازک،
(دهخدا)).

* واته: پیکه‌نین و بلاو بوونه‌وهی هه‌ناسه‌ی بوڻ خوشی وه‌کوو سروهی
دهم‌به‌یانی توی خوشه‌ویست بوو یا خودی گولی روخساره جوانه‌کته بوو، که
پشکووتن و بوڻ و به‌رامه‌یه‌کی زور که‌وته ته‌و ناوه‌نده. (روخساری یار به گول،
هه‌ناسه‌که‌ی به سروهی دهم به‌یان و ددانه سپیه‌کانی، به روشن که‌ره‌وه‌ی ناسو
شو به‌یندراوه).

(۳۷۷) ره‌قییتی تن و ریقه‌تی دل روقبه‌تی طاعت
مه‌خصوصی ره‌قیب بوو له منی خه‌سته رقی بوو
ره‌ق: ناسکی پیستی له‌ش.
ریقه‌ت: دل‌نه‌رمی، روحم، به‌زه‌یی، دل‌ناسکی.
روقه‌ت: مه‌کوی نیچیری په‌له‌نگ، هه‌روا که «زه‌یه» سه‌نگه‌ری شکاری
شیره.

* واته: ناسکی و نازاری پیستی له‌شه جوانه‌که‌ی یار که غاره‌تگه‌ری
دینه‌و مه‌کوی نیچیری ته‌وین دارانی وه‌ک په‌له‌نگه بو به‌ داو خستیان و دین و
دنیا لی ته‌ستاندیان، که تاییه‌تی به‌دکاره‌کی من بوو، له‌به‌ر ته‌وه‌ی که له منی
خه‌سته‌ی کولولی هه‌زار رقی بوو، برا به بالای مندا و دین و دنیای لی ته‌ستاندم.

(۳۷۸) «نالى»، له ههوا كهوته سهما بوو به شهناوهر

بهو وشكه مهله، ييمى هيلاكى غهرهقى بوو

ههوا: گازيكي بىر رەنگ و بو، هو، مهيل و ئارەزوو، ههواو ههوهس.

شهناوهر: مهلهوانى، چالاک و فرز، بىباك و نهترس.

غهرق: نوقوم بوون، تيداچوون، سهره و خوار بوون، كهشيش و شهيدايى.

وشكه مهله: مهلهى بهخهيال.

* واته: نالى بهخهيال و ئارەزوو كهوته سهما كردن و ههلهپرکى. بوو به

مهلهوانى نهترس و بىباك. به جوړى كه ترسى تياچوونى ههبو!

(۳۷۸) «نالى»، له ههوا كهوته سهما بوو به شهناوهر

بهو وشكه مهله، ييمى هيلاكى غهرهقى بوو

ههوا: گازيكي بىر رەنگ و بو، هو، مهيل و ئارەزوو، ههواو ههوهس.

شهناوهر: مهلهوانى، چالاک و فرز، بىباك و نهترس.

غهرق: نوقوم بوون، تيداچوون، سهره و خوار بوون، كهشيش و شهيدايى.

وشكه مهله: مهلهى بهخهيال.

* واته: نالى بهخهيال و ئارەزوو كهوته سهما كردن و ههلهپرکى. بوو به

مهلهوانى نهترس و بىباك. به جوړى كه ترسى تياچوونى ههبو!

(۳۸۲) له كن تو، خارو خهس، گولزاره بى من

له كن من، خهرمهنى گول، خاره بى تو

ئەو شیعره جگه له وشەى «خەس» كه به «وشتەر خوار» مەعنا كراوه تەوه،

شەرەكەى باش بوو. بەلام چونكوو مەعناى «خەس» م بەلاوه نارهسا هات

ئەو شیعره ئيك دەدەمەوه:

خار: درك، درك و دال.

خه‌س : ورده گيا و کا، پهل و پووش.

خار و خه‌س : درك و دال.

«نالى» ده‌لى :

* نازيزه‌كه‌م! ټه‌وه‌نده له من بيزار و دووره‌په‌ريزي به‌و مەرجه‌ى من له
كنت نه‌بم درك و دال يو تو ده‌بيته گولزار. به‌لام منى به‌دبه‌خت ټه‌وه‌نده تو‌م
خوش‌ده‌وى كه ټه‌گهر تو له كن من نه‌بى خه‌رمانى گول يان گولزار، بو من
دركى نازى.

(۳۸۸) دلم وه‌ك حاكى مه‌عزووله قوربان!

خه‌لاتى وه‌صلى تو‌ى مه‌نظووره ټه‌مشه‌و

فهرماندارك كه له كار به‌ركنارى بكهن، بو دلنوایى و نه‌ختى دل خوشى
دانه‌وه‌ى، كورپكى بو ده‌به‌ستن و نه‌ختى له‌و كارانه كه كردوويده‌تى په‌سند ده‌كن و
خه‌لاتيكى پى‌ده‌ده‌ن، كه تو‌زى له خه‌فته‌تى به‌ركنارى په‌كه‌ى كه‌م بيته‌وه. «نالى»
ده‌لى :

* قوربان ټيستا كه منت عزل كړدوه - به‌ركنار كراوم - ده‌بى خه‌لاتم
پى‌بده‌ى. ټه‌و خه‌لاته‌ش ته‌نيا وه‌صلى تو‌يه و ته‌واو.

(۳۸۹) له خه‌وه‌لساوه، يا ټالوزه چاوت؟

هه‌ميشه وايه، يا مه‌خمووره ټه‌مشه‌و؟

ټالوز : تووره، ټيك هاللو، په‌ريشان، كه به‌ بو‌نده‌ى خه‌والووى و مه‌خموورى
مه‌به‌ست ټيك چوون و ټيك هاللو، نه‌ تووره‌يى.

* واټه : نازيزه‌كه‌م! هه‌رچه‌ند ته‌ماشا ده‌كه‌م، ده‌بينم چاوت ټيك چووه و
منى سه‌رسام خستوه. نازانم تازه له خه‌وه‌ستاوى يان دايمه چاوت وايه؟ يان
نا، ټه‌مشه‌و چاوت خومار كړدوه.

(٣٩١) ساقی قەدەحی گەردشی گەردوون دەشکینی

باری کە دەبی موعتەقیدی گەردشی ئەو بە!

قەدەح شکاندن : ریسوا کردن، تانە لێدان.

باری : خودا، ئەلبەتە، ناچار، ئیستا کە وایە، دەس کەم، لائەقەل.

* واتە : مەگێڕ ئەو بو تانە و توانج لە گەردوون دەدە و هەر کارە خراپەکان و ریسوایەکان دەخەیتە مل گەردوون؟ ناچار دەبی قوبوول بکە کە هەل دەکەوی جارێکیش گەردوون بە دژی تو بخولێتەو.

(٣٩٣) ئەسپی نەفەست دیت و دەچی گەرمە عەنانی

ئە ی مەستی ریاضەت، هەلە! هوشیاری جەلەو بە

گەرم عەنان : غاردان، بە برفان روێشتن.

هەلە : وشە ی ناگاداری، واتە ئەهای.

لە تەواوی شیعەرەکە، «نالی» لە گەل نەفسی خوێ شەرپە و دەیهوی نەفسی، سەرکەشی نەکات و ناگاداری خوێ بیست، بو ئەو دنیا و ناخیرەتی. لە ئەو شیعەر دەلی :

* ئەهای نەفس! لە گەل تۆمە بو ئەوەندە لە خوبایی بووی مەگەر چت کردووه؟ هەندی رەنج و ئازارت دیووه، وا دەزانی لە تۆ خودا ناستر لە ئەو دنیا بەدایە؟ ئەهای! هۆشت بە خۆتەو بیست و ئەو دنیات لە بەر چاویست و ناخیرەت بگرە نەزەر. (هوشیاری جەلەو بە).

(٤٠٠) «نالی، ئیستە تاجی شاهی و تەختی خاقانی هەیه

شەوکەت ئارا، موحتەشەم دیوانە، فیکرەت صائبە

شەوکەت ئارا : رازینەری شان و شکو، «شەوکەتی شیرازی» شاعیریکی

گه وره ی فارسه.

موخته شه م: خاوه نی شان و شکو، جه لال و گه وره یی، نیوی دوو شاعیری
گه وره ی فارسه :

۱ - «موخته شه می کاشانی» که زیاتر مه دخی ئال و به یقی کردووه و نه وحه و
تازیه قی هونیوه ته وه.

۲ - «میرزا موخته شه می قائینی خوراسانی» کوری «میرزا هادی».
فیکرته: بیر و را، نیوی شاعیری کی فارس بووه، «فیکرته قی لاریجانی» که
«شه یخول ئیسلامی لاریجانی بووه».

صائب: راست و دروست گه هیندر (له ریشه ی گه یاندن). نیوی شاعیری که،
«سائیبی ته بریزی» که به «شه مسول دینی ته بریزی» به ناو بانگ بووه.
مه عنای ئه و شیعره به دوو جوړ ده کریته وه :

هه روا که له سهره وه باسما ن کرد و شاعیره کاغما ن ناساند، «نالی» ده لی :

* ۱ - ئه من که م که سیك نیم. پایه به رزم. ته گهر له ئه و گه وره شاعیرانه،
وه کوو شه وکته و موخته شه م و فیکرته و صائب، بان تر نه بم خوارتر و که متر
نیم.

* ۲ - که ئه سلی مه عناکه یه قی، واته شاعیری کی گه وره و پایه بلینده له
مه دیدانی شیعر و ئه ده بدا. تاجی پاشایه قی و ته ختی سه لته نه قی خاقانی هه یه و
رازاو ته وه به شان و شکو و گه وره یی. خاوه نی دیوانه. خاوه نی شان و
جه لاله. خاوه نی دم و ده زگایه و به بیر و رای به هیز، ئه سپی شه ره قی له
گه ردوون، جه ولان و رم بازی ده کات.

(۴۰۹) که دیتم شه کلی سه د رهنگی، گوتم: بابایی عه ییاره

که بیستم له فظی بی دهنگی، گوتم: شه پیووی شاپووره

بابای عەبیبار : هەروا کە لە ئەفسانەدا ئەگیرنەوه، کابرایەك بسووه کە توانیویە
خۆی بەهەر شەکلێك کە پێویستی ببوایە دەرپێنی.
نووسەری ئەو شیعراوە چونکۆو مەعنای شەپووی نەزانیوە پیتی «ر» یی بو
دانەوه و کردوویە بە شەپوور.

شەپووی، شەپووی، شەکپووی، شەلپووی : دەنگی پێ کەشێك کە بە
شەمۆدا زۆر بێ دەنگ و هیواش بە رێدا بچێ، پێ هەلگردنی هیواش و
پسکەپسک.

شاپوور : شاپووری ذوالاکتاف، یەکی لە زنجیرەشاکانی ساسانی ئێران. لە سک
دایکی دا، هۆرموزی بابی مرد. وەزیری گەوره، تاجی شاھی نا سەر دایکی و
کردی بە شا. کاتی خەلک زانیان هۆرموز مردووه، دۆژمنەکان بە تاییەت
عەرەبەکان هێرشیان برده سەر ئێران و دەستیان کرد بە غارەت و کوشت و
کوشتار. ئەو غارەت و کوشت و کوشتارە، ئەو غارەت و چاپا و نائەمنیە
درێژی بوو. تاکوو شاپوور گەیشته تەمەنی چارده سال و بە دەسلاتیەوه دەستی
کرده حوکمرانی و ئەمن کردنەوهی ولات. عەرەبەکان وازیان لە بشیوه نەهینا.
شاپوور رقی هەستا و فەرمانی دا بە هیچ جوړی بە عەرەب روحم نەکن و
کەس بەزەیی بە حالیان نەبێت. عەرەبەکان کە ئەو کوشتارە بێ روحمانەیان بینی،
ناچار پەنایان برده ئیمپراتووری رۆم. ئەویش لەشکری گەورە ی لە عەرەبی و
رۆمی ساز کردو و هێرشێ برده سەر ئێران. شاپوور کە ئەوێ زانی بەجل و
بەرگی گۆرڤراو رویشته ئیو لەشکەری رۆم بو جاسووسی. کە پێان زانی و
گرتیان و خستیانه ئیو چەرمی گاوه و لەگەڵ خویان، دەیان برد بو هەر
جیگایەك کە هێرشیان دەبرد. بە دواي داگیر کردنی پاتەختی شاپوور، ئێرانێهکان
کە لەو کارەساتە ناگادار بوون، بو نەرم بوونەوهی پستی گاکە، روڤیان قی ئەکرد.
تاکوو شاپوور شەویك خۆی دەرباز کرد و زۆر بە ئەسپایی خۆی رزگار کرد. بە
ئەو هیواش رویشته، دەلێن «شەپووی». بە تاییەت «شەپووی شاپوور»،

ناوبانگي دهرکرد. (فهره‌نگي دټېخودا، بهرگي ۳۰، لاپه‌ړې ۲۶، ۲۷، ۲۸،
۲۹ ټېشاره‌ق به ټهو رووداوه کردووه.)

به‌و بوچوونه مدعنای شيعره که ټه‌پټه :

* که چاوم به شکلي سده رهنګي کهوت، گوتم : ټه‌وه بابای عه‌پياره که
خوۍ به هدر رهنګيک دهرديڼي. هدر واکه دهنګه کپه‌که‌يم بېست، گوتم: ټه‌وه
شه‌پيووی شاپووره که ليوۍ ده‌جوي و دهنګي نايي.

(۴۰۹) گوتم: راستي صه‌با هه‌لسه! گوتم: مه‌شره‌ب موخاليفيه

گوتم: ناري، گوتم: بایه، گوتم: ټه‌وجي، گوتم: دووره

راستي : دروستي بي‌پېچ و پلوچ، نيوۍ ده‌زگای موسيقايه (راست پنجگاه،
راست ساز، راست کوك)، نيوۍ شاعيري گه‌وره‌ي فارسه «ټه‌مير راستي
ته‌وريزي».

صه‌با : سروهي بوۍ خوشي دهمو به‌ياناني به‌هار که ټه‌وين داران نه‌پني و رازي
دلي خوږياني بوۍ ده‌کن، ټاه‌نگ و مه‌قاميکه له موسيقادا، شاعيري گه‌وره‌ي
هاوچه‌رخي زهند و قاجار. (فتحعلي خان صبا، ملك‌الشعراي دربار قاجار).
مه‌شره‌ب : زه‌وق و سه‌ليقه، په‌سندی دل، شاعيري هاوچه‌رخي «نادرشای
ټه‌فشار». که نيوۍ «ميرزا ټه‌شره‌في عاميري» بووه.

موخالييف : به‌رپه‌رج، ټاه‌نگ و مه‌قاميکه له زوربه‌ي ده‌زگاکاني موسيقادا.
نار : ناگر، ټاور، ټازهر و ټاته‌ش، په‌ري، نوور، دوو ټاه‌نگه (آذرگون و آتش
افروز).

با : بزووتنه‌وه و توندي هه‌وا، نيوۍ ټاه‌نگيکه، (اوج، اوج و حضيض).

دوور : دژي نزيك نيوۍ سي هه‌واو ټاه‌نگي موسيقايه، (دور، دور شاهي).

«نالی» له ټهو شيعره‌دا، له‌گه‌ل ياره‌که‌ي وت‌وويز ده‌کا به جوړي که به‌ر په‌رچي
ي‌دکتر دهن. مه‌به‌ستي «نالی» ټه‌وه بسووه که بسه‌ليني موتالاي زوري بسووه و

تاگای له شاعیران و دهسگای موسیقاكان بووه. بهلام به هر جور یك بی، نه بی
مانای شیعره که بدهینه وه. نه توانین به دوو جور مانای بکهین :

* ۱ - گوتم: کاکى راستى به صهبای شاعیر بلی ههلسی. گوتم: ناخیر
مه شره ب موخالیفی ئه م کاره یه. گوتم: نه تو تاگرى. گوتم: با ده یکوژینته وه یان
باکه به تاگره که گه شه ده کات. گوتم: نه تو په ریت؟ گوتم: بایه. واته درویه.
گوتم: زور به زری، به قه د ئاسمان به رزه فری. گوتم: ئاسمان زور دووره، نه وه من
ده گه ل تو وت ووژ ده کم و له کنت دام.

* ۲ - گوتم: هه وایی راستیم بو بلی. ده ههسته، درهنگه! گوتم: نا شهوق
و ئیشتیای من له سه ر ئاههنگى موخالیفه. گوتم: ناری بلی. گوتم: نا، بادی
نه وروزی هه وایه کی خوشتره. گوتم: دهی باشه له گه ل نه و جی دا چونی؟ گوتم:
نا، هه وای دوورم پی خوشتره.

هه روا که له پیشدا گوتم، مه به سقی «نالی»، وشه ئارایی و ده رخستنی ته رکیبیات و
کینایات و ته شبیهاته.

(۴۱۲) نه و نیهالی قه دی تو، عه ره ره، دلخواهی منه

راسته دل داره، وه لی حه یفه که وابی ئه مه ره

نه و نیهال : نه ونه مام.

دلخواه : ویست و ئاره زوو، حه ز.

دلدار : دلدار و دل به ند و دل به ر، به یار و مه عشوق ده لێن:

که یارا دل به را دلدار دل به ند

تو ئی بر نیکوان شاه و خردمند،

واته : ئه ی یارا! ئه ی دول به را! ئه ی دلدار! ئه ی دل به ند! نه تو به سه ر

جوانان و باشه کاند، شاه و خاوه نی ده سه لاتی.

* واته : ویست و ئاره زوو ی من، بالابه رزه وه کوو عه ره ره

نه ونه مام که ی تو یه. به لام یاره جوانه کم سه د مه خابن! که ئه و

نمونه مامه وه کوو داری عدر عدر بی سه ممره. نه مهش سوو دیکی بو دلدارانی نیسه.
جگه له خدم و خفدت نه بی.

(۴۱۲) قامه تی سه روی ته گهر بی بهره، بوچ ناروه نه؟

تو بلی، زولفی ته گهر دوو که له، بوچ ناری بهره؟

ناروه ون: نهرم و ساف و سوول، ته پروتازه، لقی بهرز و بلیندی دار که بسا
بیشه کینیتوه، (لیره ناروهن دروست تره تا ناروهن).

ناروهن: داریکه پر بهرگ و پر سپهر و دایه جوان له هاوین و زستاندا. داریکه
له راده بهدر ریک و پیک و بهرز، که قهد و بالای نازدارانی پی ده شو پیندری.

«آنچنان راستی که قد تو را

بدعا شاخ نارون خواهد،

واته: نمونده ریک و پیک که ناروهن به ناواته وه کوو تو بی. گولناری
پارسی به شیک له هه ناره. گوله که ی سهد پهری هه یه و له راده بهدر سوور و
جوانه وه کوو گولباخی، داری هه نار. مه بهستی «نالی» لیره گولناری پارسی یه.

* واته: بالابهرز و ریک و پیک وه کوو سهروه که ی، ته گهر وه کوو داری
سهرو، بی بهر و بی میوه یه، له بهر چی وه کوو ناروهن نهو گوله جوانانه ی پیوه یه؟
نه وه له لایه که وه. له لایه کی تره وه، پیم بلی ته گهر زولفه ره شه که ی له ره شی دا
وه کوو دوو که له، تا ئیستا دیوته داری رهش بهری هه ناری هه بیست؟ (مه بهست له
مه که کانی یاره، که زولفی شور بووه ته وه به سه ریاندا).

(۴۲۰) بی توو کی جیفه خواری یو گهر گین و بی وجود

له م ئاو و خاکه، ظاهر و باطن موکه دده ره.

گهر گین: گور گین ناوه بو پیاو که هه له بووه، گهر گین به مه عنای گهر وول
دروسته، بی وجود، بی بایه خ و خوار و ناچیز.

موکه دده ر: لیل و تاریک.

* واتە : «نالی» لە ناو ئەو وڵاتە کە دەشت و دەر و ناوی وەك يەك لیل^۶ و تاریکە و خووی سووک و بی‌بایەخ و گەرۆل بوو، بە سووکی ماوەتەووە. باشتر ئەووەیە کە لێرە نەمی^۷.

(۴۴۳) ئەکئەر کەسینە، تایبەتی بەردو حەرارەتن
یەعنی وەقوودی نارە بو^۸ خاری موسەییەرە

چون «ئەکئەر کەسینە» جەمە، حەرارەتە هەلەیه. حەرارەتن دروستە.
وەقوود : سووتەمەنی، داگرساندنی ئاگر.
موسەییەر : جلی خەت خەتی، جوړه هەلوایه کە، سەیرانگای ریبوار، جیگەیی بە ناوبانگ و دلرڤین بو^۹ تەماشاکردن.
لە شیعری پیشوودا، ئەهلی ئەو دنیا بوون بە دوو فیرقە. کە لەم شیعەرە بەشە گەورەکیان جەحانی و دوزەخین و سزاواری زەمەهریر و ئاگر. کاتی کە ئاگریان قی بەربوو، بوخاریان لی هەستا. بو^{۱۰}قەکیان تەماشایی یە و جیگەیی سەیران و سەرسوورمانە!

(۴۴۹) ئەلا ئەی ئاسکی ناسک، بە باسک
شکاندەت گەردنی صەد شیرێ شەرزە!

شەرزە : شیرێ زۆر زۆردار و درێندە و ددان تیز.
* واتە : ئەی ئەو کەسەیی ناسک و نازاری، وەکوو ئاسک جوان و شیرینی. ئەتو^{۱۱} بە باسکە جوان و نازارە کەت ملی سەدەها شیرێ درێندەیی ددان تیژت شکاندوووە. کە لێرە مەبەست لە شیرێ شەرزە، جوانەکانی درواسین. کە گرفتاری دەردی ئەوینی تو^{۱۲} بوون و خەفەتی پی^{۱۳} نەگەیشتنی بە تو^{۱۴} کوشتوویانی.

(۴۵۰) ده فەرمووی چاوه کهت زەنجیر که «نالی»

که موطلەق، چا نییه ئینسانی هەرزه

موطلەق : بی چوون و چرا، بە راستی.

* واتە : تازیزە کهم! ئە فەرمووی که من چاوحیزم و چاوبیستم و تەماشانە کهم. چونکوو بە حەقیقەت، هەرزهیی باش نیه. جا ئەو هەرزهیی یە چ گڵینە ی چاویکا چ ئینسان.

(۴۵۶) نه‌وای ئاهه‌نگی «قه‌د قامت، طه‌ریق‌ی جه‌مع‌ی زوه‌هاده‌

قه‌د و قامه‌ت به‌ له‌جه‌ی راستی طووبایی عوششاقه‌

نه‌وا : ئاواز، ئاهه‌نگ، ئاوا، ده‌نگی خو‌ش.

له‌جه‌ی راستی : به‌ حەقیقەت، له‌ راستیدا، زاراوه‌ی راستی. واتە فارسی (راستی شاعیریکی فارسه‌).

* واتە : ده‌نگی خو‌شی «قد قامت الصلاة» که ریگه‌ و ره‌وشتی زاهیده‌کانه‌، زور خو‌ش و دل هه‌ژینه‌. بالای ریک و پیک «قه‌د و قامه‌ت» به‌ زاراوه‌ی فارسی، بو‌ عاشقان و دل‌داده‌کان و دل‌داره‌کان، داری «طوبای» یه‌. ئەو داره‌ به‌ نرخ و جوانه‌یه‌ که دل‌داران له‌ به‌هه‌شتدا له‌ سایه‌ی داده‌نیشن و خو‌شن.

(۴۵۷) به‌ زولفی تو‌یه‌ وابه‌سته‌، له‌ من گه‌ر دل په‌ریشانه‌

به‌ ته‌بروی تو‌یه‌ په‌یوه‌سته‌، ئە گه‌ر طا‌قه‌ت له‌ من طا‌قه‌

وا به‌سته‌ : په‌یوه‌ند دراو.

په‌یوه‌سته‌ : به‌ستراو، هه‌میشه‌.

طا‌قه‌ت طا‌ق بوون : بی‌قه‌راری، ده‌زانین زولف دايمه‌ شو‌ر و په‌ریشانه‌ و ته‌برو‌یش دايمه‌ خوار و ژوور ده‌کات و تا ئەو کاته‌ که چاوپروانی، برو‌ حه‌ره‌که‌ت ده‌کات و بی‌قه‌راره‌.

«نالی» ده‌لی :

* نه گهر ده بیښی که گيچ و وړم و دل پدريشانم، سه به ب نه و هیه که دلم په یوه ندي له گهل زولفه پدريشانه کی توی هیه. نه گهریش ده بیښی که بی قه رار و بی تاقه تم، هو ی نه و هیه که به ستر اوم به پرو کاته و ه و بویه بی قه رارم.
* * *

(۴۵۸) دلم به رده نه گهر شاخه، به چاوی سوو کی مه نو اړی
به خوړایی نه سووتاوه، نه مه یشه ش کیوی طووری که.
دلم به رده : دهس له دلم مده، لیم گهری.
شاخ : کیو، لقی دار، کیسه ی بارو و تی شکارچی.
« نالی » خیتابی له یاره که یه و ده لی :

* دهس له دلم مده. هه رچند به دلره قم ده زانی و به چاوی سوو کی ته ماشای ده کی. دل سووتاوم. به لام نهو سووتانه به بونه ی خودا په رستی یه. یان گری ناگری نهوین سووتاندوویه تی. یان وه کوو نهو کیسه بارو و ته یه که به چه خماخه یه ک ناگر ده گری و ده ته قیته و ه. وازم لی بیښه و دلم مه توقینه. خودای ته علا هه روا که له کیوی تووردا، نووری خو ی نا شکرا کرد، له دلی منیش دا هیه.

* * *

(۴۶۴) شاهینی دو چاوت که نیگا و مه یلی به دانگه
کیشانی به قولابی دلاویزی بژانگه
شاهین : باز، ملی راو، میله یه که له ناو راستی ته رازوو، به تاییه ت ته رازوو
میزان که دایه میله و تای قورس و سه نگی نه که یه و له تا سوو که کی دوور ده که ویت و ه.

دانگ : به شیکه له شش به شی هدر شتیک، به معنای پاره و دارویش هات و ه، که مه به سستی « نالی » لیره پاره یه.

* واته : نازیزه کم! وا دیاره شاهینی دوو چاوت، واته مه یلیت به لای ده و له مهنده و هیه. من پاره م نیه. مه گهر به گریان بتکی شمه لای خو مه و ه.

(۴۶۴) صوفی و سهر و میزه‌ر، من و زولف و سهر و ده‌سمال
 من کوشته‌یی لاجانگم و ئەو کوشته‌یی جانگه
 جانگ : پێشه‌ی سهر، بانی مه‌لاشو له سهره‌و، که‌ناری دهم و چاو، کراس،
 (کریاس)، جاوته‌نراوه‌ی جوڤا له ده‌زوه‌لوکه.
 * واته : سوفی به سهر و میزه‌ره‌که‌یه‌وه، ههر چاوی ها به شوین کراس
 و چاو، بو میزه‌ر دروست کردن. ئەمنیش به‌سهر و ده‌سماله‌وه ئاواته‌ خوازی
 لاجانگم. واته به ئاره‌زووی روخساری ههره جوان و شیرینم. به پێچه‌وانه‌ی
 سوفی.

(۴۶۵) بنوینه برو، یه‌عنی هیلالی سهری مانگه
 چون وه‌عه‌ده‌یی ماچی سهری کولمت، سهری مانگه
 * واته : ئە‌ی یار گفتت دامی که سهری مانگ، له سهر ئەو کولمه
 جوانه‌ت ماچیکم پی‌ئ‌ه‌ده‌ی. ئە‌من توانا و ته‌حه‌مۆلی ئە‌و‌م نیه که بتوانم تا‌کو
 سهری مانگ، خو راگرم. بو ئە‌وه‌ی که به وه‌عه‌ده‌که‌ت وه‌فات کردی و ئە‌منیش
 به ئاواته‌که‌م، که ماچ کردنی سهری کولمه جوانه‌که‌ی تو یه‌ گه‌یشته‌بم، برو
 نازاره‌که‌ت که وه‌کوو هیلالی مانگی یه‌کشه‌وه‌یه وه‌ده‌رخه، با بلین ئە‌وه مانگ
 هه‌لات.

(۴۶۶) «نالی»، مه‌که تو‌رابوو له‌به‌ر جه‌به‌هی گرژت
 نایینه‌ ته‌لات عیجزی له‌به‌ر دوو‌که‌لی قانگه
 مه‌که : وازیینه، بی‌ده‌نگ به، ده‌س راگره، ده‌س هه‌لگره، تو‌مه‌ز، بلی ئاوانی.
 قانگه : سه‌ییلی ده‌سکه‌ دریز، چوپوق.
 * واته : «نالی» بلی ئەو تو‌ریان‌ه‌ی یار له‌به‌ر ئە‌وه بووه که تو ناوچاوت
 داوه به یه‌کا و رووت گرژ کردووه. یان نه، ئەو سه‌یيله ده‌سکه‌ دریزه‌ی که ها به

دەستەوه و ھەر دوو کەلی لی دەرنەخە، ھۆی عاجزی و تۆریانی یارە.

(۴۶۹) دنیا مەحەللی کەون و فەسادیکە حیز و دوون

مەعلوومە چەن بە حیلە یە، عەبیارە، چەن دەلە!

مەحەل : شوین.

کەون : بوون ھەستی.

فەساد : خراپە، و خراپ بوون و تیداچوون.

دوون : پەست و بی بایەخ.

عەبیار : زۆرزان و فیلباز.

دەلە : سکن و تیرنەخۆر، خویری.

* واتە : دنیا جیگە ی فەسادە. زۆر بی بایەخ و زۆر فیلباز و دەلە یە.

جگە لە خراپە و خویری گەری هیچ شتیک، تیدا بەقای نیە. ھەروا کە ھاتوون، ھەر واش دەپۆن. مەبەستی ئەو یە ئیوی چاکە بو ئینسان بێنی باشتەرە.

(۴۷۰) شکەنجی عەرض و طوولی پیچی زولفت بی سەرەنجامە

مەثلەل طوولی ئەمەل، عومری خضر، زنجیری سەودامە

شکەنج : پیچ و لوولی زولف.

سەودا : عەشق. مامەلە.

* واتە : پیچ و لوول و ئالۆزی زولفە جوانە کەت بە ھەر باریکا پانایی،

یان دریزی، دوا یی ناییت و ئاخەرە کە ی دیاری نادا، دەزانی وەکوو چیە؟ وەکوو

دریزی ئارەزوو کە دوا یی ناییت. یان عومری «خضر» کە تا دتیا دنیا یە،

زیندوو. یان وەکوو ئەوینە کە ی منە، کە تا ماوم ئەو عەشقە ھە یە و وەکوو

زنجیری لە ئەستۆم دا یە.

(۴۷۲) له سایه‌ی رووی تووه شامی خه‌لقی طه‌لعتی صوبحه
له شامی زولفی تووه صوبجی ئیمه ظولمه‌تی شامه
طه‌لعت : هه‌لاتن.
ظولمه‌ت : تاریکی.

* واته : ئازیزه‌که‌م! له سایه‌ی روخساره جوانه‌که‌ی تو‌یه، که له کاتی
روونیشان داین به خه‌لك دلیان رووناسکی په‌یدا ده‌کات و شه‌وی زه‌نگیان لی
ده‌بیته روژی رووناك. زولفه جوان و هه‌ره ره‌شه‌کانی توش کاتی ده‌که‌ویته رووی
روخساره جوانه‌که‌تدا، روژی رووناکم لی ده‌کاته شه‌و و خه‌م و خه‌فه‌ت دام
ده‌گری. (لیره مه‌به‌ست له شامی خه‌لك، ئیشاره‌ته به خه‌م و خه‌فه‌ت. «طه‌لعتی
صوبح»، ئیشاره‌ت و کینایه‌یه له شادی دل و ده‌روون و خوشی).

(۴۷۳) له ئاب و تاب‌ی ئەشک و ئاهی خومدا بووم به‌ بوریان
له باتی پوخته‌گی، سووتام و ئیسته‌ش پیم ده‌لی خامه
ئاب و تاب : جوانی و ریک و پیک، شیدده‌ت، سه‌ختی، دژواری.
بوریان : که‌باب بوون.

پوخته : کولاو، سه‌رده‌رچوو، گه‌یشوو، دژی خام و کال.
* واته : له سه‌ختی و شیدده‌تی فرمیسک رژاندن و ئاه هه‌لکیشان، سووم
به که‌باب. ئیسته‌ش یاره‌که‌م له باقی ئەوه که پیم بلی شاره‌زا بوویت و له هه‌موو
شتیک سه‌رت ده‌رده‌چی و شایانی هاو‌نشین منیت، پیم ده‌لی تو هیشتا خام و کال
و نه‌گه‌یشتوو و ناشاره‌زایت!

(۴۷۳) نیشانه‌ی پوخته‌گی، بی‌ده‌نگیه «نالی»، ئە‌گه‌ر پوخته‌ی
به حوججه‌ت طه‌ی بکه‌ نامه، به‌ حیدده‌ت په‌ی بکه‌ خامه
حوججه‌ت : ده‌لیل، به‌لگه، نیشاندەر، نیشانه.
حیدده‌ت : توندی، تیزی و سه‌ختی، غه‌زه‌ب، توان.

طی : پیداجوون، نووسین، پیچانه‌وه، تو مارکردن، دژی بلاوکردن، شارندنه‌وه، ریگه‌وه چوون.

په‌ی : توانا و پی‌داگرتن، بنه‌و پایه، تاشین و دادان.

* واته : نه‌گدر پوخته و سدرده‌رچوو و سه‌نگین و گرانی، نیشانه‌ی زانایی و لپها‌توویی سدر و تاقه‌ته. دان بگره به خو‌تا. به ده‌لیل و به‌لگه‌وه پیشکه‌وه و قه‌له‌مه‌کد تیزکه و تو‌ماری گه‌وره‌یی و مه‌ه‌ارقی خو‌ت بنوینه و بنو‌سه.

(۴۷۴) صوفی که گران باره، بی‌مه‌غز و سه‌بوک‌باره

صووف پو‌شی غمی باره، نه‌وباری له کن په‌شمه

گرانبار : قورس، چاخ، کینایه‌یه له تاوس و گونابار، ناره‌حەت، خە‌مبار، کینایه‌یه له که‌سیک که کار و پیشه‌ی زوری به نه‌ستو‌یی، رهنج و زه‌حه‌ت. سه‌بوک‌بار : خوش خه‌یال، ناسووده، راحت، مه‌جازهن بریتیه له که‌سیک مال و سامانی دنیای سی ته‌لاقه داییت، نادان، چونکوو له گهل بی‌مه‌غزی هاتووه له نه‌و شی‌عه سه‌بوک‌بار یه‌عنی نادان و گرانباریش، گوناباری‌یه، چونکوو نه‌و وشکه سو‌فیه خو‌ی ده‌زانی که خه‌ریکی فرو‌قیله.

* واته : سو‌فی نه‌فامی گوناباریش، ده‌زانی که سو‌فی پو‌شی‌یه‌که‌ی فر و فیله و بو‌فریودانی خه‌لکی خوش‌یا‌وره. بو‌یه بو‌وه‌ته باریکی قورس به سهرشانیه‌وه. نه‌گینا قورسی بار له کنی هیچه و په‌شمه. هه‌رچه‌ند قورستریش بیت له‌به‌ری نانویی. ریا‌بازی و دو‌وروویی، ناره‌حەتی کردووه.

(۴۷۵) دیوانه که شه‌یدا بی، تووکی سهری سه‌ودا‌بی

قه‌ط هیچی له‌سه‌ر نابی، ده‌ستاری له کن په‌شمه

* واته : شیت بی و عاشق بی و تووکی سهریشی رهش بی، یه عنی به
ته من جهوان و لاو بی، تیر پیاوی وا چی له سهره. جهوانی و شیتی و عاشقی
که دهسیان دا دهسیه کهوه، کهس چاریان ناکات. تیر پیاوی وا میزه ری بو
چییه؟

(۴۷۶) صووفی! چیه ئیشی تو؟ هرکایه حه شیشی تو!
عاشق وه کوو ریشی تو، ههوساری له کن په شمه
حه شیش : چهرس، بنگ که له وشک کراوهی گیای «شادانه» به دهس دی،
گیایه کی به نرخه له نیو گیاکاندا، بی بایه خترین گیا، کایه. دهلی حه شیش له کن
تو بی بایه خه وه کوو کایه.

* واته : سو فی تو سهرت له چی دهرده چی و چ دهزانی؟ کا و حه شیش
له کن تو جیاوازیان نیه. عاشقیس ته گهر ههوساری له مل بخن، وه کوو
تو که ریشته هیه و به لاتوه گرینگ نیه، ئه ویش ئه وه هوساره ی
وه کوو ریشی تو، به لاوه هیچ نیه.

(۴۷۷) بایی له طهره ف قیبله مه وه دیت و وهزانه
یا بویی هه ناسه ی ده می غونچه ی له رهزانه؟
رهز : میو، مدیو.

* واته : بایه که له لای یاره که مه وه دی و زور بو خوشه. چونکسو
دهزانه که ئه و بایه هه ناسه ی ده مه جوانه وه کوو خونچه که ی یاره که مه، که زور
زور بو خوشه. یان بوئی باخهره زه کانه که هه وه لیانه و بوئی خوشیان هیه.

(۴۷۹) شیخم! وهره دهر فصلی به هار و گول و گه شته
ته بیامی له گهر مابه خزان وه قتی خه زانه!
شاعیر ته گهر ته شبیهاتیکی تاوا به کار دینی، مه بهستی ئه وه نیه که بلی گهرماوه

رویشتن، تهنیا له پاییزدا چاکه و ئیتر سی‌وه‌رزه‌که‌ی دیکه وه‌ختی گهرماوه
 رویشتن نیه. ده‌بی بزاین مده‌ستی چیه.
 فه‌صلی به‌هار: ده‌ورانی جه‌وانی.
 گهرما به‌خزان: پیری.
 وه‌قتی خه‌زان: ده‌ورانی پیری.
 رووی قسه‌ی «نالی» به‌خویه و ده‌لی:

* شیخم، مده‌ستی نه‌ویه وهرزی جوانی و وهرزی خوش رابواردن و
 گه‌شت و گوزاره و کاتی چه‌شتنی خوشی‌یه‌کان و له‌ززه‌ته‌کانی دنیا‌یه. نه‌ک بخزپته
 ماله‌وه و دهرنه‌که‌وی. وهرزی له مال دانیشتن و دهرنه‌که‌وتن، وهرزی پیری و
 بی‌ده‌سه‌لانی و هیچ لی نه‌هاتوویی، که چی تو جه‌وانی.
 * * *

(۴۷۹) نه‌و شیخه به‌که‌م مه‌گره که په‌شمینه مه‌ریده

نه‌و ریشه به‌سه‌ر داره‌وه ریس‌یکی بزانه
 مه‌رید: نافه‌رمان، یاخی، گونابار شه‌راوی شه‌یتان، خورما‌یه‌که بخزپته شیره‌وه.
 ریس: شووربا، هه‌ریسه، غه‌زه‌ب، زور و قووه، زه‌به‌رده‌ستی، وه‌زه‌ی ناو گوی،
 گوریس، تال، سووک کراوه‌ی به‌له‌نجه رویشتن.
 * واته: نه‌و شیخه ریابازه به‌که‌م مه‌گره و به‌باشی مه‌زانه. چاوت له
 په‌شمینه پوشیه‌که‌ی نه‌بی. شه‌یتانی‌که بو‌خوی. نه‌و ریشه‌ش که هیش‌توو‌یه‌ته‌وه و
 به‌و بونه‌وه فریوت ده‌دا، نمونه‌ی زه‌به‌ر ده‌ستی‌یه‌که‌یه‌تی. هوش‌ت به‌خوته‌وه بی.
 * * *

(۴۸۱) حوسنی نه‌ظه‌ره نه‌صلی نه‌ظه‌ر حوسنی به‌عیصمه‌ت

صوفی که ده‌کا ته‌رکی، به‌ئینسانی مه‌زانه
 له شه‌رحی شیعی «۴۷۹» دا گوتم: لیک‌ولینه‌وه‌ی شیعر تهنیا رواله‌تی شیعه‌که
 نیه. به‌لکوو ده‌بی مده‌ستی شاعیر بدوزینه‌وه و لیره تهنیا نه‌وه نیه که:

حوسن یه‌عنی جوانی، نه‌ظهر یه‌عنی تماشا، و نه‌صل یه‌عنی بنه‌ره‌ت و...
 نه‌وه‌م له‌ پٚشه‌کی دا عه‌رز کردوه‌ که زه‌حه‌تی مامۆستا و کوره‌زاناکانی سوپاس
 و ریز و ئیحترامی ده‌وی. جا نه‌گه‌ر نه‌ختی له‌ هه‌ندی شیع‌ر دا ده‌کۆلیمه‌وه
 مه‌به‌ست روشن بوونه‌وه‌یه. نه‌ خوڻوویی یان خودای نه‌خاسته‌ ئیدیعای نه‌وه‌ که
 له‌ ناو براوان، وریاترم! نا نا، نه‌وان گه‌وره‌ و هیژا و شایانی ریزن!
 با بچینه‌ سهر شیع‌ره‌که. سو‌فی نه‌گه‌ر ریا‌باز نه‌ی، ده‌یه‌وی ته‌ریقه‌ی «تصوف» که
 به‌ دوا‌ی زه‌حه‌تی زوره‌وه‌ به‌ ده‌س دی و له‌ نه‌نجام دا به‌ «فنا فی‌نفسه» و «فنا
 فی‌شیخه» و «فنا فی‌الله» بٚیت و به‌ «لقالله» بگات. که‌وابوو ته‌ماشای جوانیه‌کان
 به‌ پاکدامنه‌یه‌وه نه‌ ته‌نها گوناح و خراپ نیه، به‌لک‌وو باشت‌ره. (فخرالدین عراقی/
 همدانی، به‌ بۆنه‌ی کوره‌ قه‌له‌نده‌ریک گه‌یشه‌ ش‌یخ الشیوخ‌ی میصر).
 نالی ده‌لی:

* نه‌و سو‌فیه‌ که‌ ته‌ماشای رو‌خساری جوان ناکات، نه‌وه‌ درو‌زنه‌ و
 ریا‌بازه. نه‌تو‌ش به‌ ئینسانی مه‌زانه.

* * *

(٤٨١) نه‌و گه‌وه‌ره‌ نو‌کته‌ که‌ له‌ «نالی، ده‌دزن خه‌لق

ئاوی نییه، وه‌ک ئاگری بی‌شه‌وقی دزانه

* واته‌: نه‌و نو‌کته‌یه‌ که‌ وه‌کوو دو‌ر بی‌مانه‌نده‌ و خه‌لکی له‌ منی ده‌دزن
 و ئاو‌یت‌ه‌ی شیع‌ره‌کانی خو‌یانی ده‌که‌ن. نه‌و دزانه‌ی نه‌ده‌بیاته‌ هیشتاکوو نه‌زانیوه
 که‌ ئاو و ئاگر دژی یه‌کن. نو‌کته‌کانی من و شیع‌ره‌ ساکاره‌کانی نه‌وان پیکه‌وه
 نا‌گونج‌ن.

مه‌به‌ستی «نالی» لٚیه‌ له‌ هیانی ئاو و ئاگر و چرای دزیه‌تی و بی‌شه‌وقی،
 هه‌مووی نه‌وه‌یه‌ که‌ دزی زوو ده‌رده‌که‌وی و نه‌و دزانه‌ ده‌س هه‌لگری نه‌و کاره
 ناشیرین و ناله‌باره‌ بن.

* * *

(۴۸۶) وتم: داخو چیه سوور و سپی تیکەل؟! کە تیفکریم
سەر سەر کە لە یی ئوشتەر لە بالەب خوینی ئینسانە
* مەبەستی «نالی» لێرە حەججە و حاجیەکان. کە داوێ هان بە رێگەوێ.
بە تاییەت حاجیە دەس کورت و بێ ریاکان کە پیادە و بێ پەتی دەروێ بو زیارەتی
مەککە و بەجی هینانی و اجیاتی دینی. خوینی ئینسان، خوینی پێی پیادەکانە کە
لە ئەو رێگەدا قاچیان بریندار ئەیت و خوینیان لی دی. کە لەی و شترەکان و
سپیهی ئیسکەکانی ئەو و شترەکانی مەبەستە کە دەوڵە مەندەکان سەریان بریسوێ بو
خواردە مەنی.

(۴۹۵) شەفیری چالی شووری هەر دەلیی لە علی نەمە ک پاشە
حەفیری چاهی و شکی هەر دەلیی چاهی زەنە خدانە
شەفیر: کنارە ی پیلووی چاو، کنارە ی لیوی و شتر، لیو حەوز و لیو چالاو.
حەفیر: قەبر، قەبری کەندراو و پرنە کراو، چال، روخانە یە کە لە ئوردوون دا،
هەوێن مەنزلی حاجیەکان لە بەسەرەوێ بو مەککە، چالاو.
هەروا کە دەزانین نالی هەر شتیکی زور خوشویست بی، تەشبیهی دەکاتە
یارە کە ی.

* واتە: کنارە و لیوی چالەکان وەکوو لیوێ سوورە جوانە غەکینە کە ی
یارە و چالی و چۆلە کانیشی هەر دەلیی چاهی زەنە خدانی یارە کە مە. (ئەو
تەشبیها تە عەشقی «نالی» بە زیارەتی مەککە دەسەلمینی).

(۴۹۵) لە باتیی لالەیی حەمرا جگەر پور داغی خورشیدە
لە باتی سونبولی تاتا، سەر و سەودا پەریشانە
مەککە: مەککە و زیارەتی مەککە، شوپێندراوێ بە خور.
سەر و سەودا پەریشانە: زیارەتی حەج بە جوړیک شەیدای کردووم کە سەرو

سه و دام له بیر چووه ته وه.

«نالی» له لایه کی دیکه وه له کوردستانه، که ده روده شت و کیو و دولی هه مووی
پره له لاله و سونبول و دار و دره ختی رازاوه و جوان و جوگه و جو باری
پر ئاوی وه کوو ئاوی هه وزی که وسهره. له و لاشه وه له بیابانی مه که دایه. چول
و هول و بی گیا و بی گول و سه بزه. به لام عه شقی زیاره تی مه که و پابوسی
پیغه مبه ری مدزن، شیت و شیدای کردووه و ده لی :

* باشه نه گهر گولاله سووره نیه، جهرگم له عه شقی مه که، که واه و
سووره. نه گهریش سونبولی تاتا دهس ناکه وی و سه بزه ناکه ویت به چاو، ههر
ئه وهنده شیت و شهیدای زیاره تم که عه شق و دلداری له بیرم نه ماهه.

(۴۹۵) موغه یلانی جل و میزه درینی صوفیه یه عنی

نه مه ری موحریمانی مه خرهمی سه ر رووت و عوریانه

* واته : سو فی لیرا ئیحرامی به ستووه و سه ری رووت کردووه و جگه
له لیاسی ئیحرام شتیکی پی نه ماهه. وه کوو شتیگ خاره موغه یلانه که ی ریگای
مه که میزه رو جل و بهرگه که ی دری بیت.

(۵۰۷) شه قاوه ت بوو به دوود و داخلی کووره ی شه لاله ت بوو

ئیماره ت خو سهری خو سهره، که سهری که سهر شه قی ئه یوانه

شه قاوه ت : به دب ختی، شه راره ت، خاری، نیکه ت، په ریشانی، کینه و دوزمنی.

شه لاله ت : گو مرای.

خو سهر : زهره و زیان.

که سهر : شکیان.

که سهر : له قه بی شا کانی ساسانی.

شه ق : تیدا هه لدان، درز.

لیره هه لهی نووسیار بووه. به لام ماموستا باشی مه عنی کردووه. واته نیشانه. شهرح و لیکدانه وه که ی لاپه رهی « ۳۳ »، ته گینا ته ماره مانای حاکمی و پاشایه تی یه.

* واته : به دوا ی بیعست و پیغه مبهری حه زره تی موحه محمد - دروود و سلّاو ی خودای له سهر بی - به دبه ختی و چاره رهی له دنیای ئیسلامدا نه ماو بوو به دوو که ل. به لام نمو دوو که له ناوینه ی کوورهی گومرا بوون له دینی ئیسلام لایان داو نیشانه که شی زهره ر و زیانی خه سره وی په رویز شاهه نشای ساسانی یه. که به دهستی کوپه که ی خو ی کوژرا و تا قی که سراس که مایه ی شانازی شاکانی ساسانی بوو، شه قی برد و درزی قی که وت و له ئاخردا که وته دهس موسولمانه کان.

(۵۲۰) سوروشکی من که لیلاوه، غوباری کوّه و هاموونه

وه ره سهرچاوه که م برپوانه وه ک ئاوینه چهن روونه

« نالی » لیره له مه ته لیک که له فارسی دا هیه که لکی وه رگرتووه. شاید ده ور به ره کانی خرابه یان گوتی. فرمیسی کردووه به هانه و له و مه ته له فارسیه، که « آب از سرچشمه گل آلود است »، که لکی وه رگرتووه و ده لی :

* کاکه گیان، نه گهر ده بینن له گهل که سانی که باش نین، هاوشانم و به و بو نه وه خراپه م ده لین، نا نا، وانیه، نه گهر فرمیسم لیلاویه، واته به خراپه م داده ئین، وه رنه سهرچاوه ی دلّم که چهنده پاکه. واته جه وه هری زاتی من خراپ نیه. به لکوو پیای به دین و به ئیمان و خسه لک خوشه ویست و دوور له ریا و دوور و ویم. ئیستا به بو نه ی نمو هاوشینانه به خراپه م مزانن.

(۵۲۱) مونه ججیم که رگهس و لاشه ی له لاشه یئیکه نه یزانی

که ثم ته فلاکه چهنه لاکه، که ثم گهر دوونه چهنه دوونه

ته فلاک : جه معی فه له ک.

لاک : تدهار، لانجین، کاسه‌ی چپوی، گولی سوور که جل و بهرگی پی ره‌نگ
ده‌کهن، نمو دهرمانه که لاک و موری پی ده‌کری، دهرمانی سوور کردنی نینوکی
ژنان و کچان، زایع و خه‌راپ، زه‌بوون و کز و لاواز.

دوون : رژد، په‌ست، بی‌باه‌خ، ژیر، نزیك بوون، شتی زورکه‌م، ناکه‌س.
« نالی » نمو شی‌ره‌ی، له داستانی قه‌له‌ره‌شکه‌له و داله‌که‌رخوره‌که‌ی گولیستانی
سه‌عدی که باسی قه‌زاو قه‌ده‌ر ده‌کا، که‌لکی وهرگر توه که ده‌لی :

چنین گفت پیش زغن کرکسی
که نبود زمن دوریین تر کسی
شنیدم که مقدار یکروزه راه
بکرد از بلندی به پستی نگاه
چنین گفت دیدم گرت باور است
که یک دانه گندم به هامون در است
زغن را نماند از تعجب شکیب
ز بالا نهادند سر در نشیب
چو کرکس بر دانه آمد فراز
گره شد بر او پایبندی دراز
ندانست از آن دانه‌ای که خوردنش
که دهر افکند دام بر گردنش
زغن گفت از آن دانه دیدن چه سود
چو بینایی دام خصمت نبود
شنیدم که می‌گفت گردن به بند
نباشد حذر با قدر سودمند،

سه‌عدی ده‌لی : « روزه‌یک داله‌که‌رخوره‌یک به قه‌له‌بازه‌له‌ی گوت :
ده‌زانی له من چاو‌تیز تر له دونیادا ده‌ست ناکه‌وی؟ ئینجا به ئەندازه‌ی
روژه‌ریگایه‌یک به تاسماندا روانی و گوتی: ده‌نکی گه‌نم له فلانه شوین، داکه‌ووتوه.
قه‌له‌بازه‌له به سهر سوورپامانه‌وه گوتی: شتی وانا بی. پروین بزاین. ئینجا هاتنه

خواری. له کن دهنکه گه‌غه‌که نیشته‌وه. له ناکاو داله‌که‌رخور توو‌شی داوه‌که بوو. قه‌له‌که گوټی: تو دهنکه گه‌غه‌که‌ت چاو پی‌که‌وت. به‌لام داوه‌که‌ت نه‌دی. نه‌وه چ سوو‌دیکي هه‌یه؟ له ولامدا داله‌که‌رخور گوټی: به‌لی دروست نه‌لی به‌لام ناتوانی له قه‌زا و قه‌ده‌ر خوټ پی‌اریزی.

«نالی» ته‌ستیره‌گری به که‌رکه‌س شو‌به‌اندوه و ده‌لی:

* ته‌ستیره‌گری پی‌چاره وه‌کوو که‌رکه‌سه، که به هیچ کولو‌جی ناتوانی له قه‌زاو قه‌ده‌ری ره‌بیانی خوټی لاه‌داو خوټی پی‌اریزی. ده‌بی بزانی که ته‌م دنیا‌یه چه‌نده لاش و بو‌گه‌نده و ته‌م گه‌ردوونه چه‌نده په‌سته و چه‌رخي فه‌له‌ک سووران‌ه‌وی چاکه و خراپه‌ی هه‌یه. چاره‌نووس چی بیت هه‌ر نه‌وه‌یه. هاتووه ده‌لی کار و باري ته‌ستیره‌کان ناوا پیشان ده‌ده‌ن و بارودو‌خی جیهان به‌م جوړه‌یه. ناوا به ری‌گه‌وه ده‌چی یان چلون ده‌گوردریت و هتد ... نا، وانیه. قه‌زا و قه‌ده‌ر کاری خوټی ده‌کا و ته‌تو ناتوانی داین‌که‌ی که ناوا ده‌بی یان وانی.

(۵۲۲) له ده‌ورانی طه‌بیعه‌تدا له‌گه‌ل ته‌وری فه‌له‌ک، جووته

له ملیا چه‌نبه‌ری ده‌وران و طه‌وقی چه‌رخي گه‌ردوونه

سه‌ور «ثور»: گا، گای فه‌له‌ک، یه‌کیک له شکله‌کانی «منطق‌البروج». که له ئارای حمه‌ل / جه‌وزا دایه، به‌ره و روژه‌لاته و پشت له خو‌رنشین و یه‌که‌سه‌دوچل‌ویه‌ک (۱۴۱) ته‌ستیره‌یان به‌سه‌ریا ره‌سه‌د کردووه. ده‌هه‌مین بورجه که دوو خانه، دوو مال، واته دوو مه‌نزلې هه‌یه. یه‌کیکی زوهره‌یه و ماله‌که‌ی تری میزانه. زوهره‌ش دوو مه‌نزلې هه‌یه. یه‌کیکی سه‌وره و نه‌وی دیکه‌ی میزانه. به هه‌ر باریکا هه‌ر پی‌که‌وه‌ن. واته جووتن.

زوهره: نیوی نه‌و ئافره‌ته‌یه که هارووت و مارووت دوو فریشته‌ی ئاسمانی عاشقی بوون. زوهره ته‌ستیره‌ی پرشنگ‌دار و زور زور سبی و رو‌شنه و زور

نوورانیه و ته قریبېن به نه ندازه ی زه مینه. له هه موو نه ستیره یه ګ به زه مینه وه نړیک تره. که مېه یه ګ وه ګ ټاخله ی مانګ، یان هه وری که مېه رېه ند ټاسایی دایه ها به ده ورپه وه، که پی ده لېن چه نېه ر یان ملوینک. نه ستیره شناسه کان پیا ن وایه که به شیکې قه تره ی ټاوه و به شیکې تری ئیدرو که رېونه کانه. یه ګ سالی زوهره حدوت مانګ و پانزده روژی خو مانه. واته (۲۲۵) روژ. ګهرمای زوهره (۴۲۶) دهره جیه. چ به روژ چ به شهو. (۴۲۶) درجه ی سانتیګراد).

ده لېن زوهره و زه وی دوو خوشکی لفه دوانه ن. به شی له عاروه کانی عهراق و شام، زوهره یان په رسته شش کردووه. زوهره به بونه ی ټهو که مېه رېه ند که هابه ده ورپه وه و باسما ن کرد، ناپیندریت. کاتی که نیزیکی عه رزه، نیوانی «۳۰» میلیون کیلوومه تره که له ټهو حاله تدها بو که س ناپینریت. به لام که دوور که و ته وه ده بیینن. له م کاته دا «۱۹۶» میلیون کیلوومه تر له عه رزه وه دوور تره. ده پی ټهو شیعه بو پاشای بابان حاکمی سوله یانی گو تیت که دایه پیکه وه و له یه ګ جیا نابنه وه. هه روا که باسما ن کرد سه ور و زوهره دایه پیکه وه له یه ګ خانه دان. سه وری فله ګ هاوجو وتی ټهو شیرینه نازداریه که هارووت و مارو وتی گیروده ی خو ی کرد. ټهو هه موو نازداری یه بو شاری سوله یانی و حاکمه پشته و پشته کانی ټهو شاره. واته بابانه کان، شوپیندراون به فهوری فله ګ و شاریش به زوهره.

(۵۲۴) دل سیاسه نگ نه بی، مایلی خاکی وه طه نه

خالی له علی حه به شه، ساکینی بور دی یه مه نه

دل بیته به ردی رهش و مه یل به خاکی نیشتما نی، له ګه ل خالی لیو و

بور دی یه مهن تیفرانی زوری ده وی.

ټه ویه که ده پی بزاین و روونی بکهینه وه چون دل ده بیته سیاسه نگ و هتد...

به بروای من ټم به یته وردیینی و ورده کاریه کی سه رنج راکیشی تیدایه و جګه له

نیشتمان به روه ری، خه یائی ناسکی «نالی» مان بو دهرده خات.
سیاسه نگی دل: نه گهر که سیک زور دل رهق بیت پی ده لین: دل به رد. ته گهریش
متمانهی به کهس نه بیت و به چاوی شک و دوو دلیه وه بو خه لک بروانی.
پی ده لین: دل رهش. نهو کینایانه بو نیوهی نه وه لی شیعره که یه. به لام نیوهی
دووه دم خالی له علی حبه شه یه. یه عنی نهو خاله که ها به سهر لیوه جوانو
سووره که ی یاره وه، ساکینی بوردی یه مهن، یه عنی دانیشتوی بوردی یه مهن، یان
داپوشراو به بوردی یه مهن یه. ده زانین که لیو ههم به له عل و ههم به عه قیق
شوبه یندراوه و عه قیقی یه مهنی به ناوبانگه.

* واته: نه گهر دل وه کوو بوردی رهش نه بی، به زید و نیشتمانه که ی
خوی خزمهت ده کات. له شهو نهویش ده زانین، نه گهر دل رهش بیته وه و له کار
که وی، لهش له نیو ده چی. نه وه یه دایه دل ساکینی له شه و له ژیر سنگدایه و به م
جوړه ده رکه وت، (دل و لهش لازم و مه لزومی یه کن). هه روا که خاله
ره شه که ی سهر لیوی یار - که مه به سستی دل - خوی خستووه ته ژیر بوردی
یه مانی، دم هه لپیچ و خوی شاردو ته وه ساکینی یه مهن - مه به سستی له شه - بو وه.
جا نه گهر دل رهش و رهق نه بی، ده بی نیشتمان خوشه ویست بی.

(۵۲۵) په رچمی سونبولی یو، قه ددی «قه ضیب البان» ی
زولف به هلوولی یو، خه ط زه نگی یو، وه جهی حه سه نه

په رچم: زولف.

قه د: بالآ.

قضیب: شاخه ی دره خت، (بو تاریفی بالآی ری کویک ده لین وه ک شاخی
شمشاده که لیړه قضیب البانه).

بان: داریکی ری ک و خوش بو.

زولف به هلوولی: پرچی په ریشان.

خط زنگی : سیاتاوه، ئه‌سمهر.

وه‌جهه : روو.

حه‌سه‌ن : جوان.

« نالی » تاریفی یاره‌که‌ی ده‌کا و ده‌لی :

* زولفی وه‌کوو سونبول جوان و به‌بوئه. بالای به‌رز و ریک‌ویکه‌هر
وه‌کوو شاخی داری بانه. ئه‌گریجه‌ی په‌ریشانه و ره‌ش‌تاو و ئه‌سمهره و
روخساریشی زور جوانه.

* * *

(۵۲۵) طه‌لعه‌تی ئایه‌تی جان، مه‌ظه‌هری ئیعبازی به‌یان

له‌بی دورج و، ده‌هه‌نی سیرر و که‌لامی عه‌له‌نه

طه‌لعه‌ت : ده‌رکه‌وتن، روخسار، دیتن، هه‌لاتنی خو‌ر و مانگ، دیدار و ..

ئایه‌ت : نیشانه.

مه‌ظه‌هر : جیگه‌ی سهرکه‌وتن، جیگه‌ی په‌یدا‌بوون، نیشاندهر.

ئیعباز : عاجیز کردن، ناهومی‌دی و سه‌رسوورپمان، کاری که‌س نه‌کردی جگه
پیغه‌مبه‌ران.

به‌یان : ده‌رکه‌وتن، ده‌رخستن، قسه و گفت‌وگو کردن.

دورج : بحری، قوتووی بچووک، جیگه‌ی زی‌پروزیو.

سیرر : نه‌ینی.

عه‌له‌نی : ئاشکرا.

* واته : روخساره جوانه‌که‌ی یار، نیشانه‌ی روخ تازه‌بوونه‌ویه و

مایه‌ی ژیا‌نه. هه‌ر ئه‌وه‌نده جوان و بی‌هاوتایه که‌ نیشاندهری سه‌رسوورپمانه،

وه‌کوو مو‌عجیزه وایه. لیه‌کانیشی ئه‌وه‌نده جوانه که‌ ده‌لی بحری و سه‌ندووقی

زیر و مرواریه و دور مرواریه کانی - ددانه کانی - دهمی دانه پوښی.
به لام ناشکرایه، مهبستی «نالی» له نمو قسه و تشبیهاته دهربرینی تهوپه پری
جوانی یاره که یه.

(۵۲۶) وهک گولی ئاته شی خه ملیوه به بهرگی چه مهنی
قامه تی ناره به ره، ناروه ره، ناره وه نه
گولی ئاته شی: گولیکی سووری زور جوانه که میرگ و چه مهن دهرپازینته وه.
ناره بهر: داری هه نار، داریکه که بهری هه نار.
ناروه: به ژنیک ده لاین که مهمکه کانی وه کوو هه ناری لی هاتی.
ناره وهن: نهرم و ساف و تهروتازه و جوان و ریک و پیک.
* واته: یاره که م نه وهنده جوان و شیرینه وهک گولی ئاته شی وایه. چون
تهو گوله بهرگی چه مهن دهرپازینته وه و جوانی دهکا، نمیش به جل بهرگی
جوان رازاوه ته وه. چونکوو مهمکه کانی وه کوو هه ناری لی هاتوه. بالاشی بهری
هه ناری گرتوه. زور نهرم و نول و تهروتازه و جوان و ریک و پیک و تازه
پی گه یشته وه.

(۵۲۷) روشنی دیده به ئینسانه که موژده ی قه ده مت
روشنی دیده یی غه مدیده یی «بیت الحزن»
«نالی» لیره دا به ئیشاره ده لی:
* به خاتری دووری تو نه وهنده گریام که گلینه ی چاوم سسپی بووه و
کویر بووم. موژده ی هانتت وه کوو تهو موژده یسه که بو حه زره تی یه عقووی
پیغه مبهر - دروودی خودای له سه ربی - هات و به هو ی تهو موژده یسه،
رووناکی که وته چاوه کانی - که له هجرانی یوسف له «بیت الحزن» دا، کویر
بوون و چاوه کویره کانی ساغ کرده وه، منیش ههروام. (نالی خو ی به یه عقووب

و یاره که ی به یوسف شوپاندوه).

(۵۲۸) له و وهخته وه بیستوومه دیتن به قهدهر چاوه

هر مووم له به دهن، یه کسهر، وهک عهینی فه نه ر، چاوه

* واته : له و کاته وه که بیستوومه دیتن به ئه ندازه ی چاوه، چونکوو

ده زانم نازیره که دم زور جوان و نازداره، ته وای له شم، هه تنه مووه کانم بووه ته

چاو بو دیتنی ئه و خوشه ویسته. ئه ویش چلون چاوی؟ چاوی که هر وهک

چاوی فه نه ر دایه ئاوه لایه.

(۵۲۹) جیگایی نه زهرگابی، شهش جانییی ده ریا بی

ئه ی مه ردومی سهیرانی له م خیططه یه هر چاوه

نه زهرگا : ئه و شته یا جیگایه که ته ماشای ده کهن، زیاره تگا.

مه به ست و ئامانج :

از نظرگاه است ای مغز وجود

اختلاف مؤمن و گبر و یهود

«مولوی»

واته : ئیختیلاف و نا کوکی ئارای موئمنین و گبر و جووله که به خاتری

مه به ست و ئامانجه که یانه.

چاو :

گرد صافی چنانکه درد نماند

در نظرگاه دردمند فشاند

«نظامی»

واته : گهر دیک و تو زیک زور ساف و پی گهر د رژان دیه نیو چاوی که

تیشی بوو. تپتر تیشه‌که‌ی نه‌ما. (لیره مه‌به‌ستی «نالی» جی‌گای ته‌ماش‌ا کردنه).
 * واته : خه‌ل‌کینه! سه‌یران‌که‌ران! وهرن ته‌ماش‌ای تپو ناوچه‌یه‌ که‌ن. دهر
 و ده‌ستی ههر چاوه. چونکوو جی‌گای ته‌ماش‌ا کردنه. ته‌ماش‌ای نازاران و دیتیان
 نه‌گهر ده‌ورانده‌وریشی دریا بی هیشتا ته‌ماش‌اکه‌ری زوره.

(۵۲۹) چاویشی له «نالی، کرد، دین و دل و جانی برد
 گهر زولفه‌ ته‌گهر نازه، گهر خه‌نده‌یه، گهر چاوه

چاوی‌کردن : روانین، خو پیشان دان، تیشاره‌کردن، چاوداگرتن.
 * واته : چاویکی لی کردم که به تپو چاوی کردند، گیانه‌لای کردم و
 دلی رفاندم و له همه‌مووی گرینگ‌تر تپوه‌یه که دینی لی ته‌ستاندم.
 جا نازانم تپو به‌دبه‌ختیه به بونه‌ی زولفه ره‌شه ههره جوانه‌که‌ی بوو، یان خه‌مزه
 و نازه‌که‌ی، یان تپو پی‌که‌نینه و چاوه جوانه مه‌سته‌کانیه‌تی.

(۵۴۰) دامه‌نی پاکی مه‌داری دائیره‌ی خامه‌ک نییه
 خوینی مه‌قتوولانه‌ و دامینی یاری گرتووه

مه‌داری دایره : که‌مه‌ی ده‌وری دایره، (پیرامون و ده‌وری دایره که له
 ناوه‌نده‌وه بو همه‌موو نوخته‌یه‌ک، یه‌ک ته‌ندازه‌یه). دامینی کراسی ژنان خره وه‌کوو
 که‌مه و مه‌داری دایره وایه.

خامه‌ک : قه‌نوز ته‌رخه‌وانی‌یه و وه‌نه‌وشه‌یی ئامال سووره و جار‌جار که خوور
 لی بدات سوور دپته به‌رچاو و به خه‌باللی بینهر سووره.

* واته : تپو ره‌نگه سووره که له داوینه پاکه‌که‌ی یار ده‌بیندیری، مه‌لی
 دامینی پاکه و تپو ره‌نگه ره‌نگی قه‌نه‌وزه که خوور داویه لی و له دووره‌وه سوور
 ده‌کاته‌وه و تاییه‌ته‌ندی خامه‌که‌که‌یه. نا نا، قه‌ت وانیه. تپوه خوینی دلدارانیه‌تی
 که به بونه‌ی تپوینی، داوینی تپو یاره دل‌ره‌قه‌ی گرتووه و سووری کردووته‌وه.
 که‌وا بوو بزانه که داوینی یاریش پاک نیه.

(۵۴۰) گهر د و بادی هیجری تو وا عالمی لی کردمه توژ
 نهک دو چاوم، به لکه جه تتا دل غوباری گرتووه
 دل غوبار گرتن : بی مهیل بوون ده گهل دوست و یار و قهوم و خویش، بو
 بیگانه نهو وشه به کار نابهن، توږیان.
 دنیا توژ گرتن : بهر چاوپرهش بوون.

* واته : نازیزه که ما دووری و دوور که وتته وه له تو نه ته نیا دنیای روشنی
 لی تاریک و بهر چاوی رهش کردووم، به لکوو دلش لیت بی مهیل بووه و لیت
 توږاوم. نه گهر نهو دوور به دریزه ی بیت، تیر نه من و نه تو.

(۵۴۵) قامه تت نه خلی به شیر، فائیه ی پهی کردووه

نه خلی بی نیشی مه مهت، شه هدی سپی قهی کردووه
 بو لیکو لینه وهی نیوه ی یه که می نهو شیر، پیویسته بزاین که نه خل
 چیه و چ تایبه تمه ندیکی هدی و به چی ده شو به پندری و نه حل چون به شیر
 ده بی. نه وسا، مه عناکه ی لیک ده ده ی نه وه.

نه خل: (درخت خرما شجره مبارک است و به آدمی نیک مانند است و به طول
 و راستی و قد و امتیاز ذکر و انقی و بوی طلع و... که به نطفه و شکل طلع
 (شکوفه ی نخستن خرما)، که به مشیمه ماند و لیف که به موی آدمی ماند و آنکه
 ماده که نزدیک بود فصل بیش خواهد و آنکه به همدیگر عاشق شوند و این همه
 صفات انسانی است (نزّه القلوب)).

به شیر (شیرا) : نهو نافرته یان گیان له به ره که مه می پر بیت له شیر یان
 نه خلی میوینه.

فائیه : باشتین، هه لیزیر دراوترین و جواترین له ههر شتیگ.
 پهی کردن : قاج برینه وه، کینایه یه له سه ره که وتن به سه ره باس کراودا و له

ره ونه‌ق خستنی باس کراوه‌که.

نه‌حل : ه‌نگ.

شه‌هدی سپی : شیري شیرين وه‌کوو ه‌نگوین.

قه‌ی : رشانه‌وه.

* واته : یاره جوانه‌که‌م! بالابه‌رزه جوانه‌که‌ت که وه‌کوو نه‌خله، به‌لکوو له نه‌خلی ه‌لبژیدراو جوان‌ترینی په‌ی کردووه و له ره‌ونه‌قی خستووه و بالاکه‌ت له میچکه نه‌خله ه‌ره‌ه‌ر به‌شه‌کان به‌دیعن‌تر و ریځ‌ویځ‌تره و ه‌ه‌نگی بی‌چزووی مه‌که جوانه‌کانت پره‌ له شیر و هاتووه‌ته ره‌گ، (ژټیک که مه‌که‌کافی پر شیر پیټ و ه‌ه‌ندی به‌منداله‌که‌ی شیري نه‌دایټ، شیرکه دل‌وپ دل‌وپ له گوټی مه‌مکیه‌وه نه‌تکټ. به‌و حاله‌ته ده‌لین مه‌مکی هاتوته ره‌گ)، و ده‌زانم که نه‌و شیره‌ش له ه‌ه‌نگوین شیرين‌تره و نه‌توانم بی‌بلیم شه‌هدی سپی، ه‌ه‌نگوینی چه‌رموو.

(۵۵۲) سونبول له‌به‌ر روعوونه‌تی شمشادی تازه‌دا

هات و به‌طه‌عن و ده‌وره به‌سه‌ریا شکایه‌وه

طه‌عن: نه‌یزه و رم‌پا کردن، خراپه‌ی که‌سیځ گوتن، تانه‌لیدان، پی‌ریوون، طاعوون گرتوو، رویشتن.

ده‌ور: کات، زه‌مانه، نوټه‌ت، گهرمی، په‌لکه (زولفی چنراو)، ده‌وراده‌ور.

روعوونه‌ت: نادانی، ته‌که‌بیور، بلهی، ناسکی، نه‌رمی و سستی:

ن‌گردد عقدده‌های من چرا هر روز مشکلت‌ر

که چون سرو از رعونت دست دایم بر کمر دارم.

«صائب تبریزی»

* واته : سونبول له‌به‌ر نه‌رمی و ناسکی شمشاده تازه‌که، واته

نمونه‌هاله‌که‌ی شمشاد ده‌ستی کرد به‌رویشتن و به‌ده‌وریا لولو‌ی خوارد و خوټی

پیدا پیچاند.

(روغوونته مدعناي کهم عه قلی و نادانی ئه دا. به لام بو دار و دره خت کهم عه قلی ناگو نجي).

(۵۵۷) بروټ تیغیکه و سمه ی صه یقه ل و مه سلوول و موو کاره

که عیشوه ی جه وه ره، ره مز و ئیشاره ی ئاوی مه ودایه

ئاوی مه ودا: ناسنگر، پولا و تیخ و خنجر و هدر شتیک تیژ بکاته وه، ده یخاته کووره تاکوو نامرازه که سوور بیته وه، به دواي سوور بوونه وه ئه و نامرازه په رداخ ده کات و به دواي په رداخ و تیژ کردنه وه، دووباره ده یخاته کووره، تا باش سوور بیته وه ئه و سا ده ری دینی و ئه یکا به ئاوا تاکوو سارد بیته وه. به ئه و کاره ده لاین ناودان و ئاوکاری کردن.

* واته: بروټ وه کوو تیغی تیژی ناسکه که به و سمه زاخاو درواه و په رداخ کراوه له کیلان دهره اتووه و رووته و له تیژی، موو ده کات و به عیشوه ش خال و میل دراوه که به یه ئیشاره و برو هه لته کاندن دهمه تیژه که ی که وه کوو نشته ری ئاو دراوه، عاشقی بیچاره ت له بهر ئه و تیخه تیژه چی له دهس دی و ده بی چ بکات؟

(۵۵۸) له سایه ی کوفری زولفت، دل دفنا فی النور، ی ئیمانه

مه لین ظولمهت خراپه وه صلی په روانه له شه و دایه

« نالی » له چوارینه که ی بابا تاهیر که لکی وهرگر تووه که ده لی:

زدست دیده و دل هر دو فریاد

که هر چه دیده بیند دل کند یاد

بسازم خنجری نیشش ز فولاد

زنم بر دیده تا دل گردد آزاد

کوفري زولف : تاریکایی، شو.

* واته : له سایه‌ی زولفه ره شه‌که‌ی یاره چون که وتوو ته سر
روخساری گولۍ یار و دایووشیوه و ئیتر من نای بینم. کاتیک چاو شتیکی نه‌دی،
دل نای ه‌وۍ. نه‌منیش نه‌ګر رووی یار نه‌بینم، ئیتر شه‌یدای نايم. جا ده‌لۍ کۍ
ګوتوویه شو خراپه؟ مګر له شه‌ودا نیه که چرا روشن ده‌رکړیت و شه‌مع
روشن ده‌بۍ و په‌روانه خوۍ ده‌ګه‌بنۍ به شه‌مع و وه‌سلۍ له شه‌ودایه.
کاتی که روخساری یار نه‌بینم ئیمانم مه‌حکه‌متره.

(۵۶۰) له دووری توپه نه‌ی خورشیدی پرته و به‌خشی سر ګه‌ردان

که «نالی»، وا له حالاتی میحاقی ماهی نه‌ودایه...

* واته : نه‌ی خورشیدی که ته‌واوی مانگ و نه‌ستیره و ه‌موو
شه‌وګه‌رده‌کان، نور له تو ده‌ګرن و تو مایه‌ی روشنی ه‌موویانی، که منیش
په‌کیم له نه‌و شه‌وګه‌ردانه. له و کاته وه نه‌م‌بینیوی روژ به‌روژ زیاتر نه‌تویمه‌وه.
ئستا وه‌کوو مانگی په‌کشوه له‌رولاواز بووم.

ه‌روا که ده‌زانین مانگ رووناکۍ له خوږ ده‌ګرۍ و کاتی عمرز ده‌که‌وېته نارای
مانگ و خوږ، ئیتر مانگ چاوی ناکه‌وېته خوږ و دیار نیه. نه‌وه ته «نالی» خوۍ
شوپه‌اندوه به مانگ، نه‌ویش مانگی په‌کشوه یان ناخري مانگ. یاره
جوانه‌که‌شی شوپه‌اندوه به خوږ. ه‌رچند ئیوۍ که له به‌دکار نه‌بردووه به‌لام ده‌بۍ
به‌دکار به زه‌وی شوپه‌ندرابۍ که هوۍ که‌م نووری مانګه.

(۵۶۱) فهرمووی به مژه‌ی مه‌ستی، نازانه‌وو ته‌رده‌ستی

ساده‌ی، له دلی سستی، تیری به، ته‌مه‌نایه

ته‌رده‌ست : نازاو زبر و زره‌نگ.

* واته : یار که به حالی من ده‌زانی و باش ده‌زانی که چون ګیروده‌ی
بووم و له‌به‌رایه‌ری دا چهنده بی‌هیز و سستم. خیرا فهرمانی دا به برژانګی،

فهرمووی زووبه ده زانم که زیر و زرهنگی و هموو ویستم ټهویه تیریک بدهی
له دلّه سست و شهیداکه ی. ساده ی. واته خیراکه و په له که. ویستی «نالی» یش
هر ټهویه.

(۵۷۱) دلرښیکه له بو مه دحی، سهراپایی ټهوی
واجبه مه دحی بکا هرچی که مالیکی هه یه

مه دح : تاريف، په سهن، هلدانه وهی چاکیه کافی که سیك.
که مال : ته و او بوون، دژی نو قسان (ته مام و که مال)، گه وره یی و سهرکه وتن،
عیلم و زانست، (بی که مال : نه زان، که مال : زانا و پسپور).
سهراپایی : سهرتاسهر، هموو.

* واته : یار دلرښیکه بو خو ی که په سهن و تاريفی سهرتا پای دهوی
و پیوست و شایانه که عاقلان و باکه مالان تاريفی بکن. چونکوو که سیك که
نه زان و بی که مال نه ناتوانی له چاکیه کافی یاره کهم سهرده ریښی.

(۵۷۲) عاشقی بی دل ده نالی، مه یلی گریانی هه یه
بی شکه هه وره تریشقه تاوی بارانی هه یه

دلدار و دل به ند به مه عشوقه ده لښ نه به عاشق. به تایه ت عاشقی
بی دل که دلی له ده ست داوه و دلدار بر دوویه تی.
«نالی» ده لی :

* عاشقی که شهیدا بوو بی و دلی له دهس دابی و دهستی کردیته نالین،
وا دایاره ده یه وهی بگری. دیاره کاتیک نالینم بوو، گریانیش ها به شوینیه وه.
هه روا که له به هار دا کاتی هه وره تریشقه بگرمیښی، به دوا ی گرمه ی هه ور، باران

ده باري. بې شک هه روايه و نه منيش به دواى ناله ده گريم.

(۵۷۶) دل موشه ببه ک بوو له بهر ئيشانى نيشاتى موژدهت

حه يفه قوربان! ئاخر ته م نيشانه يه شانى هه يه

(به برواى من، نيشانه يه له نيشانه يي، باستر مه عنا ده به خشى. که من نيشانه يه م هه لېژاردوه).

دل ناوه ندى مېهر و مده به ته. جيگه ي ئه وين وهيو او هومېده، جيگه ي روحي ئينسانىي و حه يوانى يه :

دل کان است خرد گوهر و قلم زرگر،

ټيما م غه زالى،

تا بتوانى زيارت دلها کن

کافزون ز هزار کعبه آمد یک دل،

خواجہ عبدالله انصاري،

واته : هه تا نه توانى زياره تي دله کان بکه. چونکوو دل به ده ست هينان

له هه زار جار حه ج چوون و که عبه زياره ت کردن باستره. به کورتي، دل جيگه و ماواى خودايه و شان و شکو له نه وه زياتر نابى.

* واته : نازيزه کم! له بهر چي بې ره همانه دله پر شان و شکو که ي منت

کردووه به نيشانه و به تيري برژانگه جوانه کانت داو ته بهر تير و کون کونت

کردووه؟ خافلى که نه و نيشانه يه که دلى منى به دبه خته، داراى شان و شکو يه و

مه نزل و جيگاي خودايه و قه در و مه نزيله تي هه ره گه و ره ي هديه و بې بايه خ

نيه. به قوربان حه يفه نه و کاره خراپه مه که.

(۵۷۶) له حظه ييک و له محه ييک چاوم به چاوى ناکه وى

کى ده لى وه حشى غه زاله مه يلى ئينسانى هه يه!

له حظه : ماوهى چاو ترووكانديك.

له محه : نموندهى برووسكه لى دانى، واته نهختى.

ئينسان : مدرم، به شهر، گلاره و بيبيلهى چاو، سهر نهنگوست، سيبهر و سهرى
كيو، زهوبى باير و نهكيلدراو، سيبهرى خهلك، كينايهيه له تونس و هوگرى، ليره
مه بهست له ئينسان، تونس و هوگرهيه.

* واته : خهلكينه نموه بو هدر دهلين نهو ناسكه وه حشيه دهيهوى
هوگرى من بيت و هاوونشيني من؟ ئاخر تا ئيستا تهنانهت بو ماوهى
چاو ترووكانديكيش نه مديوه. چون شتى وا ئيمكانى ههيه.

(۵۹۱) خوڻى صيرفه پڻى سهر و دهستت ههنايى كردوو

رهنگى دهست و سهر نيهه، رهنگى سهرى دهستانيه!

صيرف : خاليس، بى خهوش، رووت، تهنيا.

دهستان : ئاواز، دهنگى بولبول، بن مالى و هيژم دان و جيگهى خروپر، ناوى
زال بابى روستهم، فروفيل و حيله، ناوى جادووگريكه :

داگر دهستان جادو زنده گردد

نيارد كرد با تو مكر و دهستان،

واته : نهگر دهستانى جادووگر زينوو بيتهوه، ناوڤرى دهگهل تو دا

فروفيل بكات.

« نالى » رووى دهى له يارهكهيه، كه له گهليا فروفيل دهكات، دهلى:

* سهرو دهستت وا به رووتى ههنايى كردوو، پيت وايه نازاتم چهنده

به مكر و حيلهى؟ نا نا باش دهزاتم. نهو رهنگه، رهنگى دهست و سهرو خهنه
نيه، نهوه رهنگى جادووگري و فيل و دهستانهكهته! نانا، ناتوانى فريوم بهدى.

(۵۹۵) واقيعه ن خانقه خوش زه مزه ميه يكي تيدا.

يه، بهلا قه ندى ههيه، گه ندى ههيه، رهندي نيهه

واقعیهن : به راستی.

زهمزه مه : ههرا و زهنا.

گه‌ند : بوگه‌ند، و مروی بی‌که‌لک.

قه‌ند : شیرین و پیاوچاک.

ره‌ند یان ریند : فیل‌باز و وشیار، سهرسهری و که‌مته‌رخه‌م، تو‌لاشه‌ی چیو، دارتاش، داری عوود، پیستی کولفت و زبری هه‌نار و مازوو، تایچه‌ی له به‌رگی خورما دروست کراو، هوشیار و وریا، زبر و زره‌نگ که‌سی که بتوانی ریابازان و دوو‌پرووه‌کان له پیاو چاکان جیا بکاته‌وه. که مه‌به‌ستی «نالی» نه‌و رینده‌یه.

* واته : خانه‌قا به راستی خوشه و به‌زمه‌کی جوانه، گه‌مه و گالته‌ی زوری تیدایه. پره له پیاوچاک و ریاباز و دوو‌پروو، به‌لام به‌داخه‌وه نه‌و ره‌نده، نه‌و وشیار و زبر و زرنه‌گی که بتوانی چاکه و خراپه لیک جو‌ی بکاته‌وه تیدا‌یه.

* * *

(۶۰۰) له عه‌کسی ذاتی بی‌ره‌نگت هه‌تا که‌ی دیده ره‌نگین بی

جونوونی له‌یل و مه‌یلی نه‌قشبه‌ندی عه‌کسی ته‌سما بی؟!

عه‌کس : شیوه و وینه له نیو‌ناو یان ناوینه، ژیر و روو به‌روپشت کردن، ویساندنی و لاخ، به‌ریه‌رج دانه‌وه، به‌رگری کردن له کاری که‌سیک، هو‌نینه‌وه، هه‌لاتی خور.

بی‌ره‌نگ : تهرحی نه‌قاشی :

«مثال بزم تو پرداخت نقشبند ازل

هنوز نازده نقش وجود را بیرنگ،

«ظهیر»

واته : هیشتا تهرحی بوون نه‌کیشرا‌بوو که نه‌قشبه‌ندی نه‌زهل، به‌زمه‌کی

توی ساز کرد.

بی‌ره‌نگ : ساف و ساده، بی‌ره‌ونه‌ق ره‌نگ په‌ریو، خه‌مبار، زور سپی.

رهنگین : به رهونهق، جوان و ظریف، خوش قسه، خوش و باش، رهنګ کراو.
 جونوون : داپوشانی شهو، شار دراوه، شتی، وهسوهسه، عاشق بوون.
 جونوونی لهیل : تاریکی شهو یان نیواره.
 مهیل : ویست و ثاره زوو.

نه قشبه ند : وینه گر، زهردوز و گول دوز، رازینه ر، خه ملان.
 ته سما : جهمعی سه ما (ناسمان)، کورت کراوه ی (ئه سماء)، جهمعی (نیسم = ناو)،
 ناوینان، بهره و ژوور چوون، کردنه وه، بهرز کردنه وه، نیوی ژن و پیاو که لیړه
 نیوی ژنیکه که «نالی» تهو پارچه شیعه ی بو گو توه.
 * واته : ته سما گیان! به خاتری وینه جوان و ساف و نازاره که ت،
 هه تاکه ی له بهر پی نه گه یشتی تو، چاوم به گریانی خویناوی رهنګین بی و خوم
 شیت و شهیدا و ویست و ثاره زووم تهو بیت که رازینه ری وینه جوانه که ی تو ی
 خوشه ویست بم.

(۶۰۲) گه هی ئاهوو رهوش شاهي، گه هی گه وه رهمنش ماهي
 بلا با سینه صهحرا بی، بلا با دیده ده ریا بی!

گه ه : کورت کراوه ی گاهی یه، واته جار جار.
 رهوش : تهرز، شیوه، ریگه روشتن.

مهنش : خوو، سروشت.

* واته : جار جار وه کوو ناسکی و تهرز و روشتنه که ت، شاهانه یه.
 جار جاریش ههروه کوو گه وهه ری که له نیو سده ف دای له بن زریا. نیستا که
 وایه با سینګم سهحرا بیت، بو تهوکاته که وه کوو ئاهوویت و به لاروله نجه ی.
 جاءه کانیش به بوته ی فراوانی فرمیسک وه کوو ده ریایه و جیگه ماسی. نینجا
 نازیزه که م! وهره باوش و سهر سینګم که سهحرایه. یا بته سه رچاوم که ده ریایه
 و جیگه ی ماسی یه.

(۶۰۲) که مهندي زولفي دوولانه له يو گهبر و موسولمانه
 ده کيشي بي موحابانه، چ له م لا بي، چ له ولا بي!
 بي موحابا: بي ترس وياک.

* واته: زولفي په لکه کراوى که وه کوو که مهنده، هه موو که سيک
 به ره ولاى خوې راده کيشي. ټينجا ټهو که سه چ گه بري و چ موسولمان، بي ترس
 و باک ده يک شپته لاي خوې دا. جياوازي له تاراي گهبر و موسولماني يو نيه. چ
 له م لا بي (موسولمان). چ له ولا بي (گهبر). هه کهس بيت گيرودهى خوې ده کات.
 * * *

(۶۳۲) به ظاهير طاوسي رهنگين، صيفاتي د ته على التاهي،
 به باطين قومري و، خاکستهرى ذات و موجه رره د بي!
 قومري: يا کهريم که «ياکريم کامل الحروف» و بالنده کهش خوشه ويست و
 موباره که.

خاکستهرى ذات: بي فيز و دهمار.
 هه روا که له شيعري سهر د پړه وه دهره که وي، «نالى» ده لي خوزگه م به
 ټهو که سه که پياو چاک و رهند و خودا پهرسته و خاوه ني ټهو تاييه تمه ندiane.
 ليره ش ده لي:

* ده بي وه کوو طاوس جوان به ظاهير به فيز و دهمار و خوشنومسا بي.
 به لام له دله وه وه کوو ياکريم که له زيکري خودا به، بي فيز و دهمار بي و خوې له
 کهس بانتر نه زاني. هه رچهند له مهنه رى خودا پهرستى دا بانتر بي.
 * * *

(۶۴۲) گهر بازي نه ظهري بازي، له م ده سته. نيگاره ت چي!
 بوياري يو ده سبازي، له م راو و شکاره ت چي!
 نه ظهري باز: چاو حيز، ټهو که سه ي که دايم چاوى ها به شوين ژنانه وه.

صوفيان جمله حريفند و نظر باز ولي
 زين ميان، حافظ، دلسوخته بدنام افتاد،

واته : سوڤیه‌کان هه‌مویان چاو حیزو ژن‌باز، به‌لام «حافظ» ی
دلسووتاویان به‌دناو کردوو «نالی» ده‌گه‌ل خو‌یه‌تی و ده‌لی:

* ته‌گه‌ر وه‌ک بازی شکاری دا‌یه‌ هایت به‌ شو‌ین شکاره‌وه و ئه‌وه‌نده
چاو‌حیزی که ناتوانی ته‌ماشای ژنه‌کان نه‌که‌ی، ئه‌م ده‌ستی نیگاره‌ چیه‌ ها له‌ ئیو
ده‌ست؟ (وادیاره‌ ده‌گه‌ل نازداریک خه‌ریکی ده‌س‌بازی‌یه‌)! ته‌گه‌ریش بو
بازیه‌، ئه‌م راو کردنه‌ت له‌ به‌ر چیه‌؟

* * *

(٦٤٣) گه‌رده‌ن که‌چی زو‌لفی بو‌وی، سا دل مه‌ده‌به‌ر موژگان

وا خو‌ت له‌ ته‌ناف داوه‌، ئیتر له‌ قه‌ناره‌ت چی!

هه‌روا که‌ له‌ شی‌عری ی‌شوودا و تو‌ویه‌ خه‌ریکی ده‌س‌بازی بو‌وه‌ که‌ کم‌ک‌م
خه‌ریکی عاشقی ده‌بی و خو‌ی ده‌لی:

* خو‌ت گیروده‌ی کردوو و لاره‌ ملی زو‌لفه‌کانی بو‌ویت. سا دل مه‌ده
به‌ر موژگانی، ئیستا که‌ خو‌ت گیروده‌ کردوو خو‌ت مه‌فه‌وتی‌نه‌. واته‌ له‌ سیداره
مه‌ده‌. ئه‌و شی‌عرا‌نه‌ له‌ ته‌ده‌بی‌اتدا ورده‌ کاری جوانه‌. جاری وایه‌ ئینسان خو‌ی
ده‌کاته‌ باز، جاری شیر و جاری پله‌نگ که‌ مه‌به‌ستی نیهای ریزه‌کاریه‌که‌یه‌.

* * *

(٦٤٥) واخوانی که‌ناری من بو‌نو‌قلی ده‌م و ماچه

ئه‌ی لو‌وته‌خو‌ری ته‌کیه‌ سا تو له‌ که‌ناره‌ت چی؟

واخوان : بانگ کردنه‌وه، دووباره‌ ویستنه‌وه.

که‌نار : ئامیز.

* واته‌ : دووباره‌ بانگ کردنه‌وه‌ی من بو‌ ئه‌وه‌یه‌ که‌ له‌ ئامیزم گری و

زاره‌ وه‌ک نو‌قله‌ شیرینه‌که‌ی بژم و ماچی بکه‌م. له‌ ئامیزی یه‌ک‌دا خو‌ش
رابو‌یرین. یه‌کیک نیه‌ بانگ بکاته‌ ئه‌و لو‌وته‌خو‌ری ته‌کیه‌ و بلی ته‌های تیکه‌ و
پاروی زل، ئه‌تو حه‌ددت چیه‌ و تو له‌ کوی و ئامیزم گرتن له‌ کوی؟ ئه‌تو
شایسته‌ی له‌ ئامیزم گرتن نیت!

* * *

(۶۴۵) بوچ مایلی ته‌نهایی؟ سه‌وداییکه خوږایی...

ته‌ی مه‌ردومی بینایی، له‌م کولبه‌یی تار‌ه‌ت چی؟

سه‌ودا: ره‌ش، سه‌ندن و فروشتن، شټی، ته‌ندیشه و خه‌یال و هه‌وه‌س، باتل و بیه‌وده، عه‌شق.

سه‌ودایی خوږای: خه‌یالی باتل.

کولبه: مالی زور بچووک و بی‌بایه‌خ.

* واته: له‌به‌رچی ته‌نهایی؟ خه‌یالیکي خاوه؟ ته‌من به‌ته‌و ته‌نهاییه

خوشم. چاوه‌که‌م! ته‌گه‌رتوش، شه‌وکه‌لاوه‌کونه‌ت پی‌خوشه و ته‌نهاییه‌که‌ی من، فه‌رموو قه‌ده‌مت سه‌رچاو.

* * *

(۶۴۹) مه‌غشووشی زه‌ره، عاجیزی زیو، ده‌ره‌می دیره‌م

بوچ تی‌کچووه‌ صوفی که‌ره‌بوژ بو‌غه‌می باری؟!

مه‌غشووش: تی‌کچوو.

عاجیز: داماو.

ده‌ره‌م: تی‌ک‌شکاو.

که‌ره‌بوژ: ته‌و صوفیه‌ ریاکاره‌یه‌ که‌ به‌ خاتری فریودانی خه‌لک و خر‌کردنه‌وه‌ی زه‌ر و زیو، جل و به‌رگی سوفیه‌تی کردووه‌به‌ر.

غه‌می بار: غه‌می گونا‌هی زور که‌ به‌ ته‌ستوی گرتووه و بووه‌ته‌ باری گونا‌هی.

* واته: ته‌و سوفی‌یه‌ که‌ره‌بوژ‌ه‌ی گونا‌باره‌ که‌ دایمه‌ بو‌ زیر تی‌کچووه و

داماوی زیوه و تی‌ک‌شکاوی دیره‌م و دینار و مالی دنیا‌یسه و خو‌ی له‌کاره‌ خراپه‌که‌ی خو‌ی ناگاداره، له‌ به‌رچی غه‌مباری گونا‌هیه‌تی.

* * *

(۶۴۷) خه‌نده‌ت بووه‌ته‌ باعیشی گریانی ده‌ماده‌م

به‌ر‌قه، سه‌به‌بی بارشی بارانی به‌هاری

خەندە کە سەبەبی گریان دەبی و دەلیلە کەشی بەرق و بارانی بەھاریە.
 دەبی بزانی مونا سببەتی خەندە (بی کەنین) و بەرق چیه. دیارە کە کاتی پی کەنین
 ددانە سببە مرواریەکانی دلدار دەکەوێتە دەرەووە و ئەدرەوشیتەووە و بریقە ی دی.
 بەرقیش کە بەرقە، جودا لە وردبینی و ریزەکاری ئەدەبیە کە ی، دەمانەوی بزانی بو
 پی کەنینی دلدار لە جیاتی خوشحال کردنی دلدارە، سەبەبی گریانەتی؟! شتی وا
 نابی، مەگەر ئەو خەندە یە ریشخەن و گالته پی کردن و تیتالی و مەکر بازی بیست.
 کەوابوو، ئەلەت لیکدانەووەی ماموستایش ناپەسەند نیە .

* واتە : بەسیەتی گالته و، ریشخەنم پی مەکە. دەزانم ئەو پی کەنینی توووە
 مەکر بازییە. من فریوت ناخۆم .

(٦٥٥) یەک رەنگم و بی رەنگم و رەنگین بە ھەموو رەنگ

بەم رەنگە دەبی رەنگرژیی عیشقی حەقیقی
 رەنگ : لەون، پەرەو نەق، خوین گەرم و خەلک خوشەو یست، باشی و ناسکی،
 خەیانەت و ناراستی، مەکر و حیلە، خوش قسە و خوش بەیان (فصیح و بلیغ)،
 زور و قووەت، نەخش.

* واتە : یەک رەنگم. دووروو و رباباز نیم. بی رەنگم و مەکرو حیلەم
 نیە. دروزن نیم و خوین گەرم و خەلک خوشەو یست و باش و بی خەیانەت و قسە
 خوش و نوکتەزان و راست و دروستم. ئەگەر تووش ئەتەوی بی بە پیاو چاک و
 ماموستای راستی و دروستی و عەشقی راستەکی، وەکوو من بە.

(٦٥٧) «برق البصر، لەبەر بەرق و تەلە ئلۆئی لە ئالی

» خەسف القمر، لە ئیشراق قیامەتی جەمالی

بەرق : شەوق دانەووە.

تەلە ئلۆء : بریسکانهووە.

لە ئالی : جەمعی لۆ ئلۆئە، واتە مرواری.

ئیشراق : هه لاتن، ده رکه وتن.

قیامەت : روزی ئاخیرهت، ههستان، له کوردیدا، زورباش خو نوادنن. (کورپه دووینی فلانه کەس، شیعریکی خویند، نهوهنده جوان بوو نیتربلیم چی؟ قیامەتی کرد). ده زانین کاتی زهوی بکهوێته بهین مانگ و خور، سیبهری زهوی دهپیته هوێ مانگ گرتن (خسوف). بهلام لێره مه بهستی «نالی» خسوف بهو مهعنا نیه، چونکوو ده زانین کاتی که خور ههلبێ، مانگ بهرچاو ناکهوی. یهعنی ناتوانین بیسین. هه رچەند ههیه که مه بهستی «نالی» نهوهی.

* واته : کاتی یار دهستی کرده پی کهنین، شهوق و بریسکهی ددانه جوانه وهك مرواریه کانی، چاوی موڵق کردم و کاتی روومهتی جوانی وهکوو خوری ههلات و خوی نیشان دا، مانگ خوی شاردهوه. واته مانگ له رهونهق کهوت.

(٦٥٩) یه می دیده پر له مهرجان، وهکوو یه شمی ئابداره

شه به یه شه بیهی زولفی سیاهی وهکوو زو خالی

وهك یه شمی ئابداره، وه زنی شیعره که تیک دهچی. وهکوو، باشتره.

یه م : ده ریای بی بن و زور قوول، ده ریا، روخانه و جوپار.

مهرجان : جانه وه ریکی سوور له بن ده ریا، به شکلی گیا و درخت که پاش ده ریانی له ده ریا، له جه واهیر فروشی و جه واهیر سازی دا به خه لکی ده فروشن و به قیمهت و پرپایه خه.

یه شم : به ردیکی سهوزی رهش تاوهیه، واته سهوزی مه یله و رهش.

ئابدار : پرئاو، تهر، زور بریقه دار و به ورشه، میوهی پرئاو و شیردار، تیژ و به برش بو شمشیر و خنجر، رهوان و خوش بو شیعر، سهخت و پر مهعنی بو قسه.

زریای دیده که مه بهست له چاوه جوانه کانی یاره. بوئه وهی که مه رجانی

تی‌بگوځینې^۱ کردوویه‌ته‌ده‌ریا. چونکوو جیگای مه‌رجان، ده‌ریایه. دیاره
 نه‌وکه‌سه‌ی که «نالی» ته‌عرفی ده‌کات، چاوی جوانی شینی هه‌یه و نوخته
 نوخته خالی سوور له چاوی دایه. بویه ده‌لی^۲ پر له مه‌رجان و بریقه‌داره وه‌کوو
 یه‌شم. زولفیشی وه‌کوو زوخال^۳ ره‌شه، شه‌بیهی شه‌وه‌یه.

(۶۶۲) بنواره نه‌وبه‌هار و فوتووحاتی گولشه‌نی
 گولزاری کرده‌وه که ده‌می غونچه پیکه‌نی
 نه‌وبه‌هار: نه‌وه‌لی به‌هار.

فوتووحات: جه‌می فوتوح، نه‌وه‌لین بارانی به‌هاری، وشتریک^۱ که کونی
 گوانه‌کانی گوشادتر و تاوه‌لاتر پیټ. کردنه‌وه، کرانه‌وه، ده‌ست‌که‌وتی زیاتر له
 نه‌وه‌ی که ویستمان بیټ، (به‌ره‌که‌ت). به واتای شارگه‌لیک^۲ که به جه‌نگ داگیر
 کرابی. که لیره نه‌وه‌لین باران و به‌ره‌که‌تی مه‌به‌سته بو گه‌شه‌دانی گولشه‌ن و
 گولزار.

گولشه‌ن و گولزار: نه‌و باخ و باخاته یان نه‌و دهر و ده‌شته که پر پی^۱ له گول^۲ و
 به گول^۳، رازاوه بیټ.

پیکه‌نینی خونچه: یانی گول^۱ دم بکاته‌وه.

* واته: تماشاکه چه‌نده خوشه کاتی نه‌وبه‌هار، به نه‌وه‌لین بارانه‌کانیه‌وه و
 خدیر و به‌ره‌که‌ته‌که‌یه‌وه بو گولشه‌ن و گولزاره‌کان که هو‌ی کردنه‌وه‌ی خونچه و
 دیمه‌نی گول^۱ و پشکه‌وتنی گوله.

(۶۶۸) طاغی‌یو یاغی‌یو و باغی گول نه‌یره‌نگ و فه‌نی
 شاد و شادابه به گول^۱ ناته‌شی‌یو ناره‌وه‌نی

طاغی و یاغی: سهرکه‌ش، سته‌مکار و له خودا نه‌ترس.
 نه‌یره‌نگ: فدن و فیل^۱.

سەردەر چووی، گۆرانی زورخووش، فروقێل، لم و وریایی، تارانن، لە بیر
بردنەوه، درەنگ دانەوهی قەرەز.

گۆل ئاتەشی : گۆلی سوور.

«بەر گلبەنان گنبد اخضر نهاد او

گلەهای گونه گونه ز خیری و آتشی،

واتە : لە سەر بته و بنچکی ئاسمانی شین، گۆل گەلیکی جوړاوجوړ لە
گۆل ھێرو و گۆلی سووری داناو.

* واتە : سەرکەش و ئەستەمکار و لە خودانە تەرسە و پرفەن و قیل،
دلی خووشە کە باغ و بیسانی ھدیە کە پرە لە گۆلی سووری جوان و دارە پرشاخ
و بەرگە کە ی نەرەو.

(٦٦٩) من وه‌کوو ره‌عدم و تو‌وه‌ک گول و سه‌بزه‌ی ده‌مه‌نی

من ده‌گرییم و ده‌نالینم و تو‌پی ده‌که‌نی

ده‌مه‌ن یان دیمه‌ن : سەر سەلۆینک، گەنیو بوون و رەشەو بوونی خورما،
رقاوی بوون، شیاکە، دوژمنایەتی، دەشت و سارا کە لێرە مەبەست دەشت و
سارایە * واتە : من وه‌کوو ھەورە تریشکە، دەنالینم و ده‌گرییم. باران دەڕژینمە
سەر دەشت و ساراوێ تاکوو سەوزە و گۆل و گیا و درەخت سەوز بێت. گۆل
پی‌بکەنی و گەشە بکات. ئەو تە کە گریانی من، دەبێتە ھۆی پی‌کەینی تو. ئەمن
خوشحالی تو مەبەستە. ھەرچەند بە گریانی من بێت. * * *

(٦٧٠) تهنی راضی به‌ خه‌شین پو‌شی‌یی وه‌ک شیر و شوتور

بی‌نیازه‌ له‌ بسریشم تهنی و پيله‌ته‌نی

شیر و شوتور : لە فارسیدا مەسەلیک ھەبە کە کاتێک دەیانەوی کەسیک یان
شتیک نەبین و ئیتر چاویان پی‌نەکەوی و ھیچ نیازیکیان پی‌نەبی، ئەلین : «نە

شیر شتر نه دیدار عرب». به ئهولیکدانهوهیه زانیمان که شیر و شوتور یه عنی بی نیازی.

بریشم ته نی: جل و بهرگی ئاوریشمی له بهر کردن.

پيله ته نی: پيله دروست کردن، ئاوریشم چنینه، به ئه و کرمه ده لیس کرمی هه وریشم، ناوی دیکه ی «پيله تن»ه.

* واته: چونکوو له شی من فیره به جل و بهرگی زبر و په شینه، له جل و بهرگی نه رم و نول و هاویشمی بی نیازم و ئه و جل و بهرگم ناوی. «نه شیر شتر، نه دیدار عرب».

(۶۷۴) چونکه «نالی»! له سه ر ئه م ئه رضه، غه ربی وه طه نی

ههسته باری مه ده نی به، مه ده نی به، مه ده نی.

باری: جارێك دهس کهم، خودای ته عالا، (لیره مه عنای دهس کهم نه دا).

مه ده نی: مرده نی، پیاوی بی هیژ، نزیکه وه بوون، نزیکه وه کردن، خوش طبع و خوش قسه، خاوه نی سه لیه، قی گه یشتووی و خه لکی شار دژی دیهاتی، شاری دانیشتووی شار.

* واته: «نالی» ئه تو که غه ربی و خه لکی ئیره نیت، ههسته هیمهت به خه رج بده. دهس کهم خوش قسه و خاوه نی سه لیه و قی گه یشتوو به و نزیکه و که ره وه و «موته مه ددن» به. خه لکی شاری: دوزمی له ناو به ره.

(۶۷۶) دو جادوو ماری مه غزی ئاده می خواری قه رار داوه

به سه رشانی، وه کوو سه ححاک و، ناوی ناوه زولفه یینی

* واته: قز و زولفه جوانه که ی لول کر دووه و کر دوویه به دوو دانه په لکه و خستوو یه سه رشانی. هه رکامیان به سه ر شانیکیا، هه ر وه کوو ماره به ناوبانگه کانی سه ر شانی زه ححاک، که می شکی ئاده می زاده یان ده خوارد. ئیستا

نهم مارانه، نهم په‌لکانه‌ش، می‌شکی دلدارانی خواردووه و گیسج و ور و له خو
بی‌خه‌بر و شیت و شه‌یدایانی کردووه. تازه هاتووه و ده‌لی نهمانه زولفن،
ناویانی ناوه به زولف.

(۶۷۸) وه‌کوو دوودی سیاهه‌ ناهی «نالی» و نهم ره‌قیبانه
له سهر تاپی له به‌رگی مهرگی و ماتهم ناوه زولفه‌ینی
ره‌قیبانه : وه‌کوو ره‌قیب (سهردانه، شیرانه و...).

به‌رگی مهرگی : کفن سپیه نه ره‌ش.

* واته : نهم دلدارهی من وه‌کوو ره‌قیبه‌کم، وه‌کوو به‌دکاره‌کم، نه‌وه‌نده
رقی له منه و نه‌وه‌نده به‌ر په‌رچی منه، ده‌زانی که ناهی من نه‌وه‌نده ره‌شه و ههر
وه‌کوو دووکه‌لی ره‌شه، که‌چی نه‌و زولفه ره‌شه بو‌ن خوشه‌کی کفن کردووه و
به سهرپوشی سبی دایپوشیوه و شاردوویه‌ته‌وه. واته به به‌رگی سبی دایپوشیوه.

(۶۸۳) هه‌وای سه‌یری به‌ر و به‌حر، ناگری به‌رداوته عومرت
که تو‌زی مونه‌قید خاکی، دل‌ویی مونه‌مید ناوی

تو‌ز : خاك.

خاکی مونه‌قید : به‌رد، (به‌رد به هو‌ی فشاری تو‌وزه‌کافی جو‌ر به جو‌ری
زه‌وی دروست ده‌بی).

دل‌ویی مونه‌مید : یدخ.

* واته : ناره‌زووی گه‌شت و گیل و سه‌یرانی ولاتان و ته‌ماشاکردنی
وشکی و ده‌ریا هه‌لی خرا‌ندووه و ناگری به‌رداوته عومرت. نه‌وه‌نده به‌رزه‌فر و
خو‌ن‌وین مبه‌به. راسته که به‌نی‌ئاده‌م له خاك دروست بووه. به‌لام تو‌ نه‌و خاکی
که بووه‌ته به‌رد. واته دل‌ره‌ق و به‌فیزی. نه‌گه‌ریش ناوی، نه‌و ناویته که بووه‌ته

سه هوڻ. واته ناو چاو تال و رووگرڙ و بي فھري. (به نينسانى رووگرڙ ٽهڻين له
يه خ دهکا).

(۶۸۳) که خاکی، خاکی دامنه به، وه گهرنه توڙى بهر بادی
که ٺاوی، ٺاوی گهوههر به، وه گهرنه بلقي سهر ٺاوی

خاکی دامنه : خاك دامنه، دڙى تهر دامنه و ژن باز، واته چاوپاك و پياو باش.
ٺاوی گهوههر : ٺه و قه تره بارانه ى كه له دهريا دهچيته سكى سدهف و دهبيته
مروارى.

* واته : ٺه گهر خوٽ به خاك ده زانى، بي ده مار و پياو چاك و چاوپاك
به. ٺه گينا وهكوو توڙيكي كه با ده تبا و به فيرو دهچى و گونابار و ناخرشهر
ده بي. ٺه گهريش ٺاوی، واته توند و عه سه بانى يه. بلقي سهر ٺاوی و به فوويهك
ده توقى و له نيو دهچى. باش ٺهويه وهكوو ٺه و قه تره بارانه بي، كه دهبيته
گهوههر و مروارى. مهبهست له ٺه و شيعره پهره پيدانى حيسى نينسانه تيه.

(۶۹۹) دنياكه گول گولى بووه، قوربان! ٺه توش وهره
طاليب به گول به، قهيدى چيبه گول، گولى بوى؟!

گول گولى : رهنگاورهنگى شتيك به جوڙى كه له ههر جيگه و شوينيكدا
رهنگى هه بي، قالى گولگوليه، گولزار گولگوليه؛ زهرده، سووره، شينه، هه موو
رهنگيكي هه يه.

* واته : تازیز! به هاره، دنیا پر بووه له گول، دهشت و دهر گولگولی و
رهنگاوره ننگه، هه موو جوړه گولیک هه یه. ئه توش که خوټ گولی، گول
خوشه ویست به. قهیدی چیه که تو به بوتهی گول به دهسته وه گرتن و له نیو
گولدا بوون وه کوو دهشت و دهر گولگولی بی.
* * *

(۷۰۰) «نالی»! زوبانه کهی تهر و پاراوی سهوسهنت
حهیرانی چاوی نیرگسه، وهک لاله نادوی!
دهزانین سهوسهنت، به تایبته سهوسهنتی تازاد، دهه زوبانی هه یه:

«در بوستان جاه تو شد بنده سوز نی
با ده زبان چو سوسن آزاد مدح خوان،
* واته : سوژی نهی بو مه دخی تو، ههروه کوو سهوسهنت دهه زوبانی
هه یه. نیرگس دایه مهنووره، واته خهوالووه. لالهش دایه ناوه لاله خه ندانه.
نیرگس سیغه تی چاوی خوماره و سیغه تی لالهش ناوه لاله و دهم پی که نینه.
«نالی» به خوی دهلی :

* نه ری نهوه بو زوبانه تهر و پاراوه کت که وه کوو سهوسهنتی زوبان
داره، ههیران ماوه و وه کوو نیرگس خهوی لی که وتووه؟ بو وهک لاله پی ناکه نی و
خه ندان نیه و شیعر نالی به بالای یاردا؟
* * *

(۷۰۲) عه شق سولطانیکه هه رگا روو له ویرانی بکات
ناهی سهرد و نهشکی گهرم و قهلبی بوریا نی دهوی

دهزگای فرمانبره وائی کهی له ناو پروا و روو بکاته ویرانی، جگه له ناهی سهرد

دهز گاي فەرمانرہ وائيہ کهي له ناو پروا و روو بکاته وي
 راني، جگه له ٺاهي سهرد و فرميسڪ و جگه رسووتان، کاريکي ديكهي
 بو ناکري. عه شقيق وايه. ته گهر مدهشوق نه ما و دلي دا به که سيکي تر، جگه
 له ٺاهي سهرد و فرميسڪ و جهرگي که باب، شتيک بو عاشق ناميني.
 * * *

(۷۰۷) تاچاكي نه که ي پر له هه و سينه يي «نالى»،
 وهک زهنگله ٺاوازه يي ناله ي دلي نايي

زهنگله : هه مبانه يهک که دووزه له يهکي پي يه وه به ستراييت. هه مبانه که پرته کهن له
 با، ٺه وکسه که فووي تي دهکا له کاتي بينگ خورادنه وه دا به دهست هه مبانه که
 نه گووشي، تاکوو دووزه له که له دهنگ نه که وي. به ٺه دووزه له و هه مبانه ده ليين
 زهنگه له يان زهنگله. که ٺيستاش له باشووري ٺيراندا به تاييدت له بووشيهر و
 ٺه و مه ليهنده باوه.
 «نالى» ده لي :

* سينه ي من وه کوو ٺه و زهنگله يه تا چاک پر نه بي له هه و، واته تا ناخ
 هه لئه کيشم و سينگم پر نه بي له هه و، ناله م دهر نايي.

* * *

ئەو لیکۆلینەو و ساغ کردنەو، چەند جار درێژە ی کیشا. چونکوو
هەر جار بە دوای چاوی لی خشاننیک هەلە یە ک تر دە کە و تە بەرچاوم. کە
ناچار بووم دووبارە پێداییمەو کە دووبارە چەند هەلە ی ترم دە دۆزیو. ئەو
کارە بوو بە هوێ ئەوێ کە ئەم کارەم درێژ خایەن بیت.
ئێستاش دەلیم پیم وایە کە هێشتا هەلە ی ماوێ کە ئەگەر زانایان و
ئەدیبان چاوی پیا بخشین، ئەو دیوانە باشتەر شەرح دە کری و لە ئەنجامدا
دیوانیکی پاک و پوختە دە کە وێتە دەستی خەلک، بە بۆنە ی ئەو کارەو
دیوانە کەم بە یە ک جار نە نووسی.

٢٤ رێبەندانی سالی ١٣٧٢ کۆچی هەتاوی.

علی محمد رضاوندی (باپیر).

